

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica
Správa Chránenej krajinej oblasti –Biosférickej rezervácie Poľana, Zvolen

PROGRAM STAROSTLIVOSTI
CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE POĽANA
2016 - 2045

Október 2015

1. Základné údaje**1.1 Kód územia: SKCHVU022****1.2 Príslušnosť k európskej sústave chránených území: Natura 2000****1.3. Kategória a názov územia**

Príslušnosť k európskej sústave chránených území:	Natura 2000
Kód územia:	SKCHVU022
Kategória:	Chránené vtáčie územie
Názov územia:	Poľana

1.4. Platný právny predpis: Vyhláška MŽP SR č. 24/2008 Z. z.zo 7. januára 2008, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Poľana, účinná od 1.8.2008.

1.5 Celková výmera územia a výmera podľa funkčných plôch

Rozloha pôvodne navrhovaného významného vtáčieho územia (Hora a kol. 1992) bola 20 079 ha, neskôr sa zvýšila na 28 930 ha (Heath a Evans 2000) a 37 669 ha (Rybaniča kol. 2004). Nakoniec bolo vyrokované a následne v r. 2008 vyhláškou vyhlásené územie o rozlohe 32 188,38 ha. Spracovávaná výmera na základe vrstvy GIS ŠOPSR je 32 315 ha. Po zapracovaní CHVÚ do databáz C - registra katastra nehnuteľností (KN), na ktorom ŠOPSR pracuje, bude možné zosúladiť GIS vrstvu s parcelným stavom.

Tabuľka č.1: Výmera v členení podľa druhov pozemkov.

Kod pozemku	druh pozemku	výmera v ha	Zastúpenie v %
2	orná pôda	2668,75	8,26
5	záhrada	80,03	0,25
7	TTP	9177,45	28,40
10	lesný pozemok	19745,73	61,10
11	vodná plocha	140,26	0,43
13	zastavaná plocha a nádvorie	324,94	1,01
14	ostatná plocha	178,32	0,55
	Spolu	32315,48	100,00

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k 1.5.2015.

Z pôvodného návrhu boli vyňaté plochy niektorých obcí, poľnohospodárskych pozemkov a časť lazníckej oblasti južného Podpoľania, čím sa CHVÚ rozdelilo na izolované 2 časti – veľkú severnú a malú južnú.

1.6. Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1. Prírodné pomery

Poloha

Ani jedno veľkoplošné chránené územie na Slovensku nemá centrálnejšiu polohu ako Poľana. Na jej severnom okraji sa nachádza kóta Hrb, ktorý je geografickým stredom Slovenska. O jej územie sa delili historické regióny na Pohroní. Severná časť klesá do Horehronia, na juhu sa rozprestiera Podpoľanie. Územie leží v štyroch okresoch. Na severozápade zasahuje do okresu Banská Bystrica, na severovýchode do okresu Brezno. O južnú časť sa delia okresy Zvolen na juhozápade a Detva na juhu a juhovýchode. Na úrovni katastrov sa CHKO člení medzi dve mestá (Detva a Hriňová) a 16 obcí.

CHVÚ Poľana sa nachádza v centrálnej časti Slovenska, v orografických celkoch Poľana, Veporské vrchy, Zvolenská kotlina a čiastočne aj v Javorí a Ostrôžkach. Je lokalizované v oblasti alpského biogeografického regiónu, no v skutočnosti sa tam prelínajú druhy charakteristické pre panónsku (v južnej a juhozápadnej časti do 800 m n.m.) i karpatskú zoogeografickú oblasť (hlavne v centrálnej, severnej a východnej časti nad 800 m n.m.). Menšia časť územia ležiaca južne od Detvy je izolovaná od hlavnej časti CHVÚ, ktorá hlavne v severnej a východnej časti do značnej miery kopíruje lesnú plochu Chránenej krajinnéj oblasti a Biosférickej rezervácie Poľana. Územie je najvyšším sopečným pohorím v Západných Karpatoch a najzachovanejším treťohorným vulkánom na Slovensku. Centrálnu časť tvorí erózna kaldera – takmer kruhová depresia s priemerom necelých 7 km. Pôvodne bola uzavretou formou, do ktorej neskôr spätnou eróziou prenikol potok Hučava. Potoky sa z vnútorných svahov kaldery zbiehajú pri Kyslinkách do jej jedného toku, ktorý cez prielomovú Hrochotskú dolinu odvádza vodu z pohoria. Kalderu ohraničuje horský chrbát s prstencovým pôdorysom. Najvyšším bodom je Poľana / niekedy označovaná ako Zadná Poľana (1 458 m n. m.) a leží v južnej časti jej chrbta. Je najvyšším vrchom Slovenského stredohoria a vulkanickej časti slovenských Karpát. Vodu z Poľany odvádzajú rieky Slatina a Hron. Prírodné jazerá v tejto oblasti chýbajú. Najväčšou plochou stojatej vody v území je vodárenská nádrž Hriňová (57 ha), ktorá slúži ako zásobáreň pitnej vody pre veľkú časť regiónu. Na severe územia v Kamenistej doline sa nachádzajú zachovalé meandre Kamenistého potoka a vodná nádrž Hronček (ca 1,8 ha). Menšie vodné plochy (rybník pri Očovej 1,2 ha) ako aj výraznejšie poľné depresie vyplnené vodou hlavne v období jarneho ťahu vtáctva sa nachádzajú pri Očovej a Hradnej.

Geológia

Masív Poľany dominuje veľkej časti stredného Slovenska. Má pre túto krajinu veľký prírodný, ale aj kultúrno-historický význam. Poľana je vulkanická štruktúra, ktorá horninovým zložením a reliéfom úzko nadväzuje na svoje bezprostredné okolie, či už sú to okolité vulkanické pohoria (Javorie, Kremnické a Štiavnické vrchy), alebo Zvolenská kotlina a stredné Pohronie. Vznik týchto štruktúr má spoločný menovateľ – tektonické procesy dozrievania mladších fáz alpínskej orogenézy. Africký blok postupne vysúvaný smerom na sever zrážkou s Eurázijským kontinentom vytvoril najskôr pásmo alpínskych pohorí od Atlasu až po Anatóliu, ktorého časťou sú aj Karpaty. Neskôr bol celý takto konsolidovaný blok nasu-

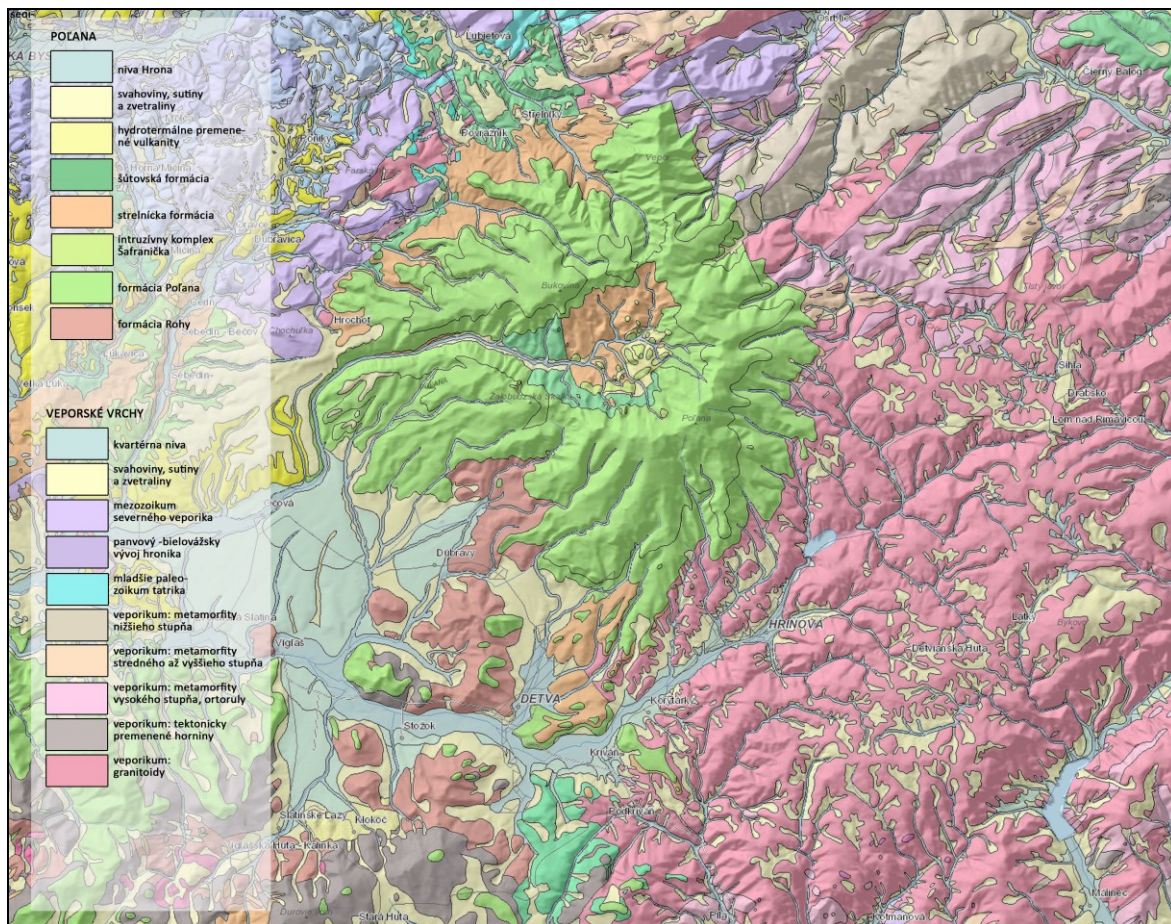
nutý na oceánsku doménu magurského oceánu, čo bolo jednou z príčin vzniku neogénneho vulkanizmu v celej dĺžke karpatského oblúka.

V porovnaní so susednými vulkanickými štruktúrami je Poľana plošným rozsahom síce nevelká, ale najlepšie zachovaná a najvyššia vyhasnutá sopka v celej oblasti karpatského oblúka. Zachovalosť vulkanickej formy Poľany je daná hlavne tým, že po skončení vulkanickej činnosti nebola intenzívne postihnutá neotektonickými procesmi. Došlo iba k čiastočnému poklesu severovýchodnej časti centrálnej zóny sopky a zvyšok do dnešnej podoby dokonala erózia, ktorá postupne rozširovala kráter až do vzniku terajšej kolapsovo-erozívnej kaldery.

Poľana je súčasťou rozsiahleho vulkanického areálu, ktorý vznikol postupne od bádenu po panón, ba dozvuky vulkanickej činnosti sú známe až z kvartéru. Areál pozostáva z niekoľkých stratovulkánov, z ktorých najväčší a najrozsiahlejší bol štiavnický stratovulkán. Petrograficky sú tieto vulkány tvorené prevažne pyroxenickými až pyroxenicko-amfibolickými andezitmi a ich pyroklastikami. Okrem andezitov tu nachádzame aj kyslejšie horniny, charakteru ryolitov až ryodacitov (na Poľane v rámci jej strednej stavby – v strelnickej formácii) a tiež aj báziká – bazanity a bazalty (čadiče).

Vulkanický systém, ktorý vytvoril Poľanu aj ostatné karpatské sopky je v súčasnosti utlmený (spiaci). Sily, ktoré vyvolali jeho vznik ale nezanikli, africký kontinent sa stále posúva na sever, avšak tektonická a vulkanická aktivita sú momentálne sústredené do mediteránnej oblasti, najmä Iónskeho a Egejského mora a priľahlých oblastí súše, ako sú pásma Dinaríd v Slovinsku, Chorvátsku, Albánsku a Bosne a Heleníd v Grécku s pokračovaním do Turecka a na blízky Východ. Pozostatky tejto činnosti sú však stále viditeľné aj u nás v strednej Európe a na Slovensku. Nie sú to len hrebene našich vulkanických stredohorí, ale aj množstvo minerálnych prameňov (na ich „sťahovaní“, zániku a vzniku nových prameňov je najlepšie možné pozorovať neutíchajúcu dynamiku týchto „neživých“ systémov), ale aj slabé, sotva pozorovateľné seizmické otrasy, ktoré sa občas pripomenú aj v našej oblasti.

Určite však v najbližších storočiach bude prevládajúcim geologickým procesom v oblasti karpatských vulkánov zvetrávanie, odnos, denudácia a zarovnávanie bývalých mohutných sopiek, ktoré sa tu kedysi týčili k nebu. To je však proces pomalý, ľudskými zmyslami prakticky nezachytiteľný.

Mapa 1: Geologické členenie Poľany

Geomorfológia

Z hľadiska geomorfologického členenia Slovenska (Mazúr a Lukniš, 1978) patrí celok (pohorie) Poľana do oblasti Slovenského stredohoria, ktorú tvoria prevažne andezitové stratovulkány a nimi obklopené medzihorské kotliny. Kotliny s výnimkou vyššie položeného Horehronského podolia patria k tzv. stredným kotlinám, ktoré majú dno v nadmorskej výške 300-700 metrov.

Poľana je pohorie s najlepšie zachovanými rysmi pôvodnej vulkanickej morfoštruktúry. Výnimočne je zachovaná najmä kolapsovo-erózna kaldera v centre vulkánu. Okraj kaldery tvorí hlavný hrebeň pohoria, k západu otvorený Hrochotskou dolinou, ktorá vznikla v spätnou eróziou Hučavy – jedného z tokov, ktoré sa radiálne rozbiehali po vonkajšom vulkanickom svahu. V severnej časti vybieha z hlavného hrebeňa rássocha Vepra (1 270 m n. m.) s geografickým centrom Slovenska (Hrb, 1255 m n.m.).

Poľana sa člení na podcelky:

Vysoká Poľana zaberá hlavný hrebeň pohoria a rássochu Vepra. K Vysokej Poľane patrí aj časť Kyslinky, predstavujúca erózne vypreparovanú depresiú s vrchovinovým reliéfom – dno kaldery odvodňované Hučavou.

Oblasť v okolí najvyššej kóty pohoria (Poľana, 1458 m n.m.) a protiľahlej Bukoviny (1294 m n.m.) má reliéf silne členenej vyššej hornatiny, ostatná časť Vysokej Poľany je silne až veľmi silne členitá nižšia hornatina. Väčšina hlavného hrebeňa sa nachádza v nadmorskej výške nad 1000 metrov, najnižším sedlom je sedlo Príslopy (956 m n. m.). Na hrebeni a

hlavne na jeho vnútornom okraji miestami vystupujú bralné formy na východoch andezitových lávových prúdov. V menšej miere bralá nachádzame aj na hrubých pyroklastikách, napr na hrebeni medzi Hájnym grúňom a Veprom. Na vonkajšom úbočí pohoria sú bralá vytvorené selektívnou eróziou na čelách andezitových lávových prúdov, ale aj vypreparované pozdĺž puklín v pyroklastikách.

Detvianske predhorie je prechodným podcelkom spájajúcim Poľanu so Zvolenskou kotlinou. Má reliéf stredne až silne členenej vrchoviny, v oblasti hlboko zarezanej doliny Hučavy miestami aj veľmi silne členenej. Vytvorené je na prevažne vulkanoklastických horninách dolnej časti svahu stratovulkánu.

Mapa 2: Orografické celky Poľany

Pôdy

Problematiku pôd Poľany v hraniciach CHVÚ spracoval R. Šály (2000). Najšpecifickejším pôdnym typom Poľany je andozem. Vyskytuje sa na andezitovom podloží hlavného hrebeňa, kde jej výskyt závisí od materskej horniny (najmä obsahu vulkanického sklav) a klimatických pomerov. V nižších polohách Vysokej Poľany andozeme prechádzajú do kambizeme andozemnej. V kotlině Kyslinky a v oblasti Detvianskeho predhoria sa vyskytujú kambizeme typické, prípadne nasýtené a kyslé, zväčša v závislosti od geochemického charakteru materskej horniny. Vo vlhkejších depresiách sa vyskytujú gleje (Príslopy) a pseudogleje (povodie Hradnej v okolí Ivín a na nive Hučavy).

Dominantným pôdnym typom CHVÚ sú kambizeme, najmä kambizeme typické (Šály 2000). Väčšinou ide o stredne hlboké až hlboké pôdy (0,4 – 1,2 m). Pôdna reakcia je kyslá 4,5 až 5,0 pH/KCl. (Linkeš & Došeková 1996).

Vo vyšších polohách vulkanickej časti CHVÚ sa ne nadväzujú andozeme. Vyznačujú sa

vysokým obsahom vulkanického skla a humusu v pôdnom profile. Špecifickým vlastnostiam týchto pôd sa pripisujú pozoruhodné dimenzie niektorých jedincov stromov (napr. jedle v závere Hrochotskej doliny) (Križo in verb.) alebo výskyt termofytných biotopov v nezvyčajne vysokých nadmorských výškach (dubohrabiny pri Kalamárke vo výške okolo 800 m) (Šomšák in verb.). Ide o druhý najrozšírenejší pôdny typ v CHVÚ (Šály 2000). Ostatné pôdy typy sú plošne menej rozšírené a vyskytujú sa iba lokálne v menších ostrovčekoch. (Šály 2000).

V najvyšších polohách CHVÚ na ne nadväzujú podzoly s výrazne premyvným režimom spôsobeným vysokým úhrnom zrážok (Linkeš & Došeková 1996). Na hlbokých sedimentoch na náplavových kuželov na úpätiach svahov najmä na juhozápadnom predpolí Poľany sa lokálne vyskytujú pseudogleje. Ich charakteristickou vlastnosťou je nevyrovnaný vlhkosťný režim. Vo vlhkých obdobiach sú pôdy prevlhčené a v období sucha výrazne presychajú.

Na nivách malých vodných tokov sa vyskytujú gleje typické a organozemné. Charakterizuje ich najmä prítomnosť zvýšenej hladiny podzemnej vody. Pri väčších vodných tokoch, kde sa vytvára inundácia nachádzame fluvizeme glejové, ktoré sú ovplyvňované nepravidelnými záplavami.

Najplytšie pôdy CHVÚ predstavujú iniciálne pôdne typy – litozeme a regozeme – ktoré sa ostrovčekovito vyskytujú po celom území CHVÚ. Na ne nadväzujú rankre, ktoré majú podobne ostrovčekovité rozšírenie, viazané najmä na exponované plochy na strmších skalnatých svahoch. V severnej časti CHVÚ sa na malej ploche nachádzajú aj rendziny (Šály 2000).

Klimatické pomery

Územie CHVÚ sa vyznačuje dominanciou studenej horskej klímy vo vyšších častiach pohoria, ktorá v nižších častiach prechádza do chladnej a mierne chladnej klímy. Priemerná ročná teplota vzduchu sa pohybuje v rozpätí 3-5°C. Najchladnejšími mesiacmi sú január a február, naopak najteplejšie sú júl a august. Priemerné zrážkové úhrny sa pohybujú v rozmedzí 600-900 mm, v najvyšších častiach územia stúpajú až na 1 100 mm zrážok (Sláviková & Krajčovič 1996).

Hydrologické pomery

Špecifická geomorfologická stavba územia sa odráža aj v jedinečnej riečnej sieti územia. Centrálnu časť kaldery Poľany odvodňuje potok Hučava, ktorého prítoky vytvárajú dostredivú sieť vodných tokov. Naopak na obvode kaldery sa vytvorila odstredivá – radiálna sieť vodných tokov, ktoré odtekajú z územia na všetky svetové strany. Celková udávaná dĺžka vodných tokov na Poľane je 357,12 km (Sláviková & Krajčovič 1996). Najvýznamnejšími tokmi územia okrem spomínanej Hučavy sú Hukava a Slatina na juhovýchode územia, Kamenistý potok na severovýchode, Hutná na severozápade a Zolná na západe. Všetky toky patria do povodia rieky Hron.

V juhovýchodnej časti územia na hornom toku Slatiny sa nachádza vodárenská nádrž Hriňová. Na juhovýchodnú časť územia CHVÚ sa preto vzťahujú obmedzenia vyplývajúce z príslušných pásiem hygienickej ochrany.

Lesy

Pestrosť reliéfu a tiež fauny a flóry podmieňuje prevýšenie takmer 1100 metrov, čo ovplyvnilo zastúpenie vegetačných stupňov od druhého (bukovo-dubového) po siedmy (smrekový). Celkovo sa len v CHVÚ vyskytuje asi 1200 druhov rastlín a viac ako 5000 druhov živočíchov (Janišová a kol. 2004, Urban 1993 ex Krištín 2010). Bukovo-dubové a dubovo-bukové lesy sú zastúpené len okrajovo na JZ okraji CHVÚ, napr. pri Očovej, Dúbravách, Ivinách a Detve. Plošne najviac zastúpené sú bukové a jedľovo-bukovo-smrekové porasty, ktoré vystupujú až k hrebeňovým polohám. Najvyššie polohy zaberá pôvodná vrcholová smrečina, ktorú prstencovo odspodu lemujú úzky pás smrekovo-bukovo-jedľových lesov. Na rozdiel od niektorých ďalších horských CHVÚ, územia rozdiel od plochy Biosférickej rezervácie a CHVÚ nie je súvislejšie lesnaté (lesnatosť približne 60 %). Významne sú tam zastúpené aj lúčne a pasienkové biotopy. Okrem toho je pre Poľanu charakteristické lazničné osídlenie s mozaikovitou štruktúrou krajiny, množstvom úzkych políčok, sadov, záhrad, solitérne stojacich hospodárstiev a domov. Nachádza sa hlavne v južnom Podpoľaní (370–850 m n. m. medzi Detvou a Hriňovou a južne od Detvy, Kriváňa a Stožka). V území je len niekoľko horských usadlostí a obcí, izolovaných lesnými komplexmi (Snohy, Vrchslatina, Iviny a na okraji CHVÚ tiež Sihla, Drábsko a Lom nad Rimavicou). Takýto charakter krajiny je v stredoeurópskych podmienkach jedinečný a vyznačuje sa vysokou diverzitou rastlinných aj živočíšnych spoločenstiev.

Flóra

Nižšie rastliny neboli dosiaľ v CHVÚ Poľana predmetom systematického prieskumu. Z veľkej skupiny nelichenizovaných **húb** sa v 90. rokoch 20. storočia venovala pozornosť najmä drevokazným trúdnikom (Gáper 1994), makromycétom z radov Polyporales, Boletales, Agaricales a Russulales (Adamčík 1994, Mihál 1994). Z chránených druhov bolo zistených doposiaľ sedem druhov: muchotrávka cisárska (*Amanita caesarea*), hrieb horký (*Boletus radicans*), hrieb kráľovský (*Boletus regius*), hrieb purpurový (*Boletus rhodoxanthus*), koralovec ježovitý (*Hericium erinaceus*), misôčka tmavá (*Pseudoplectania melaena*), plávka smutná a (*Russula consobrina*).

Počas recentných botanických inventarizačných výskumov PP Veporské skalky, PR Havranie skaly, CHA Meandre Kamenistého potoka a PR Vrchslatina sa sporadicky zbierali údaje o výskyte **machorastov a lišajníkov** na viacerých typoch biotopov (skaly, prameniská, rašeliniská, horské potoky a prítlačné nivy, lesné porasty). Dôležité údaje o prítomnosti chránených druhov lišajníkov pochádzajú zo špecializovaných lichenologických prieskumov z 90. rokov 20. storočia.

Machorasty CHVÚ Poľana sú značne nepreskúmané. Kľúčové práce z minulosti prinášajú poznatky o bryoflore najmä nelesných spoločenstiev (napr. Duda 1956, Šmarda 1961a, b). Časť dát o ich diverzite pochádza z tematicky zameraných výskumov mokrých a vlhkých lúk, rašelinísk a podobne (Kubinská 1994, Doležal 1981, Balátová-Tuláčková & Kontrišová 1999, Ujházy et al. 2003). Recentné sa dopĺňajú údaje najmä vďaka inventarizačným výskumom (Latináková 1999, 2000). Vyčerpávajúca excerpácia publikovaných prác a rukopisov/správ ako aj herbárových údajov nebola dosiaľ vykonaná. Preto nie je dosiaľ známy presný počet taxónov, ktoré sa v CHVÚ Poľana vyskytujú. Berúc do úvahy pramene v nižšie uvedenom zozname literatúry sa na území CHVÚ Poľana dosiaľ zaznamenalo **194 druhov machorastov**. V skupine pečeňoviek je podiel dominujúcich geoelementov podľa klasifikácie Váňu a Dudu (1987) nasledovný: 29% boreálno-montánných druhov, 16% subboreálno-montánných, 16% suboceánicko-montánných a 13%

temperátnych druhov (Bies 1994). Významná je prítomnosť horských druhov *Marsupella emarginata*, *Radula lindenbergiana*, *Gymnomitrium concinnatum* a *Diplophyllum taxifolium*. Z územia Slovenska sú známe najmä z Vysokých Tatier, v iných orografických celkoch s vhodnými podmienkami sú pomerne vzácne. V skupine machov dominujú temperátne a submediteránne druhy. Významným, no v súčasnosti tiež miznúcim druhom je *Antitrichia curtispindula*, ktorá rastie na zatienených skalách alebo na starých stromoch v lesoch blízkych prírodnému stavu. Epifytických výskytov ubúda.

Významným elementom je mezofytický, prevažne saprofytický **druh európskeho významu kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*)**, s ťažiskom výskytu v montánnom stupni horského zmiešaného lesa a v supramontánnom stupni prirodzených horských smrečín. Intenzívnym mapovaním tohto druhu v poslednom desaťročí sa zistil rozptýlený výskyt stabilných populácií v prírodne zachovalejších lesoch takmer celého pohoria Poľana. Celkový aktuálny počet lokalít v CHVÚ Poľana je v súčasnosti približne **25** (napr. NPR Zadná Poľana, NPR Ľubietovský Vepor, NPP Vodopád Bystrého potoka, PR Pod Dudášom, PR Havranie skaly atď.). **Celkový počet chránených a ohrozených druhov machorastov je 18** (viď príloha 6.7.X)

Informácie o lišajníkoch CHVÚ Poľana sú ucelenejšie. Doteraz sa v území zaznamenalo **268 druhov lišajníkov**. V minulosti tu mali dobré existenčné možnosti epifytické druhy so zväzov *Lobarion pulmonariae* Ochsner 1928, *Graphidion scriptae* Ochsner 1928 emend. Barkm. a *Usneion barbatae* Ochsner 1928 p. p. viazané na pôvodné horské lesy (Suza 1945), napríklad na bukové a jedľové kvetnaté lesy a lipovo-javorové sutinové lesy. Najvýznamnejšími makroskopickými druhmi týchto spoločenstiev boli od druhej polovice 20. storočia v celoslovenskom meradle rapídne ustupujúce lišajníky s lupňovitými stielkami: *Evernia divaricata*, *Leptogium cyanescens*, *Leptogium saturninum*, *Lobaria pulmonaria*, *Menegazzia terebrata*, *Nephroma parile*, *Nephroma resupinatum*; s kríčkovitými stielkami: *Alectoria sarmentosa*, *Bryoria bicolor*, *Bryoria implexa*, *Bryoria nadvornikiana*, *Usnea filipendula*. Okrem makroskopických druhov sa na skladbe spoločenstiev podieľali v súčasnosti takisto ustupujúce mikroskopické druhy s kôrovitou stielkou: *Arthonia vinosa*, *Biatoridium monasteriense*, *Gyalecta truncigena*, *Gyalecta ulmi*, *Lecanactis abietina*, *Lecanora albella*, *Megalaria laureri*, *Pachyphiale fagicola*, *Parmeliella triptophylla*, *Strigula stigmatella*, *Thelopsis rubella*, *Thelotrema lepadinum*, kalicioidné lišajníky, ktoré ako skupina patria, podobne ako viaceré vyššie spomenuté druhy, k indikátorom pôvodnosti/ekologickej kontinuity lesných porastov: *Chaenotheca gracilentia*, *Chaenotheca stemonea*, *Chaenotheca trichialis*, *Cyphelium inquinans*, *Cyphelium karelicum*, *Sclerophora nivea*, *Sclerophora peronella*. Makroskopický druh *Anaptychia ciliaris* preferujúci presvetlené porasty, napríklad dubovo-hrabové lesy panónske, teplomilné submediteránne dubové lesy alebo dubovo-cerové lesy, takisto ustupuje. Z územia Poľany je známy i kôrovitý druh *Belonia herculina*, viazaný na bučiny, ktorý bol dlhú dobu známy len z Karpát (Lackovičová et al. 2001, Guttová & Pišút 2004), a tak považovaný za karpatský endemit. Okrem vzácných epifytických lišajníkov na území CHVÚ Poľana v minulosti rástli v súčasnosti vzácne druhy viazané na iné špecifické stanovištia, ako napr. druh horského až alpínskeho stupňa rastúci na rozkladajúcom sa dreve popadaných pňov, na rašeline, či bázach starých stromov *Icmadophila ericetorum*, alebo *Thelomma ocellatum* rastúca na presychavom dreve pňov, na drevených plotoch, ohradách, šindľoch. Výskyt viacerých druhov z vyššie spomínaných skupín sa recentne nepodarilo potvrdiť: *Chaenotheca cinerea*, *Chaenotheca chlorella*, *Lobaria scrobiculata*, *Loxospora cismonica*, *Pannaria conoplea*, *Peltigera collina*, *Lobaria*

amplissima a *Diploicia canescens*. Celkový počet chránených druhov lišajníkov je 10 a 110 druhov je uvedených v červenom zozname ohrozených druhov.

Flóra vulkanickej a kryštalickej časti CHVÚ je dosť odlišná. V kryštalickej časti absentujú jednak viaceré termofyty, ktoré na vulkanitoch prenikajú na južne predhoria Poľany (napr. *Lychnis coronaria*, *Petrorhagia prolifera*) a rovnako tam chýbajú niektoré horské elementy (napr. *Viola lutea* subsp. *sudetica*) vzhľadom na nižšiu nadmorskú výšku kryštalickej časti. Naopak prevažne v kryštalickej časti CHVÚ nachádzame niektoré taxóny najmä mokradových spoločenstiev (napr. *Carex rostrata*). (Janišová et al. 2004).

Pre územie CHVÚ je tiež veľmi **typické prelínanie sa horských a teplomilných elementov flóry**. Termofyty sa vyskytujú najmä v juhozápadnej časti CHVÚ a v Hrochotskej doline, horské druhy sú viazané na najvyššie časti pohoria. (Janišová et al. 2004).

Na biodiverzitu a prírodovednú významnosť územia poukazuje okrem celkového druhového bohatstva aj zastúpenie chránených, ohrozených a endemických druhov rastlín na strane jednej a rozšírenie nepôvodných a invázných druhov rastlín na strane druhej. V nelesných spoločenstvách Poľany bolo zaznamenaných celkovo 7 endemických taxónov a 2 subendemické druhy, 1 ohrozený taxón, 9 zraniteľných taxónov, 37 takmer ohrozených taxónov, 31 najmenej ohrozených taxónov a 1 taxón údajovo nedostatočný.

Pre územie je na rozsiahlom vertikálnom gradiente cez 1100 m (370 do 1458 m n. m.) veľmi typické prelínanie horských a teplomilných druhov rastlín, celkom sa len v CHKO vyskytuje asi 1200 druhov (Križo a kol. 1994, Janišová a kol. 2004). Termofyty (rastliny vyžadujúce teplejšiu klímu) sa vyskytujú najmä v juhozápadnej časti a v Hrochotskej doline, horské druhy sú viazané na najvyššie časti pohoria. Významne sa odlišuje aj flóra vulkanickej a kryštalickej časti územia. V kryštalickej časti absentujú jednak viaceré termofyty, ktoré na vulkanitoch prenikajú na južne predhoria Poľany (napr. kukučka vencová *Lychnis coronaria*) a rovnako tam chýbajú niektoré horské elementy (napr. fi alka žltá sudetská *Viola lutea* subsp. *sudetica*) vzhľadom na nižšiu nadmorskú výšku kryštalickej časti. Naopak prevažne v kryštalickej časti územia nachádzame niektoré taxóny najmä mokradových spoločenstiev (napr. ostrica zobáčikátá *Carex rostrata*). V území bolo zaznamenaných aj viacero endemických taxónov, napr. dva karpatské endemity zvonček hrubokoreňový *Campanula serrata*, soldanelka uhorská väčšia *Soldanella hungarica* subsp. *major*, endemit západných a východných Karpát očianka slovenská *Euphrasia slovacica* a štyri západokarpatské endemity (Janišová a kol. 2004).

V minulosti pokrýval značnú časť tohto treťohorného stratovulkánu rozsiahly komplex lesov, ktoré aj dnes zaberajú približne 60% CHVÚ. Pôvodná druhová skladba ich porastov bola na mnohých miestach pozmenená intenzívnou činnosťou človeka najmä od 17. storočia. V súčasnosti sa tu môžeme stretnúť s lesnými spoločenstvami 2. až 7. vegetačného stupňa. Len fragmentárne sa na juhozápadnom úpätí (napr. pri Očovej, Dúbravách, Ivinách a Detve) môžeme stretnúť s **dubovo-bukovými a bukovo-dubovými lesmi** (obr. 8). V nich sa popri dube cerovom (*Quercus cerris*), dube letnom (*Quercus robur*) a buku lesnom (*Fagus sylvatica*) uplatňujú aj hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), lipa malolistá a veľkolistá (*Tilia cordata*, *T. platyphyllos*). Na ne nadväzujú plošne najrozšírenejšie lesy bukové (do ca 900 m n. m.) a jedľovobukovo- smrekové (asi do 1200 m n. m.) (obr. 9). Okrem hlavných porastotvorných drevín je v týchto vysokoprodukčných porastoch primiešaný smrek obyčajný (*Picea abies*) a v záveroch dolín s vlhkými, kamenistými sutinami aj javor horský (*Acer pseudoplatanus*), brest horský (*Ulmus glabra*) a jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*). Buk

vystupuje na viac alebo menej otvorených južných svahoch s teplými vzdušnými prúdmi až k hrebeňovým polohám. Najvyššie polohy CHKO-BR zaberá **pôvodná vrcholová smrečina** (obr. 10), ktorú prstencovito odspodu lemujú úzky pás **smrekovo-bukovo-jedľových lesov**. Predstavuje najjužnejší výskyt pravých smrečín na vulkanitoch v Západných Karpatoch. V jej drevinovej skladbe sa okrem smreka uplatňuje jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*) s javorom horským (*Acer pseudopanus*), zatiaľ čo krovinové poschodie tvoria zemolez čierny (*Lonicera nigra*), vŕba sliezka (*Salix silesiaca*), ríbezľa alpínska (*Ribes alpinum*), lykovec jedovatý (*Daphne mezereum*), ruža ovisnutá (*Rosa pendulina*) a pod. V dvojvrstvom bylinnom podraсте možno zaznamenať najmä horské a subalpínske druhy ako sú kamzičník rakúsky (*Doronicum austriacum*), mliečivec alpínsky (*Cicerbita alpina*), mačucha cesnačkovitá (*Adenostyles alliariae*), iskerník platanolistý (*Ranunculus platanifolius*), soldanelka uhorská (*Soldanella hungarica*), kýchavica biela Lobelova (*Veratrum album ssp. lobelianum*), chlpaňa lesná (*Luzula sylvatica*), alebo smlz chĺpkatý (*Calamagrostis villosa*). Na mnohých lokalitách došlo asi pred 250 rokmi k odlesneniu plôch a vytvoreniu náhradných **spoločenstiev lúk, pasienkov** (obr. 11) a poličok. Druhovo bohaté lúčne spoločenstvá s mnohými ohrozenými a vzácnymi rastlinnými druhmi zvyšujú spolu s ostatnými nelesnými a lesnými spoločenstvami celkovú biodiverzitu územia. So **spoločenstvami poličok a tradične obhospodarovanej laznickej oblasti** sa môžeme stretnúť hlavne na južnom úpätí masívu (obr. 12). Dominuje tam mozaikovitá štruktúra krajiny s množstvom úzkych poličok, sadov, lúk, záhrad a solitérne stojacich hospodárstiev a domov. Nachádzajú sa hlavne v južnom Podpoľaní (370–850 m n. m. medzi Detvou a Hriňovou a južne od Detvy, Kriváňa a Stožka). Do tohto komplexu biotopov radíme aj horské usadlosti a obce (obr. 13), izolované lesnými komplexmi (Snohy, Vrchslatina, Iviny a na okraji CHVÚ tiež Sihla, Drábsko a Lom nad Rimavicou). Obzvlášť pôsobivý je tam letný aspekt s rozkvitnutou nevädzou poľnou (*Cyanus segetum*) a makom vlčím (*Papaver rhoeas*). Veľmi vzácné sa na týchto typoch lokalít vyskytuje aj kriticky ohrozená niekdajšia burina chemicky neošetrovaných polí kúkol' poľný (*Agrostemma githago*). Celá južná časť pohoria Poľany je pod vplyvom teplejšej klímy, a preto až sem vystupujú niektoré charakteristické xerotermofílné druhy, z ktorých tu niektoré dosahujú severovýchodnú hranicu rozšírenia ako napr. kukučka vencová (*Lychnis coronaria*), palina pravá (*Artemisia absinthium*), jarva obyčajná (*Calamintha clinopodium*), rebríček vznešený (*Achillea nobilis*), alebo nátržník strieborný (*Potentilla argentea*). Oproti tomu sa môžu v nižšie položených inverzných dolinách vyskytovať chladnomilné horské druhy. K cenným, najohrozenejším a zároveň ustupujúcim spoločenstvám patrí vegetácia rašelinísk, pramenísk a podmáčaných horských nív s výskytom bielokvetu močiarného (*Parnassia palustris*), rosičky okrúhlohlstej (*Drosera rotundifolia*), žltohlavu najvyššieho (*Trollius altissimus*) a kosatca sibírskeho (*Iris sibirica*). Na vlhkých lúkach rastú viaceré druhy chránených vstavačovitých rastlín, napr. vstavačovec májový (*Dactylorhiza majalis*), vstavačovec strmolistý (*Dactylorhiza incarnata*), vstavačovec mokradný (*Dactylorhiza maculata*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*). Vzácné sa možno stretnúť aj s ohrozeným horcom pľúcnym (*Gentiana pneumonanthe*), hadomorom nízkym (*Scorzonera humilis*), rebríčkom bertrámovým (*Achillea ptarmica*), či drobnou papraďou hadivkou obyčajnou (*Ophioglossum vulgatum*). Početné skalné bralá a steny osídľujú sladiče (*Polypodium vulgare*, *P. interjectum*), slezinníky (*Asplenium septentrionale*, *A. trichomanes*), ruža ovisnutá (*Rosa pendulina*), lomikameň zrnitý (*Saxifraga granulata*), zriedkavo i vudsia skalná (*Woodsia ilvensis*).

Vymedzenie biotopov

Najpresnejšie zistenie biotopov predstavuje priame mapovanie v teréne. Pri veľkoplošných chránených územiach je to však problematické, vzhľadom na časovú i finančnú náročnosť. Pre CHKO Poľana bola zmapovaná časť územia terénnym mapovaním, biotopy na ostatnej ploche boli určené prostredníctvom prevodov z existujúcich dát.

V roku 2014 boli zmapované plochy lesných biotopov nachádzajúce sa v územiach európskeho významu a v maloplošných chránených územiach (približne 3 500 ha) a tiež nelesné biotopy na celej výmere CHKO (približne 2 200 ha). Plocha ostatných lesných biotopov v CHKO bola určená prevodom z typologickej mapy, pričom bolo zohľadňované aktuálne drevinové zloženie jednotlivých porastov.

Biotopy a ich plošné zastúpenie v CHVÚ určujú aj rozmanitosť vtáčích spoločenstiev. V lesoch počet druhov vtákov klesá od dubového stupňa až po prírode blízke smrekové lesy i napriek malému plošnému zastúpeniu dubových lesov v oblasti (asi 10 % lesov). V **dubinách a dubovo-hrabových lesoch** (do 650 m n. m.) bolo zistených celkom 105 druhov, z toho 63 hniezdičov, 36 hospites a 6 druhov permigrantov (tab. 1). Charakteristické hniezdiče tohto biotopu sú myšiarka ušatá, žlna zelená, ďateľ prostredný, krutohlav obyčajný, muchárik bieločrý, slávik obyčajný, vlha obyčajná, sedmohlások obyčajný, k dominantným druhom hniezdičov patria napr. pinka obyčajná, kolibkarik čipčavý, červienka obyčajná, kolibkarik sykavý, sýkorka veľká a belasá. Kvantita hniezdných párov tu dosahuje 910–1000 hniezdných párov/ 100 ha (ďalej p./ 100 ha), čo je v rámci sledovaného spektra biotopov kvantitatívne najbohatšia ornitocenóza. Na rozdiel od dubových lesov **bukové a bukovo-jedľovo-smrekové lesy** predstavujú hlavnú časť lesov Poľany (asi 60 %). To sa odzrkadľuje aj na druhom najvyššom celkovom počte (101) zistených druhov v lesoch a celkove najvyššom počte (73) hniezdičov v lesoch. Bolo tam zistených aj 23 druhov hospites a 5 druhov permigrantov. Charakteristické hniezdiče tohto biotopu sú orol krikľavý, sova dlhochvostá, holub plúžik, žlna sivá, ďateľ bieločrý, muchárik malý, krkavec obyčajný, pričom k dominantným druhom hniezdičov patria napr. pinka obyčajná, sýkorka uhliarka, kolibkarik čipčavý, červienka obyčajná, brhlík obyčajný a sýkorka hôrna. Kvantita hniezdných párov tu dosahuje 880–980 p./ 100 ha, čo je v rámci sledovaného spektra biotopov kvantitatívne druhá najbohatšia ornitocenóza. Ornitocenózy **horských smrekových lesov** nad 1200 m n. m. tvorí 89 druhov, z toho 56 hniezdičov, 27 hospites a 6 druhov permigrantov. Charakteristické hniezdiče tohto biotopu sú Vtáctvo Chráneného vtáčieho územia Poľana I 30 hlucháň, kiviček vrabčí, pôtik kapcavý, d'ubník trojprstý, drozd kolohrivý, sýkorka chochlatá a čiernohlavá, krivonos a hýľ obyčajný a stehlík čížavý. K dominantným druhom hniezdičov patrí ako vo všetkých lesoch pinka obyčajná, ďalej sýkorka uhliarka, králik zlatohlavý, červienka obyčajná, vrchárka modrá a penica čiernohlavá. Kvantita hniezdných párov tu dosahuje 650–740 p./ 100 ha, čo je v rámci sledovaného spektra lesných biotopov podľa očakávania kvantitatívne najmenej bohaté spoločenstvo vtákov. **Trvalé trávne porasty (lúky a pasienky)** s rozptýlenou drevinovou vegetáciou sú biotopom pre celkom 135 druhov, no väčšina z nich tam zaletuje len za potravou (80 druhov hospites), hniezdi tam len 37 druhov a 18 druhov územím len preletuje ako permigranti. Hniezdna hustota hniezdičov je v porovnaní s lesmi pomerne nízka (250–370 p./ 100 ha) a pozitívne ju ovplyvňuje množstvo mimolesnej drevinovej a krovitej vegetácie. Charakteristické hniezdiče tohto biotopu sú prepelica poľná, chrapakáč poľný, škovránik stromový, pŕhľaviar čiernohlavý a červenkastý, škovránok poľný a strnádka obyčajná. Na lokalitách s dostatkom mimolesnej drevinovej vegetácie sa vyskytujú typicky napr. strakoš obyčajný, penica jarabá, obyčajná,

stehlík konopiar, zelienska, mlynárka dlhochvostá, a tam kde sú aj skalné kopy je typický aj skaliarik sivý. K dominantným druhom hniezdičov patria ľabtuška hôrna, škovránok poľný, kolibkárik čipčavý a spevavý a strakoš obyčajný. Ornitocenózy veľkoplošných polí patria v území k najchudobnejším a sú významné hlavne z hľadiska ľahu a zberu potravy pre vtáky. Zistili sme tam síce celkom 101 druhov, ale len 13 hniezdičov a až 65 hospites a 23 druhov permigrantov. Hniezdna hustota hniezdičov je tiež najnižšia zo sledovaných suchozemských biotopov (80–110 p./100 ha). Charakteristické hniezdiče tohto biotopu sú jarabica a prepelica poľná, príhľaviar čiernohlavý a k dominantným druhom hniezdičov patria škovránok poľný a strnádka obyčajná. **Toky** a zvlášť **stojaté vody** nepredstavujú v území typický biotop. Napriek tomu tvoria mimoriadne významný biotop, kde žije aspoň prechodne aj množstvo druhov, ktoré sa nezistili v inom biotope. Významným prvkom spestrujúcim tieto biotopy je brehovú vegetáciu (pálka, trsť, dreviny a kry), ktorá pozitívne ovplyvňuje druhové spektrum nielen vtáctva. Zistili sme tam celkom 137 druhov, z toho len 40 hniezdičov, 59 hospites a najviac permigrantov zo všetkých skupín biotopov (38). K typickým hniezdičom tokov patrí vodnár obyčajný a trasochvost horský, v ich brehových porastoch sú typické svrčiak riečny, penica slávikovitá, červienka, vrchárka modrá a trsteniarik obyčajný. Stojaté vody charakterizujú také hniezdiče ako potápka malá, lyska čierna, kačica divá, na brehoch cíbik chochlatý, trsteniarik malý a strnádka trst'ová. Veľký počet druhov viazaných na vodu sa vyskytuje len v tomto biotope ako permigranti, resp. hospites (celkom 22 druhov). Kvantita hniezdných párov na tokoch dosahuje 23–48 p./ 1000 m toku a 30–34 p./ 100 ha stojatých vôd. Treba však poznamenať, že Hriňovská nádrž nie je vhodná pre hniezdenie vodného vtáctva a rybník pri Očovej nie je vhodný na prepočty hustoty vtáctva kvôli svojej malej ploche (1,2 ha). Významným biotopom z hľadiska vtáctva sú aj **ľudské sídla a hlavne tradične obhospodarovaná laznická oblasť** najmä v južnom Podpoľaní. Celkom sme v tomto komplexe biotopov zaznamenali 124 druhov. Z toho až 78 tvoria hniezdiče, čo je najviac hniezdiacich druhov zo všetkých sledovaných skupín biotopov, a to aj vďaka mozaikovitosti a variabilite tamojších biotopov. Navyše tam bolo zistených 34 druhov hospites a 12 druhov permigrantov. K charakteristickým hniezdičom patria sokol myšiar, hrdlička záhradná, ďateľ hnedkavý, pipíška chochlatá, drozd čvíkotavý, strakoš kolesár a straka obyčajná. Dominantné druhy sú lastovička obyčajná, belorítka obyčajná, vrabec poľný, vrabec domový, trasochvost biely, žltochvost domový, pinka obyčajná a sýkorka veľká. Kvantita hniezdných párov tu dosahuje 860–980 p./ 100 ha, čo je veľmi vysoká hustota hlavne vďaka viacerým druhom synantropných vtákov (t.j. vtákov žijúcich v blízkosti človeka).

Opis lesných typov biotopov pre územie CHKO Poľana

V rámci tejto kapitoly sa upresnil zoznam biotopov skutočne sa vyskytujúcich v CHKO. Na úvod uvádzame hlavné dôvody, prečo niektoré typy biotopov (Ls1.3, Ls2.2, Ls3.3, Ls5.4, Ls8) nebudú uvádzané v nasledujúcom zozname lesných biotopov CHKO Poľana.

Na základe dát z databáz bol na území CHKO Poľana identifikovaný typ biotopu **Ls1.3 – Jelšové podhorské lužné lesy**. Kontrolným terénnym mapovaním (Polák, Galvánek 2008, NLC 2014) bolo zistené, že tento typ biotopu sa na území CHKO Poľana pravdepodobne nevyskytuje. Jeho výskyt resp. jeho fragmenty v rámci niektorých nezmapovaných dolín však nie je možné vylúčiť. Všetky brehové jelšové lesy na území CHKO Poľana sú zaradené do typu biotopu Ls1.4 – Horské jelšové lužné lesy.

Na základe dát z databáz a terénneho mapovania NLC (NLC 2014) bol na území CHKO Poľana identifikovaný aj typ biotopu **Ls2.2 – Dubovo-hrabové lesy panónske**. Terénnym mapovaním (mapovanie pralesov 2009 – 2014, mapovanie pre účely zhotovenia RÚSES

Zvolen, mapovanie pre vyhotovenie Programu starostlivosti v roku 2008) bolo zistené, že tento typ biotopu sa na území CHKO Poľana nevyskytuje. Výskyt typu biotopu Ls2.2 – Dubovo-hrabové lesy panónske ja viazaný na terasy nížin, prípadne pahorkatiny a predhoria Karpát so silným panónskym vplyvom napr. Krupinská planina, alebo južná časť Štiavnických vrchov obrátená do Podunajskej roviny. Poľana už nie je v kontakte s panónskou provinciou a preto sa tu tento typ biotopu nevyvinul a z dubových lesov tu nachádzame len Dubovo-hrabové lesy karpatské. Preto všetky takto identifikované biotopy (Ls2.2) sa zaraďujú do jednotky charakteristickej pre Karpatskú oblasť – Ls 2.1. – Dubovo-hrabové lesy karpatské.

Na základe dát z databáz bol na území CHKO Poľana identifikovaný aj typ biotopu **Ls3.3 – Dubové nátržníkové lesy**. Terénnym mapovaním tento typ na území CHKO Poľana nebol zistený, aj keď jeho výskyt v minulosti sa nedá vylúčiť a to v oblasti západnej hranice CHKO Poľana. Mimo územia CHKO Poľana popri juhozápadnom okraji hranice (zhruba od Hrochotského Mlyna po Kalamárku) sa v súčasnosti ešte vyskytujú fragmenty tohto typu biotopu.

Na základe dát z databáz bol identifikovaný aj biotop **Ls5.4 – Vápnomilné bukové lesy** avšak terénnym mapovaním (Polák, Galváneek 2008, NLC 2014) nebol v území CHKO Poľana potvrdený.

Biotop **Ls8 - Jedľové a jedľovo-smrekové lesy** bol zistený v rámci mapovania pralesov (Jasík, Polák 2010) a to v blízkosti kóty Hrb v NPR Ľubietovský Vepor, v oblasti Drábovky v NPR Zadná Poľana. Tento typ biotopu potvrdený mapovaním NLC (NLC 2014). Jeho výskyt v CHKO je pravdepodobný, avšak pretrvávajúca nejednoznačnosť pri jeho identifikovaní a hodnotení.

Ls1.4 – 91E0* Horské jelšové lužné lesy

Rozšírenie - tento prioritný typ biotopu sa vyskytuje popri potokoch Hučava a Kamenistý potok, ktorých horné toky zasahujú do územia CHKO Poľana. Malé fragmenty sa môžu vyskytovať aj pri iných tokoch na území CHKO Poľana ako sú Slatina, Hukava, Hutná, Osrblianka, Jeleňovský potok, Kamenná, Hradná, Detviansky potok, Bystrý potok, Hronček, Čierny potok.

Charakteristika – sú to porasty jelše sivej. Popri Kamenistom potoku z prímiesou smreka a niektorých vrb, popri Hučave sú predovšetkým s prímiesou vrb, prípadne jelše lepkavej, vyššie smerom ku Kyslinkám prístupuje smrek obyčajný. Tvoria pomerne úzky pás popri potok len pri hranici CHKO v oblasti Hrochotského mlyna sú rozsiahlejšie porasty v rámci údolnej nivy Hučavy. V tejto časti sú niektoré porasty vyvinuté sekundárne po zániku obhospodarovania lúk a pasienkov. Prevažná väčšina porastov má však vysoký prírodný charakter a zachovalosť.

Variabilita – sa prejavuje v jemných rozdieloch v rámci štruktúry biotopu pri Kamenistom potoku, kde sa výraznejšie uplatňuje okrem jelše sivej aj smrek obyčajný.

Pokryvnosť - celkovo tento typ biotopu pokrýva v CHKO plochu v rozsahu 5 – 10 ha

Ls2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské

Rozšírenie - biotop sa nachádza v najnižších polohách CHKO Poľana v juhozápadnej časti CHKO Poľana predovšetkým na južne orientovaných svahoch nad Hrochotským Mlynom a v oblasti Ivín. V rámci Slovenska je to v tejto oblasti severný okraj areálu rozšírenia tohto typu biotopu, severnejšie sa vyskytuje už len na vápencovom podloží.

Charakteristika - V drevinovom zložení prevláda dub zimný a hrab obyčajný. Pomerne niektorých častiach sa je prítomný aj dub cerový, buka lesného a cenných listnáčov (javory, lipa malolistá, jaseň štíhly). V oblasti nad Hrochotským mlynom je charakteristickým prvkom aj jedľa biela. Bylinná vrstva má travovitý vzhľad pričom dominantne je tvorená druhmi *Poa nemoralis*, *Carex pilosa* alebo *Melica uniflora*.

Pokryvnosť - biotop pokrýva v CHKO približne 200 ha

Ls4 - 9180* Lipovo-javorové sutinové lesy

Rozšírenie - tento prioritný typ biotopu sa vyskytuje na kamenitých stanovištiach v rôznych terénnych depresiách alebo vyvýšeninách ako sú rôzne úžľabiny, hrebienky prípadne úpätia. Biotop je rozšírený roztrúsene na celom území CHKO Poľana, pričom pre západnú časť Poľany je výskyt hojnejší ako vo východnej časti Poľany, ktorá je relatívne menej členitá, s menej živnými pôdami. Vyskytujú sa od najnižších častí Poľany takmer až po hrebeň, v týchto hrebeňových častiach, však na tento typ nadväzuje typ biotopu Javorovo-bukových horských lesov.

Charakteristika - v dôsledku relatívne priaznivých pôdných podmienok a samozrejme dôvodov už spomínaných aj pri iných typoch biotopov je druhové zloženie pestré, čo dokazuje aj drevinové zloženie tohto biotopu kde sú zastúpené druhy javorov, líp, brestov, viacerých dubov, jaseň štíhly, buk lesný, jedľa biela. Určité rozdiely v štruktúre porastov je možné pozorovať v závislosti od expozície, pričom porasty severných expozícií majú ráz typických karpatských javorovo-lipových sutinových lesov. Lesné formácie južných expozícií majú špecifické druhové zloženie obohatené o druhy dubovo-hrabových lesov, ale aj iných teplomilných prvkov, pričom zo severu sem prenikli aj druhy netypické pre typy javorovo-lipových sutín vyskytujúce sa v nižších nadmorských výškach. Prakticky to znamená, že napríklad v druhovom zložení drevín sa strieda jedľa biela napríklad s dubom cerovým alebo jarabinou brekyňovou a podobné prechody je možné pozorovať aj v bylinnej vrstve. Porasty vo vyšších nadmorských výškach sú menej pestré a postupne prechádzajú v jednotku javorovo-bukových horských lesov. Vzhľadom k výskytu v podmienkach problematických pre hospodárenie si zachovávajú väčšinou prírodný charakter štruktúry aj s dostatočným množstvom hrubých, zvlášť cenných stromov a odumretého dreva.

Pokryvnosť - celkovo javorovo-lipové sutiny pokrývajú v CHKO Poľana do 500 ha

Ls5.1 – 9130 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy

Výskyt - tento typ biotopu sa vyskytuje na celom území CHKO s výnimkou najvyššie položených častí, kde je charakteristický výskyt smrekových typov biotopov. Vo východnej časti územia sa vyskytuje v kombinácii s kyslomilnými bukovými lesmi, v západnej časti územia zasa v kombinácii so lipovo-javorovými sutinovými lesmi, vo vyšších polohách nahradenými javorovo-bukovými horskými lesmi.

Charakteristika - druhovému zloženiu stromovej vrstvy dominuje predovšetkým buk lesný, v zachovalých častiach s vysokým zastúpením jedle bielej, ďalej sú to druhy cenných listnáčov, ale aj duba zimného a vo vyšších polohách 6. lesného vegetačného stupňa a vo východnej polovici územia aj smrek obyčajný. V bylinnom poschodí zväčša dominujú druhy *Dentaria bulbifera*, alebo *Galium odoratum*, ale vyskytuje sa pomerne bohaté spektrum typických bučinových druhov. V niektorých častiach je možné pozorovať stopy po bývalom uhliarení, na čo sa často využívalo predovšetkým bukové drevo.

Pokryvnosť - biotop pokrýva viac ako 4 000 ha územia CHKO

Ls5.2 – 9110 Kyslomilné bukové lesy

Výskyt – v území sa vyskytujú vo východnej časti v doline Kamenistého potoka a v severnej časti v doline Osrblianky, okolí Ostrého grúňa a na Ľubietovskom Vepri na stanovištiach s nepriaznivými pôdnymi podmienkami.

Charakteristika – v rámci tohto typu biotopu sa na rozdiel od kvetnatých bučín prirodzene uplatňuje smrek obyčajný, ktorému zakyslenie pôd a menej živné stanovišťa vyhovujú. Veľa porastov v tejto časti Poľany však bola zmenená pre tieto charakteristiky na rovnorodé smrečiny, čím zanikol prírodný typ biotopu. V prírodnom type je drevinná zložka v prevažnej miere tvorená bukom lesným s vysokým zastúpením smreka a charakteristickým zastúpením jedle bielej, prípadne cenných listnáčov, ich zastúpenie je však nižšie ako v prípade bukových a bukovo-jedľových kvetnatých lesov. Vzhľadom k nadmorskej výške a geografickej polohe sa v týchto porastoch neuplatňuje hrab obyčajný a ani dub zimný, mimo niektorých ojedinelých výskytov. Krovinné poschodie úplne absentuje, alebo s výskytom buka a smreka mladších vekových tried. V bylinnom poschodí dominuje *Luzula luzuloides* a paprade *Dryopteris filix-mas* a *Athyrium filix-femina*. Štruktúra porastov je zväčša jednovrstvová s výraznejším rozstupom drevín ako pri biotope 9130.

Pokryvnosť – tento typ biotopu pokrýva v CHKO približne 500 ha

Ls5.3 – 9140 Javorovo-bukové horské lesy

Rozšírenie – v území sa vyskytujú na rozhraní 6. a 7. vegetačného stupňa v oblasti hrebeňa Zadnej Poľany (pod Prednou Poľanou, Konce, Brusniansky grúň). Z hľadiska celoslovenského sa jedná o jeden z najjužnejších výskytov tohto typu biotopu, spoločne s výskytom v oblasti Vihorlatu.

Charakteristika – biotop nie je dostatočne vyvinutý, ako v niektorých častiach centrálnych pohorí Karpát, kde môže tvoriť aj súvislejšie porasty. Drevinná zložka je v prevažnej miere tvorená bukom lesným v kombinácii s javorom horským, pričom charakteristické je aj zastúpenie iných cenných listnáčov, jedle bielej a smreka obyčajného, v porastoch je niekedy aj pomerne bohatá krovinná etáž. Výškovo na tieto spoločenstvá nadväzujú predovšetkým spoločenstvá vysokobylinných smrečín – typ biotopu Ls9.2. V bylinnom poschodí dominujú paprade, prípadne iné vysoké byliny a druhy podhorské až subalpínske.

Pokryvnosť – tento typ biotopu pokrýva v rámci CHKO približne 50 ha

Ls7.3 – 91D0* Rašeliniskové smrekové lesy

Rozšírenie – v území na východnom okraji v podmáčaných častiach prameniskovej oblasti prítokov Kamenistého potoka sa vyskytuje typ biotopu Ls7.3 Rašeliniskových smrekových lesov. Územie je Prírodnou rezerváciou Vrchslatina. Mimo tohoto územia sa vyskytujú len veľmi malé fragmenty rašelinných smrečín, ktoré sa radia skôr do okruhu spoločenstiev typu biotopu podmáčaných smrekových lesov, kde nedochádza k procesu tvorby rašeliny ako pri tomto type biotopu.

Charakteristika – pre biotop je charakteristický proces tvorby rašeliny na kyslom podmáčanom substráte. Dominantnou drevinou zložkou je smrek obyčajný v kombinácii s jelšou sivou, prípadne krušinou jelšovou. Na povrchu sa hromadí surový humus – hrubá vrstva rašeliny. Porasty majú rozvoľnený charakter s nízkou pokryvnosťou bylinnej zložky v ktorej prevláda *Vaccinium myrtillus*. Charakteristická je bohatá pokryvnosť machmi.

Pokryvnosť – reálne tento typ biotopu pokrýva na území CHKO Poľana cca 20 ha.

Ls9.1 – 9410 Smrekové lesy čučoriedkové

Rozšírenie – v území sa vyskytujú v 7. vegetačnom stupni v oblasti hrebeňa Zadnej Poľany.

Biotop sa vyskytuje v komplexoch s vysokobylinnými smrekovými lesmi, pričom tento typ biotopu sa vyskytuje na lokálne nepriaznivejších stanovištiach. Celkovo je dominantným typom týchto komplexov biotop vysokobylinných smrečín. Komplex týchto smrečín je najjužnejším výskytom horských smrečín v rámci Západných Karpát a jediným v rámci sopečných pohorí.

Charakteristika – biotop je charakteristický dominanciou smreka obyčajného, pričom miestami tvorí prirodzene rovnomeré porasty smreka, so sporadickou prítomnosťou jarabiny vtáče. V bylinnom poschodí dominuje *Vaccinium myrtillus* a zastúpené sú aj iné charakteristické druhy horských smrečín ako napríklad *Soldanella hungarica*. Porasty majú rozvoľnený charakter s priaznivou štruktúrou s dostatkem hrubých stromov a odumretého dreva.

Pokryvnosť – tento typ biotopu pokrýva v rámci CHKO približne 50 ha.

Ls9.2 – 9410 Vysokobylinné smrekové lesy

Rozšírenie – v území sa vyskytujú v 7. vegetačnom stupni v oblasti hrebeňa Zadnej Poľany.

Biotop sa vyskytuje v komplexoch so smrekovými lesmi čučoriedkovými, pričom tento typ biotopu sa vyskytuje na priaznivejších stanovištiach, predovšetkým na pôdach typu andozeme, ktoré sú mimoriadne bohaté na živiny. Celkovo je dominantným typom týchto komplexov. Komplex týchto smrečín je najjužnejším výskytom horských smrečín v rámci Západných Karpát a jediným v rámci sopečných pohorí.

Charakteristika – biotop je charakteristický dominanciou smreka obyčajného, výškovo nadväzujúci na biotopy javorovo-bukových horských lesov a charakteristické je zastúpenie javora horského v týchto lesoch, jarabiny vtáče a v nižších častiach aj buka lesného, prípadne jedle biele. Bohaté býva aj krovinné poschodie so zemolezom a ríbezľou. Bylinné poschodie má vysokobylinný charakter s papradami – *Athyrium filix-femina* a druhými *Chaerophyllum hirsutum*, *Luzula sylvatica* a *Adenostylles alliariae*. V rámci smrekových lesných spoločenstiev sú spoločenstvá tohto typu biotopu relatívne pestré. Porasty majú rozvoľnený charakter s priaznivou štruktúrou s dostatkem hrubých stromov a odumretého dreva.

Pokryvnosť – tento typ biotopu pokrýva v rámci CHKO približne 140 ha.

Ls9.3 – 9410 Podmáčané smrekové lesy

Rozšírenie – v území sa vyskytujú na východnom okraji v prameniskovej oblasti Kamenistého potoka a jeho prítokov. V zásade je to biotop nadväzujúci na typ biotopu Ls7.3, pričom proces rašelinenia nie je taký výrazný, alebo úplne absentuje. V nižších polohách zase na tento typ biotopu nadväzuje typ biotopu Horských jelšových lužných lesov, ktoré sú charakteristickými brehovými porastmi už tečúcej vody.

Charakteristika – biotop je charakteristický dominanciou smreka obyčajného, v kombinácii s jelšou sivou, vrbami, prípadne drevinami vtrúsenými s okolitých porastov. V bylinnom poschodí prevláda *Vaccinium myrtillus*.

Pokryvnosť – tento typ biotopu pokrýva v rámci CHKO približne 200 ha.

Opis nelesných typov biotopov pre územie CHKO Poľana

Z hľadiska fyto geografického členenia Slovenska (FUTÁK,1980) patrí územie CHKO Poľana do oblasti západokarpatskej flóry (*Carpaticum occidentale*), obvodu predkarpatskej flóry (*Praecarpaticum*), okresu Slovenské stredohorie, s podokresom Poľana a okresu Slovenské rudohorie.

Geografická poloha, členitosť reliéfu, pôdna diferencovanosť a špecifické mikroklimatické pomery podmienili existenciu rozmanitej vegetácie tohto územia. Na relatívne malej výmere sa uplatňuje veľká diverzita biotopov.

Nelesné rastlinné spoločenstvá zaberajú približne 15 % územia CHKO Poľana. Na základe vlhkosťného režimu, stanovišťa a spôsobu obhospodarovania možno nelesné spoločenstvá rozdeliť do nasledovných skupín (Kolektív, 1998):

♦ **Spoločenstvá mokradí, slatín a pramenísk**, ktoré sa viažu na blízke okolie pramenísk, tokov a na aluviálne alebo svahové depresie. Zastúpené sú porastami steblovky splývavej zv. *Glycerio-Sparganion* Br.-Bl. Et Sissingh in Boer 1943, porastami ostrice pluzgierkatej, ostrice ostrej i ostrice zobáčikatej zv. *Magnocaricion elatae* Koch 1926, porastami ostrice čiernej zv. *Caricion fuscae* Koch 1926 em. Klika 1934, porastami záružlia močiarného s krkoškou chlpatou zv. *Calthion* R.Tx. 1937 em. Bal.-Tul. 1978 a ďalšími spoločenstvami.

♦ **Spoločenstvá vlhkých lúk a vysokých bylín** – osídľujú striedavo vlhké stanovišťa v alúviách potokov a v terénnych zníženinách. Na pravidelne kosených miestach sú tieto lúčne porasty s bohatým zastúpením tráv, bylín, ostríc a iných druhov. Na území Poľany sa sú spoločenstvá zv. *Calthion* R. Tx. 1937 em. Bal.-Tul. 1978 - zastúpené lúkami medúňka vlnatého, lúkami metlice trsnatej so sitinami, porastami mäty dlholistej s túžobníkom brestovým, porastami ostrice trsnatej, porastami pichliača zelinového s angelikou lesnou a spoločenstvá zv. *Molinion* Koch 1926 – zastúpené porastami metlice trsnatej, lúkami bezkolenca belasého a inými.

♦ **Spoločenstvá mezofilných lúk** – vyskytujú sa na miestach s priaznivým vodným režimom v priebehu celého roka. Pôvodné mezofilné lúky, najmä teplejších oblastí, patria medzi druhovo najbohatšie trávne porasty CHKO Poľana. Z floristického hľadiska možno mezofilné lúčne porasty rozdeliť do štyroch skupín: ovsikové lúky teplejších a suchších stanovišť vo vulkanickej časti Poľany zv. *Arrhenatherion elatioris* Koch 1926, horské trojštetové lúky chladnejších a vlhších horských polôh situovaných predovšetkým na kryštaliniku zv. *Polygono-Trisetion* Br.-Bl. et R.Tx. ex Marschall 1947, polointenzívne lúky kostravy červenej vo vyššie položených oblastiach kryštalinika podzv. *Polygalo-Cynosurenion* Jurko 1974 a trojštetové lúky podhorské podzv. *Poo-Trisetetum* Knapp 1951.

♦ **Spoločenstvá pasienkov a ich sukcesné štádiá** – väčšinu pasienkov na území Poľany možno zaradiť do široko chápaného spoločenstva psinčeka tenučkého a tomky voňavej zv. *Cynosurion cristati* R.Tx. 1947 asoc. *Anthoxantho-Agrostietum tenuis* Sill. 1933. Spoločenstvo zahŕňa porasty psinčeka tenučkého a tomky voňavej na vyvrelinách, porasty psinčeka tenučkého a tomky voňavej – typy s kostravou žliabkatou, ovsicou dvojreznou, psicou tuhou, chlpaňou hájnou a pod. Tieto sa v minulosti kosili a potom spásali, čo viedlo ku vzniku druhovo bohatých spoločenstiev s výskytom viacerých vzácných druhov. V súčasnosti sú tieto porasty zachované len lokálne. Častejšie sa vyskytujú už iba druhovo bohaté zvyšky v rôznych štádiách sekundárnej sukcesie, alebo druhovo bohaté zvyšky v rôznych štádiách sekundárnej sukcesie, alebo druhovo chudobnejšie porasty vzniknuté po rekultiváciách, intenzívnom hnojení, košarovaní a pod.

Fauna

Poľana sa vyznačuje bohatosťou druhov živočíchov predovšetkým vďaka vysokej diverzite územia a vplyvu reliéfu a tiež samotnej polohy horstva. Prejavuje sa to na výskyte teplomilných ako i horských druhov. CHVÚ je vo veľkej miere tvorené lesmi (xx %), približne 2000 ha sú lúky a pasienky.

Z bezstavovcov je veľa druhov endemických, reliktných, vzácných a ohrozených. Viaceré z nich sú chránenými druhmi európskeho a národného významu. Pre lesy sú charakteristické predovšetkým rôzne druhy chrobákov, ako sú bystrušky, krasone, kováčiky, fuzáče, liskavky, nosáčky a podkôrniky.

Zaujímavá je fauna mäkkýšov, ktoré sa viažu hlavne na zachovalé lesné ekosystémy, s viacerými karpatskými endemitmi napr. *Trichia bakowskii*, *Vestia elata*, *Vestia turgida*, *Vitrea transylvanica* alebo modro sfarbený slizniak karpatský (*Bielzia coerulans*).

Z **pavúkov**, ktoré sú pre toto územie najvýznamnejšie, môžeme spomenúť druhy *Agyneta conigera*, *Ceratinella wideri*, *Cinetata gradata*, *Crustulina sticta*, *Diaea livens*, *Midia midas*, *Nusoncus nasutus*.

Najbohatšiu triedu bezstavovcov predstavuje hmyz. Hlavne v tejto skupine sa nachádza veľa vzácných a endemických druhov. Dlhoročným výskumom dvojkrídleho hmyzu (Diptera) (Roháček, J. & Ševčík, J. (eds.) 2009) bolo na Poľane zistených vyše 50 % známych druhov tejto skupiny na Slovensku. Celkovo sa zaznamenalo 2 675 druhov, pričom 12 druhov bolo popísaných na základe prvotných nálezov na Poľane. Medzi najvýznamnejšie druhy patria *Allodiopsis korolevi*, *Anatella aquila*, *Brachyopa obscura*, *Corynoptera polana*, *Ctenophora nigriceps*, *Delia rimiiventris*, *Delia rimiiventris*, *Geomyza subnigra*, *Chamaemyia subjuncorum*, *Leia hungarica*, *Minilimosina floreni*, *Mycomya sieberti*, *Neoleucopis freyi*, *Norrbomia somogyii*, *Otites jucunda*, *Parapiophila pectiniventris*, *Phronia hruzi*, *Scleroprocta slaviki*, *Tettigoniomyia kugleri*, *Trichocera polanensis* a mnohé ďalšie (príloha 6.7.3 a 6.7.4).

Pre lúčne spoločenstvá a presvetlené časti lesov je typický výskyt rovnokrídlovcov (Orthoptera). Bolo tu zistených 55 druhov (Krištín & Hruz 2005, *Stenobothrus nigromaculatus* nebol tam zaradený – nález v Hriňovej) (čo tvorí 44% fauny rovnokrídlovcov Slovenska – 124 druhov). Vzácné sú teplomilné druhy, napr. sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), koník ružovokrídly (*Calliptamus italicus*) alebo modlivka zelená (*Mantis religiosa*), ktorá bola zaznamenaná na južných svahoch Poľany až do výšky 1400 m n.m.. Na zacholých extenzívnych pasienkoch sa vyskytuje nápadný koník červenokrídly (*Psophus stridulus*). Medzi ohrozené horské druhy patrí kobyľka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*) (na Slovensku poznáme len 4 lokality výskytu) alebo bežnejší koník pestrý (*Arcyptera fusca*). V ostatných rokoch boli zistené 3 izolované lokality vo vyšších nadmorských výškach, kde sa vyskytuje aj koník žltopásy (*Stethophyma grossum*), ktorý je pre Poľanu netypický, nakoľko sa vyskytuje hlavne na aluviálnych lúkach nižších polôh, hlavne okolo rieky Slatina.

Chrobáky (Coleoptera) relatívne zachovaných pralesovitých spoločenstiev reprezentujú napr. bystruška potočná (*Carabus variolosus*), bystruška zlatá (*Carabus auronitens*), krasoň (*Eurythyrea austriaca*), plocháče (*Cucujus cinnaberinus* a *Cucujus haematodes*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*) a ďalšie vzácné a ohrozené druhy ako sú *Benibotarus taygetanus*, *Calitys scabra*, *Danosoma fasciata*, *Ditylus laevis*, *Eicolycetus brunneus*, *Lacon lepidopterus*, *Melanophila knoteki*, *Peltis grossum*, *Rhysodes sulcatus*, *Zilora sericea* atď. Skupinu horských, boreomontánných reliktov predstavujú bystruška (*Carabus arcensis*), fuzáč (*Pachyta lamed*), kováčik (*Lacon fasciatus*), hnojník (*Aphodius alpinus*). Niektoré lokality s

južne orientovanými svahmi vytvárajú podmienky pre teplomilné druhy – napr. bystrušku (*Carabus scabriusculus*), roháča obyčajného (*Lucanus cervus*), krasone (*Coraeus elatus*, *Eurythyrea quercus*, *Anthaxia olympica*), kováčiky (*Ischnodes sanguinicollis*, *Lacon querceus*) a iných, ktoré sú charakteristické pre panónsku zoogeografickú oblasť.

Na Slovensku je v súčasnosti zákonom chránených 109 druhov a 6 rodov chrobákov (*Coleoptera*). Priamo na území CHKO-BR Poľana bolo doposiaľ zistených **31 druhov** (ďalší 1 taxón v tesnej blízkosti hraníc hodnoteného územia), čo predstavuje takmer **30%** koleopterofauny chránenej zákonom. Z druhov európskeho významu bolo recentne potvrdených 5 druhov: ***Carabus variolosus*, *Cucujus cinnaberinus*, *Pseudogaurotina excellens*, *Rosalia alpina* a *Rhysodes sulcatus***. Väčšinou ide o bioindikácie významné druhy a pre mnohé z nich predstavuje sledované územie významné refúgium s vhodnými podmienkami pre ich prežívanie (s priaznivým stavom biotopov).

Druh ***Pseudogaurotina excellens*** bol cieľným mapovaním zistený v území CHKO Poľana iba v posledných rokoch. Keďže má v území významné populácie na približne 10 lokalitách – bude doplnený do predmetu ochrany ÚEV Poľana.

Z významnejších druhov **motýľov (*Lepidoptera*)** môžeme spomenúť napr. jasoňa chochlačkového (*Parnassis mnemosyne*), vidlochvosta feniklového (*Papilio machaon*), vidlochosta ovocného (*Iphicides podalirius*), súmračníky (*Erynnis tages*, *Pyrgus malvae*), hnedáčiky (*Melitaea cinxia*, *M. didyma*), ohniváčiky (*Lycaena dispar*, *Lycaena tityrus*, *Lycaena alciphron*), modráčiky (*Maculinea arion*, *Maculinea teleius*) a iné.

Čo sa týka bezstavovcov, v území CHKO Poľana sa udáva výskyt **59 chránených taxónov** z čoho **12 je európskeho významu** a **47 taxónov národného významu** (Príloha 6.7.3 a 6.7.4.). Pri spracovávaní programu starostlivosti sme sa zamerali najmä na kľúčové skupiny, v rámci ktorých sa vyskytujú predovšetkým druhy európskeho a národného významu (motýle, chrobáky, rovnokridlovce).

Vo vodných tokoch sa vyskytujú hlavne druhy rýb viazané na podhorské toky ako pstruh potočný (*Salmo trutta morpha fario*) a hlaváč pásoplutvý (*Cottus poecilopus*). Viaceré druhy rýb, ktoré boli v rámci Poľany zaznamenané v priebehu predchádzajúceho obdobia, sú viazané hlavne na dve vodné nádrže – VN Hriňová a Hronček, do ktorých boli umelo vysadené. Na niektorých tokoch bol zistený aj výskyt raka riečneho (*Astacus astacus*).

Na Poľane bolo zaznamenaných 11 druhov obojživelníkov. K veľmi zriedkavým a ohrozeným druhom na Poľane patrí mlok vrchovský (*Mesotriton alpestris*), rozšírenejší je mlok karpatský (*Lissotriton montandoni*).

Z plazov sa zistil výskyt 9 druhov. Rašeliniská a vlhké lúky sú typickým biotopom jašterice živorodej (*Zootoca vivipara*), zatiaľ čo prehriate skalné a lesostepné stanovišťa využíva jašterica múrová (*Podarcis muralis*). Na južných svahoch Hrochotskej doliny možno nájsť teplomilnú a ohrozenú užovku stromovú (*Zamenis longissimus*). V ostatných rokoch sa nepodarilo potvrdiť výskyt jašterice zelenej (*Lacerta viridis*), ktorej jednotlivé nálezy boli udávané v minulosti. K zriedkavým plazom patrí aj vretenica severná (*Vipera berus*).

Veľmi bohatá je avifauna Poľany. Na ploche Chráneného vtáčieho územia bolo zistených celkom 187 druhov vtákov. Za posledných 30 rokov (1986–2015) sa zistilo z toho celkom 186 druhov, čo je v súčasnosti temer 52 % avifauny Slovenska. Len druh orol malý bol registrovaný iba v roku 1949 (Ferianc 1949) a myšiarka močiarna len v januári 2012. Zo 186 zistených druhov bolo 134 hniezdičov (z toho 119 pravidelných, 12 nepravidelných a 3 predpokladané – teda celkom 60 % na Slovensku hniezdiacich druhov), 2 druhy hospites (druhov zaletujúcich z okolia) a 50 permigrantov. Na území bolo od r.1986 zaznamenaných

51 druhov z národného červeného zoznamu vtákov Slovenska (Demko a kol. 2014), z toho dva kriticky ohrozené (kačica ostrochvostá a hvízdák veľký), 11 silne ohrozených (kačica chrapka, hlucháň hôrny, jarabica poľná, haja tmavá, kaňa popolavá, orol kráľovský, sokol rároh, močiarnica mekotavá, kalužiak červenonohý, myšiarka močiarna, a strakoš kolesár), a 10 zraniteľných (napr. plamienka driemavá, cíbik chochlatý, lastovička obyčajná, žltouchvosť hôrny, atď.). Význam územia spočíva aj v skutočnosti, že pre viaceré druhy predstavuje hranicu areálu v celoeurópskom meradle. Mozaikovitý charakter krajiny vytvára podmienky pre hniezdny výskyt stepných alebo lesostepných druhov vtákov aj v polohách nad 1000 m n. m., čo v rámci Slovenska treba považovať za výnimočné (*Lanius minor*, *L. collurio*, *Coturnix coturnix*, *Jynx torquilla*, *Crex crex*, *Lullula arborea*, *Saxicola torquata* a niektoré ďalšie; Krištín 2010).

K charakteristickým hniezdikom tunajších pôvodných horských zmiešaných a smrekových lesov patria kivičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), drozd kolohrivý (*Turdus torquatus*), ďateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*), krivonos smrekový (*Loxia curvirostra*). Kurovité vtáky reprezentuje okrem jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) aj tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*). Početnosť hlucháňa však v ostanom čase výrazne klesá, pričom hlavnou príčinou je lesohospodárska činnosť (v dôsledku ťažby miznú posledné biotopy druhu) a tiež sa k tomu pridáva aj zvýšený predačný tlak napr. premnoženej diviacej zveri. Zvyšky bukových a jedľovo-bukových porastov pralesovitého charakteru vytvárajú hniezdne príležitosti pre ďatľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*), sovu dlhochvostú (*Strix uralensis*) a muchárika červenohrdlého (*Ficedula parva*). Na lúkach a pasienkoch s rozptýlenou zeleňou hniezdia škovránik stromový (*Lullula arborea*), ľabtuška lesná (*Anthus trivialis*) a tiež chriaštel' poľný (*Crex crex*). Na týchto biotopoch bol v minulosti pomerne hojný aj skaliarik sivý (*Oenanthe oenanthe*), ktorého početnosť sa v súčasnosti znížila vďaka zarastaniu otvorených biotopov a absencii obhospodarovania. Na vodné toky je svojim životom viazaný vodnár potočný (*Cinclus cinclus*) a trasochvosť horský (*Motacilla cinerea*). V odľahlých častiach dolín pravidelne hniezdi aj bocian čierny (*Ciconia nigra*). Z dravcov sa tu vyskytuje sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), včelár lesný (*Pernis apivorus*) a vzácné orol skalný (*Aquila chrysaetos*). Na okrajoch Poľany s prechodom do otvorenej poľnohospodárskej krajiny hniezdi aj orol krikľavý (*Aquila pomarina*). Lazy sú nielen významným krajinným prvkom, ale aj charakteristickým a druhovo bohatým biotopom pre vtáctvo. Významný z hľadiska súčasného stavu rozšírenia v strednej Európe je výskyt strakoša kolesára (*Lanius minor*), hniezdiaceho hlavne na ovocných stromoch. Väčšina jeho miestnej populácie však žije tesne za hranicami CHKO na hriňovských lazoch.

Z cicavcov sa na Poľane do súčasnosti zaznamenalo 65 druhov. U niektorých druhov sa jednalo len o ojedinelé záznamy a niektoré boli zistené len v dávnejšej minulosti (historické pozorovania/nálezy resp. u drobných zemných cicavcov len nálezy z osteologického materiálu). V ostatných 30 rokoch sa pomerne dobre preskúmala aj fauna netopierov. Bolo tu zistených celkovo 20 druhov, čo predstavuje 71% fauny netopierov Slovenska. Väčšinou sa jedná o lesné druhy, ktoré využívajú hlavne butľavé stromy, skalné priestory a budovy pre svoje úkryty. Medzi najbežnejšie patria netopiere fúzatý (*Myotis mystacinus*), netopier veľký (*Myotis myotis*), večernica pozdná (*Eptesicus serotinus*) a raniak stromový (*Nyctalus leisleri*). Pseudokrasové jaskyne, ktoré sa nachádzajú v niektorých častiach Poľany sú hlavne v zimnom období využívané ako vhodné zimoviská napr. podkovára malého (*Rhinolophus hipposideros*). Z drobných zemných cicavcov sa tu zaznamenali niektoré horské druhy ako piskor vrchovský (*Sorex alpinus*), myšovka horská (*Sicista betulina*) alebo hraboš močiarny (*Microtus agrestis*). Bežnou na všetkých vodných tokoch Poľany je vydra riečna (*Lutra lutra*).

Poľana je domovom všetkých našich veľkých šeliem. Vysokú početnosť tu dosahuje populácia medveďa hnedého (*Ursus arctos*). Nechýbajú tu ani rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk dravý (*Canis lupus*) a mačka divá (*Felis sylvestris*). Z poľovnej zveri je na Poľane najbežnejším jeleň lesný (*Cervus elaphus*), ktorý tu dosahuje vysokú trofejovú hodnotu. V ostatných rokoch sa výrazne zvýšila aj početnosť diviaka lesného (*Sus scrofa*).

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

CHVÚ Poľana (obr. 2) je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre výskyt a hniezdenie strakoša kolesára (*Lanius minor*) a škovránika stromového (*Lullula arborea*) a zároveň sa tu vyskytuje a pravidelne hniezdi viac ako 1% slovenskej populácie jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*), hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*), tesára čierneho (*Dyrocopos martius*), ďateľ bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*), dubníka trojprstého (*Picooides tridactylus*), ďateľ hnedkavého (*Dendrocopos syriacus*), žlny sivej (*Picus canus*), krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*), chrapkáča poľného (*Crex crex*), prepelice poľnej (*Coturnix coturnix*), včelára lesného (*Pernis apivorus*), muchárika bieločrkeho (*Ficedula albicollis*), muchárika malého (*Ficedula parva*) a pŕhľaviara čiernohlavého (*Saxicola torquata*).

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Pri zhodnotení stavu predmetu ochrany sa vychádzalo z hodnotenia priaznivého stavu druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých CHVÚ na základe dát z monitoringu z rokov 2010-2012. Pre potreby hodnotenia stavu druhu je potrebné zohľadniť nielen stav populácie, ale aj biotopov a ohrození, preto sa pri hodnotení kritériá populácie, biotopov a ohrození uvádzajú v programe starostlivosti v celom rozsahu. Pre zhodnotenie napĺňania programu starostlivosti bude potrebné merať zmeny stavu druhov tými istými kritériami ako bol hodnotený ich stav v roku 2010-2012. Len takéto meranie stavu zabezpečí porovnateľné vyhodnotenie stavu pri neskoršom hodnotení. Z tohto dôvodu je nižšie uvedená pre každý predmet ochrany celá tabuľka hodnotenia priaznivého stavu v kapitole 1.6.3.1.

Stručné, súhrnné, celkové zhodnotenie stavu predmetov ochrany je uvedené v kapitole 1.6.3.2. a stanovenie cieľových stavov druhov je uvedené v kapitole 1.6.3.3. a osobitných záujmov u dotknutých druhov v kapitole 1.6.3.4.

Tab. Súčasná veľkosť populácie a trendy populácie predmetov ochrany v CHVÚ Poľana.

Druh	Kritérium	Stav podľa vedeckého návrhu, Rybanič a kol. 2003 (páry)	Súčasný stav (páry)	Populačný trend
Ďateľ bielochrbtý	>1%	40 – 60	20 – 40	Klesajúci
Ďateľ hnedkavý	>1%	20 – 30	12 – 16	Stabilný
Ďubník trojprstý	>1%	60 – 70	25 – 50	Stabilný
Hlucháň hôrny*	>1%	25 – 35	6 – 10	Klesajúci

Druh	Kritérium	Stav podľa vedeckého návrhu, Rybanič a kol. 2003 (páry)	Súčasný stav (páry)	Populačný trend
Jariabok hôrny	>1%	100 – 200	125 – 175	Stabilný
Chrapkáč poľný*	>1%	50 – 70	15 – 30	Klesajúci
Krutohlav hnedý	>1%	100-140	75 – 120	Stabilný
Muchárik bieločrký	>1%	2000 ⁿ	100 – 300 ^p	Neznámy
Muchárik malý	>1%	200 – 250	50 – 100	Stabilný
Prepelica poľná*	>1%	100 – 140	30 – 60	Klesajúci
Pŕhľaviar čiernohlavý	>1%	700 – 900	300 – 400	Klesajúci
Strakoš kolesár	K1	90 – 150	45 – 80	Klesajúci
Škovránik stromový	K1	130 – 270	80 – 120	Klesajúci
Tesár čierny	>1%	60 – 80 ⁿ	25 – 35	Stabilný
Včelár obyčajný	>1%	10 – 15	12 – 20	Stabilný
Žlna sivá	>1%	30 – 40	30 – 40	Stabilný

* volajúce samce; ⁿ – odhad môže byť nadhodnotený (viac v texte); ^p – odhad môže byť podhodnotený (viac v texte)

1.6.3.1. Súčasný stav druhu

*1.6.3.1.1. Definovanie priaznivého stavu škovránka stromového (*Lullula arborea*) v Chránenom vtáčom území Poľana*

1. Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

V CHVÚ je typickým druhom hniezdiča otvorených a poloopených trávnych porastov (lúk a pasienkov). V území bol registrovaný aj pred vyše 60 rokmi (napr. Kalamárka, FERIANC 1949). Hniezdenie bolo zistené na väčšine (16 z 21) monitorovaných trvalých trávnych porastov s rozptýlenou stromovou zeleňou počas r. 1996–1998 (IUCN 1996, 1998), pričom druh bol pomerne verný svojim teritóriám. Maloplošné hustoty tam dosahovali vo vhodných biotopoch priemerne 1–2 p./10 ha a druh patril k charakteristickým napr. na južne exponovaných lokalitách Príslopky, Javorinka, Vrchdetva, Malčekova skala, Horná Chrapková (2 p./10 ha), a tiež Zákľuky, Šajbianska Bukovina, na pasienkoch južných svahov Hrochotskej doliny, a tiež v oblasti južného Podpoľania v tradične obhospodarovanej lúčno - pasienkovej krajine. Hniezda boli registrované v nadmorských výškach hlavne od 370 do 1100 m n. m., dve teritória boli nepravidelne zistené i v oblasti Prednej Poľany (1350 m n. m.), kde druh občas hniezdi i v spoločnosti strakoša obyčajného (URBAN a kol. 1995). Tieto registrácie patria k výškovým extrémom hniezdenia týchto dvoch druhov na Slovensku a v strednej Európe. V plánovanom VVÚ bol odhad hniezdnej populácie do 200 párov, no pôvodná plocha návrhu CHVÚ sa zmenšila o ca 5500 ha, pričom išlo z veľkej časti o biotopy vhodné pre tento druh. Dnes odhadujeme v CHVÚ celkom 80 - 120 párov, pričom v r. 2012 sme na sledovaných bodových transektoch (na juhu CHVÚ v oblasti Vrchdetvy, Malčekovej skaly, Hornej Chrapkovej, Javorinky, Hukavky, Prednej Poľany, Príslopky, Pieští, na severe CHVÚ oblasti Martinová dolina –

Ľubietovská Bukovina - Minca, Hrb - Ľubietovský Vepor – sedlo Jasenina a transekty severne od Hrochotskej doliny) registrovali 40-45 spievajúcich samcov, resp. obsadených teritórií.

Hlavnou skupinou biotopov druhu v CHVÚ Poľana sú lúky a pasienky s dostatkom solitérne rastúcich stromov a krov, pravidelne manažované (kosené, príp. pasené). V nej hniezdi na zemi, pod koreňmi tráv. V hniezdnom teritóriu je potrebná mozaika biotopov – kosené, nekosené trávne porasty, pasienky intenzívne i extenzívne pasené a dostatok solitérnych stromov, ktoré slúžia ako posed pre teritoriálny spev a vyhľadávanie potravy.

2. Definovanie stavu druhu škovránok stromový (*Lullula arborea*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobry	priemerny	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ > 150 párov za obdobie (5 rokov)	V CHVÚ 80-150 párov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ < 80 párov za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	V priebehu 5 ročného obdobia stúpla početnosť o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia je populácia stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do ± 20 %)	V priebehu 5 ročného obdobia poklesla početnosť populácie o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt zvýšil o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia na monitorovaných transektoch je výskyt stabilný, prípadne mierne kolíše (do ± 20 %)	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt znížil o viac ako 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Mozaika biotopov – pasienky, kosené trávne porasty s dostatkom rozptýlenej stromovej vegetácie – plocha min 20 ha/ lokalitu	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za 5 rokov. V území sa stále pasie a tradične hospodári.	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa zmenšili o viac ako 10% za 5 rokov. V území sa stále menej čo to znamená? pasie a tradične hospodári a málo nejednoznačné kosí.
	2.2. Potravný biotop	Pestrá ponuka biotopov zabezpečuje pestrou potravnú ponuku druhov hmyzu min na ploche 20 ha/ lokalitu	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za 5 rokov. V území sa stále pasie a tradične hospodári a nepoužívajú sa pesticídy.	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa zmenšili o viac ako 10% za 5 rokov. V území sa stále menej pasie, tradične hospodári a používajú sa aj pesticídy.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Na hniezdných lokalitách nie je vyrušovaný žiadnymi negatívnymi aktivitami	Na hniezdných lokalitách je človekom vyrušovaný intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou < 20% plochy známych lokalít	Na hniezdných lokalitách je človekom vyrušovaný intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou na > 20% lokalita zanechaním pasenia a kosenia na transektoch na > 20% lokalít.
	3.2. Deštrukcia hniezdných /potravných biotopov	Hniezdny biotop na známych lokalitách nie je ohrozený zarastaním krovínami a lesom, ani zanechaním pasenia a kosenia trávnych porastov	Intenzívne poľnohospodárske práce, alebo naopak zanechanie pasenia a kosenia a zarastanie sa vyskytujú na < 20 % územia?	Intenzívne poľnohospodárske práce, alebo naopak zanechanie pasenia a kosenia a zarastanie sa vyskytujú na > 20 % územia?

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	1	3	3
	areálový trend	1	3	3
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	2	3	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdného a potravného biotopu	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				30
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		48 %

3. Zhodnotenie:

Podľa zadaných kritérií hodnotenia stavu populácie, biotopu a ohrozenia, zaradujem škovránika stromového v CHVÚ Poľana v zmysle celkového hodnotenia do stavu nepriaznivého „C“ s hodnotou 48 %.

Vzhľadom na doterajší vývoj a súčasný stav populácie boli hodnotenia negatívne. V CHVÚ stavy druhu klesajú asi od r. 1998, podobne dochádzalo i k zmenám hospodárenia na vhodných biotopoch, stratou pasenia a na veľkej časti i kosenia, s vypil'ovaním solitérnych stromov a obmedzovaním mozaikovitosti krajiny a biotopov. Počet známych teritórií sa výrazne znížil aj na najlepších lokalitách Javorinky, Chrapkovej, Martinovej, Zákľuk, atď. Negatívne na populácie vplyva i všeobecný negatívny populačný i areálový trend v Európe i na zimoviskách, ktorý vytvára „bottleneck“ pre rozmach a oživenie populačného rastu.

Hniezdny biotop je ohrozený hlavne zmenou hospodárenia, zanechaním pasenia a kosenia, vypil'ovaním tradičných hniezdných stromov.

Pri hodnotení potravného biotopu je zatiaľ situácia priemerná, tento má v CHVÚ ešte stále potenciál plnohodnotne naplňať potreby druhu.

Priame ohrozenie v CHVÚ vzniká aj v dôsledku nárastu početnosti a rozšírenia jeho hniezdných predátorov, najmä strák, vrán a kún.

1.6.3.1.2 Definovanie priaznivého stavu strakoša kolesára (*Lanius minor*) v Chránenom vtáčom území Poľana

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

V CHVÚ Poľana je druh rozšírený hlavne v oblasti južných svahov Podpoľania medzi Detvou, Korytárkami a Hriňovou a v oddelenom území južne od Detvy, v oblasti Podkriváň – Piešte - Stožok. Jeho rozšírenie je tam známe už minimálne od začiatku minulého storočia (FERIANC 1949), čo naznačuje, že mu vyhovuje krajinná štruktúra i typ obhospodarovania biotopov. Preferuje tam tradične obhospodarovанú mozaikovitú krajinu v oblasti laznického osídlenia. Podmienkou úspešného hniezdenia je dostatok vysokých stromov na hniezdenie, aktívne farmárčenie s dostatkom hydiny, kosených trávnych porastov a v hniezdnom období obnaženého substrátu na lov hmyzu.

Rozšírenie v jednotlivých častiach územia sa mení v 3-5 ročných intervaloch, podobne ako prebieha generačná obmena. Pred 15-20 rokmi bolo bežné hniezdenie aj v oblasti lazov Očovej, Kostolnej a priamo v dosahu Detvy, v časti Lažtek, Blato, Korytárky. Dnes je známe roztrúsené najzápadnejšie hniezdenie od Skliarova, Malčekovej skaly, na juhu v Krivci, Korytárkach a Piešťach

a na severe je známy z Priehaliny a Pod Javorinky (390-830 m n.m.), kde ešte môžeme nájsť hniezdiť skupinky hniezd do 100 m od seba.

Druh hniezdi najčastejšie v skupinách 2-6 teritórií na 1 km², ale početnosť v posledných 15-20 rokoch pomaly klesá. Zatiaľ čo v rokoch 1988-1998 bolo registrovaných v území 65-120 párov/20 km² (malá časť 10-20 párov z toho aj mimo CHVÚ), dnes tam predpokladáme hniezdenie maximálne 50 párov. Tieto páry hniezdia samozrejme aj v nižšej hustote, čo môže viesť v dohľadnom čase k silnému „bottleneck“ efektu, teda postupnému znižovaniu veľkosti lokálnej populácie kvôli nedostatku voľných jedincov a vhodných habitatových ník na hniezdenie.

Hlavnou skupinou biotopov druhu v CHVÚ Poľana je tradične obhospodarovaná mozaikovitá krajina v oblasti lazničkeho osídlenia. V nej hniezdi na vysokých stromoch, prevažne ovocných (hruška, jablň, slivka, čerešňa, orech), ale tiež okrasných ihličnatých (smrek), a to pomerne vysoko (priemerne 9 m) na periférnych vetvách, chránených pred zemnými predátormi. V hniezdnom teritóriu je potrebná mozaika biotopov – sad, skupiny stromov, obnažená pôda, kosené trávne porasty striedané s úzkymi poličkami a záhradkami, zemiakové výsadby a osídlené domy, v ktorých blízkosti hniezdi (priemer 18 m od obývaného domu, často však aj priamo nad domom, resp. do 5 m od okna). Táto mozaika zatiaľ zaručuje dostatok potravy – veľkých druhov hmyzu (>20 mm) – svrčkov, rovnokridlovcov, chrobákov, bystrušiek, chrústov, atď.

2. Definovanie stavu druhu strakoš kolesár (*Lanius minor*)

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobry	priemerny	nepriaznivý	
populácia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ > 80 párov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ 40-79 párov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ < 40 párov za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	V priebehu 5 ročného obdobia stúpla početnosť o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia je populácia stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do ± 20 %)	V priebehu 5 ročného obdobia poklesla početnosť populácie o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch počet párov zvýšil o > 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia na monitorovaných transektoch je počet párov stabilný, prípadne mierne kolíše (do ± 20 %)	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt párov znížil o > 20 %
biotop	2.1. Hniezdný biotop	Pestrá mozaika biotopov – sady, polička, záhrady, kosené trávne porasty a obnažená pôda, všetko bez použitia pesticídov je zachovalá a vo vyrovnanej ploche	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov, nedošlo k prevahe neobhospodarováných pozemkov. V území sa stále tradične hospodári	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa zmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov, došlo k prevahe neobhospodarováných, resp. zastavaných pozemkov. V území sa stále menej tradične hospodári a málo kosí

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A	B	C
	dobrý	priemerný	nepriaznivý
2.2. Potravný biotop	Pestrá ponuka biotopov zabezpečuje pestrú potravnú ponuku veľkých druhov hmyzu, svrčkov, kobyliiek a chrobákov (min 2-6 dier svrčkov/ 10m ² TTP)	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov. V území sa stále kosí aj pasie a nepoužívajú sa pesticídy	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa zmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov. V území sa stále menej kosí a pasie, používajú sa aj pesticídy a zreteľný je tým aj úbytok veľkých druhov hmyzu
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Na hniezdných lokalitách a mapovaných tranzektoch nie je človekom úmyselne vyrušovaný a nedochádza k vypíľovaniu hniezdných stromov	Na hniezdných lokalitách dochádza k vypíľovaniu hniezdných stromov vo viac ako 20% mapovaných tranzektoch
	3.2. Deštrukcia hniezdných /potravných biotopov	Hniezdny/potravný biotop na lokalitách nie je ohrozený vypíľovaním hniezdných stromov, intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou, ani zanechaním pasenia a kosenia	Vypíľovanie stromov, intenzívne poľnohospodárske práce, alebo naopak zanechanie pasenia a kosenia sa vyskytuje na < 20 % mapovaných tranzektoch

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	1	3	3
	populačný trend	1	3	3
	areálový trend	1	3	3
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	2	3	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdného a potravného biotopu	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				27
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		43 %

3. Zhodnotenie:

Podľa zadefinovaných kritérií hodnotenia stavu populácie, biotopu a ohrozenia, zaradujem strakoša kolesára v CHVÚ Poľana v zmysle celkového hodnotenia do stavu nepriaznivého „C“, s hodnotou 43 %.

Vzhľadom na doterajší vývoj a súčasný stav populácie boli hodnotenia negatívne. V CHVÚ stavy druhu klesajú asi od r. 2000, intenzívne po r. 2006, podobne dochádzalo i k zmenám hospodárenia z laznického na víkendové, chatárske, s minimalizáciou a obmedzovaním mozaikovitosti krajiny a biotopov, ako aj likvidácii tradičných hniezdných stromov. Počet známych hniezd sa výrazne znížil a v súčasnosti dosahuje maximálna hustota lokálnej populácie 3 teritória/100 ha. Pritom ešte v r. 1994 dosahovali priemerné hustoty 4,2 teritória/ 100 ha (na ploche 20 km²), s maximami 12 teritórií /100 ha. V posledných 20 rokoch postupne zanikajú aj celé lokálne hniezdne populácie (Detva - Lažtek), Blato, Očová.

Hniezdny biotop je ohrozený hlavne zmenou hospodárenia, stratou kosenia, vypil'ovaním tradičných hniezdných stromov. V neposlednom rade je to i všeobecný negatívny populačný i areálový trend v Európe na zimoviskách, ktorý vytvára „bottleneck“ pre rozmach a oživenie populačného rastu.

Pri hodnotení potravného biotopu je zatiaľ situácia priemerná, tento má v CHVÚ ešte stále potenciál plnohodnotne naplňať potreby druhu. Početnosť svrčkov i výskyt chrústov v trojročných intervaloch je lepší v CHVÚ Poľana ako slovenský priemer.

Priame ohrozenie posledných párov v CHVÚ vzniká aj v dôsledku vypil'ovania hniezdných stromov, absencie ich náhradnej výsadby formou výsadby vzrastlých stromov. Nárast početnosti a rozšírenia jeho hniezdných predátorov, najmä strák a vrán, ale aj mačiek, kún, tiež akútne ohrozuje lokálnu populáciu, napr. aj vyletujúce mláďatá, ktoré nevedia ešte dobre lietať.

1.6.3.1.3 Definovanie priaznivého stavu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Druh nie je až tak typickým hniezdičom Poľany, ako by sme predpokladali z teplejších dubových a dubovo-bukových lesov južnej časti Slovenska. Na Poľane hniezdi hlavne v presvetlených dubovo-bukových a bukových lesoch v nadmorských výškach 460–900 m n. m. Hniezdna hustota však

zďaleka nedosahuje hustoty z juhu Slovenska, a ani z príľahlej Zvolenskej kotliny. Najvyššia maloplošná denzita bola zistená v oblasti Očovských dúbav a lesov Obchoditej, Ivín, Bugárova a južných svahov Hrochotskej doliny (1,8–3,6 p./10 ha) a je teda neporovnateľne nižšia ako hustoty (>15 p./10 ha) zistené v teplejších lesoch Slovenska (Kropil a kol. 1995, Danko a kol. 2002). Vo vyšších polohách Poľany nad 1000 m n. m. asi nehniedzdi, resp. len raritne. Najvyššie, a to roztrúsené hniezdne teritória boli registrované v bučinách okolo Vrchdetvy, Javorinky, na Hrončekom grúni a na južných svahoch Hrochotskej doliny okolo Jánošíkovej skaly a lokality Kruhy (850-1000 m n. m.).

2. Definovanie stavu: *Ficedula albicollis*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/ veľkosť populácie	Populačná hustota >300 HP v CHVÚ, resp. >100 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 100-300 HP v CHVÚ, resp. 50-100 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <100 HP v CHVÚ, resp. <50 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %.
	1.3. Areálový trend	Rozloha vhodných porastov (vyše 80 ročné listnaté alebo zmiešané porasty s prímесou ihličnanov do max. 10 %,) stúpa o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov.	Rozloha vhodných porastov (vyše 80 ročné listnaté alebo zmiešané porasty s prímесou ihličnanov do max. 10 %,) je stabilná, alebo zmeny sú v rozsahu ±20 % za obdobie 5 rokov.	Rozloha vhodných porastov (vyše 80 ročné listnaté alebo zmiešané porasty s prímесou ihličnanov do max. 10 %,) za 5 rokov klesla o vyše 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré listnaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličnanov do 10 % a početným výskytom dutín.	Stredoveké listnaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličnanov do 50 % a výskytom dutín.	Prevládajú mladé ihličnaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličnanov >50 %.
		Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličnanov do 10 %, staršie ako 80 rokov tvoria viac ako 50 % lesných porastov. V lesnom poraste v hniezdnom období od 15. 4 do 31. 7. neprebíha ťažba na viac ako 10 % územia.	Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličnanov do 10 %, staršie ako 80 rokov, tvoria 50 - 30 % vhodných lesných porastov. V lesnom poraste v hniezdnom období od 15. 4 do 31. 7. prebíha ťažba na 10 – 20 % územia.	Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličnanov do 10 %, staršie ako 80 rokov tvoria menej ako 30 % vhodných lesných porastov. V lesnom poraste v hniezdnom období od 15. 4 do 31. 7. prebíha ťažba na viac ako 20 % územia.

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A	B	C
	dobrý	priemerný	nepriaznivý
2.2. Potravný biotop	Prevládajú rozvoľnené staré listnaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličňanov do 10 % bez podrastu.	Prevládajú strednovекé listnaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličňanov do 60 % s riedkym podrastom.	Prevládajú mladé ihličňaté alebo zmiešané lesy s prímесou ihličňanov >60 % a hustým podrastom.
	Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličňanov do 10 %, staršie ako 80 rokov, tvoria viac ako 50 % vhodných lesných porastov.	Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličňanov do 10 %, staršie ako 80 rokov a bez podrastu, tvoria 50 - 30 % lesných porastov.	Porasty listnatých lesov alebo zmiešaných lesov s prímесou ihličňanov do 10 %, staršie ako 80 rokov a bez podrastu, tvoria menej ako 30 % lesných porastov.
3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Na hniezdných lokalitách a mapovaných tranzektoch nie je človekom úmyselne vyrušovaný a nedochádza k vypil'ovaniu stromov a porastov	Na hniezdných lokalitách dochádza k vypil'ovaniu hniezdných stromov a porastov v menej ako 20% mapovaných tranzektoch	Na hniezdných lokalitách dochádza k vypil'ovaniu hniezdných stromov a porastov vo viac ako 20% mapovaných tranzektoch
	V hniezdnom biotope v období od 15. 4 do 31. 7. neprebíha ťažba.	V hniezdnom období od 15. 4 do 31. 7. prebieha ťažba len na max. 20 % rozlohy hniezdného biotopu.	V hniezdnom období od 15. 4 do 31. 7. prebieha ťažba na území väčšom ako 20 % rozlohy hniezdného biotopu.
3.2. Deštrukcia hniezdných/potravných biotopov	Hniezdny/potravný biotop na lokalitách nie je ohrozený ťažbou, ani intenzívnou lesohospodárskou činnosťou	Hniezdny/potravný biotop na lokalitách nie je ohrozený ťažbou, ani intenzívnou lesohospodárskou činnosťou na viac ako 20 % mapovaných tranzektoch	Hniezdny/potravný biotop na lokalitách je ohrozený ťažbou, a intenzívnou lesohospodárskou činnosťou na > 20 % mapovaných tranzektoch
	V hniezdnom biotope sa používa výberkový a účelový spôsob hospodárenia, pri ktorom ostáva zachovaných minimálne 15 ks. stromov hrubších ako 30 cm/ha.	V hniezdnom biotope sa používa výberkový a účelový spôsob hospodárenia, pri ktorom ostáva zachovaných minimálne 10 ks. stromov hrubších ako 30 cm/ha.	V hniezdnom biotope sa používa výberkový a účelový spôsob hospodárenia, pri ktorom ostáva zachovaných menej ako 10 ks. stromov hrubších ako 30 cm/ha a/ alebo sa v hniezdnom biotope používa aj holorubný a podrastový hospodársky spôsob.

Hodnotiaci tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	1	2	2
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	1	2	2
O	populácia	1	3	3
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				23
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				51

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		45%

1.6.3.1.4 Definovanie priaznivého stavu muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Je pravidelným hniezdičom zachovalých bukových a bukovo-jedľových lesov, hlavne v nadmorských výškach od 500 do 1200 m n. m. Zdá sa, že na Poľane v bučinách, hlavne vo vyšších a chladnejších polohách nad 900 m n. m. zastupuje ekologicky príbuzného muchárika bielokrkeho. Vystupuje vzácne ako hniezdič aj do okolia hotela na Prednej Poľane (1280 m n. m.), kde bolo ešte začiatkom augusta 2001 odchytené mláďa (Chytil, in litt.). Na väčšine vhodných lokalít Poľany je akýmsi sprievodným druhom d'atľa bielochrbtého a indikuje zachovalé staré a presvetlené bukové lesy. Občas sa vyskytuje ako hniezdič aj v azonálnych spoločenstvách okolo tokov, napr. v Hrochotskej a Kamenistej doline a v údolí Slatiny. Maloplošné hniezdne hustoty však asi málokedy presahujú 1–2 p/ 10 ha (okolie

Javorinky, Huklovej, Sedla, okolie Mačinovej doliny, okolie Havraních skál, Pod Bútl'avkou), veľkoplošné hustoty sú tiež nízke (do 5 p./ 100 ha), a to aj v najvhodnejších biotopoch.

2. Definovanie stavu: *Ficedula parva*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >300 HP v CHVÚ, resp. >10 HP/1km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 100-300 HP v CHVÚ, resp. 5-10 HP/1km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <100 HP v CHVÚ, resp. <5 HP/1km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 % za obdobie 5 rokov.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov.
	1.3. Areálový trend	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch počet párov zvýšil o > 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia na monitorovaných transektoch je počet párov stabilný, prípadne mierne kolíše (do ± 20 %)	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt párov znížil o > 20 %
		Rozloha vhodných biotopov sa v priebehu 5 rokov zvýšila o viac ako 20%	Rozloha vhodných biotopov sa v priebehu 5 rokov udržiava na rovnakej úrovni príp kolíše ±20 %	Rozloha vhodných biotopov sa v priebehu 5 rokov poklesla o viac ako 20%
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré, štruktúrne rozmanité listnaté alebo zmiešané lesy s prevahou buka do 1000 m n. m.	Prevládajú listnaté alebo zmiešané porasty s prímiesou buka vo fáze kmeňovín do 1000 m n. m.	Prevládajú mladé porasty alebo porasty bez primiešania buka lesného.
	2.2. Potravný biotop	Prevládajú rozvoľnené staré bukové porasty alebo zmiešané porasty s prevahou buka lesného do 1 000 m n. m.	Prevládajú bukové porasty alebo zmiešané porasty s prevahou buka lesného do 1000 m n. m. vo fáze kmeňovín.	Prevládajú mladé porasty alebo porasty bez primiešania buka lesného.
ohrozenia	3.1. Populácia	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 0–2 % hniezdisk	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 3–15 % hniezdisk	Je vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 16 a viac % hniezdisk a ohrozená zmenami hospodárenia

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A	B	C
	dobrý	priemerný	nepriaznivý
3.2. Biotop	Žiadne narušenie ani likvidácia hlavných biotopov príp. zvyšovanie ich podielu, v porastoch sa nevykonáva ťažba v hniezdnom období.	Nevýznamné (<10 %) narušenie a/alebo likvidácia hlavných biotopov (fragmentácia porastov, odstraňovanie dutinových stromov a buka)	Narušenie a/alebo likvidácia hlavných biotopov na rozlohe >10 %.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	1	2	2
O	populácia	1	3	3
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				25
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				51

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		49%

1.6.3.1.5 Definovanie priaznivého stavu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)v Chránenom vtáčom území Poľana

Názov druhu: jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

1. Základná charakteristika druhu

Na Poľane pravidelne hniezdi v lesoch, ich ekotonoch a zarastajúcich lesných lúčkach celého územia. Najčastejšie sa vyskytuje a hniezdi v smrekových a zmiešaných (bukovo-jedľovo- smrekových) pralesoch v štádiu rozpadu, v nadmorských výškach od 700 do 1100 m n.m. (až 70 % zo sledovaných teritórií) a viac na svahoch ako v údoliach (Urban a Slávik 1992). Najnižšie bol druh pozorovaný v oblasti Hrochotského mlyna (550 m n. m.), najvyššie na Zadnej Poľane (1450 m n. m.). Teritóriám je verný počas celého roka aj na najvyšších lokalitách na Zadnej Poľane a na celom hrebeni poľanského krátera, kde bol pozorovaný aj v januári, počas vysokej snehovej pokrývky, kedy sa dobre mapujú pobytové znaky. Početný (nad 2-3 páry/ 100 ha v hniezdnom období) je napr. na lokalitách: NPR Zadná Poľana, NPR Lubietovský Vepor, svahy Hrochotskej i Kamenistej doliny a NPR Hrončeký grúň. Vzácné bývajú registrované teritória veľmi husto, napr. 3 teritória boli v kontakte 16 ha na Zadnej Poľane (Bučko 2003). Len tento autor registroval na Poľane počas rokov 1998–2002 celkom až 81 teritórii, čo podporuje aj kvalifikovaný odhad početnosti uvedenej v hlavičke druhového textu. Vo veľmi vysokej početnosti (30 párov/ 100 ha) ho zistil v prírodných bukových a smrekových lesoch na Prednej Poľane už Turček (1953). Rodinky s mláďatami boli pozorované napr. nad Vrchdetvou, okolo Príslop, na Hrochotskej Bukovine, pri Obrubovanci alebo na Dudáši (jún 1991–2005). Tento druh nie je tak ohrozený fragmentáciou lesa ako hlucháň a zdá sa, že fragmentované lesné porasty a zmiešané mladiny s náletovými drevinami, lieskou alebo šípom mu niekedy aj vyhovujú.

2. Definovanie stavu: *Bonasa bonasia*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobry	priemerny	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	Populačná hustota > 200 HP v CHVÚ, maloplošne a mapovaných tranzektoch viac ako 0,5 páru/10 ha vhodného lesného ekosystému	Populačná hustota 100-200 HP, na mapovaných tranzektoch 0,2–0,3 páru/10 ha vhodného lesného ekosystému	Populačná hustota < 100 HP, na mapovaných tranzektoch menej ako 0,2 párov/10 ha vhodného lesného ekosystému
	1.2. Populačný trend	Populácia/súhrn lokálnych populácií stúpla o viac ako 20 %	Populácia je stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do 20 %)	Pokles populácie o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	Rozloha vhodných porastov narastá o viac ako 10% za 5 rokov	Rozloha vhodných porastov je v priebehu 5 rokov stabilná, príp. zmena výmery do 10 %	Rozloha vhodných porastov poklesla v priebehu 5 rokov o viac ako 10 %

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu sú celistvé a presahujú 50 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu sú celistvé a dosahujú 25-50 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu nie sú celistvé a nepresahujú 25 ha
	2.2. Potravný biotop	Zastúpenie vhodných ihličnatých a zmiešaných lesných porastov vo veku nad 80 rokov narastá a je dostatočné zastúpenie podrastu a zarastajúcich plôch s lieskou a brezou	Rozloha ihličnatých a zmiešaných lesných porastov vo veku nad 80 rokov je stabilná, dostatočné zastúpenie podrastu zarastajúcich plôch s lieskou a brezou	V území sú prevažne ihličnaté a zmiešané lesné porasty pod 80 rokov a výrazné zastúpenie odlesnených plôch
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Viac ako 75 % lokalít je v čase toku hniezdenia (1.4.–1.7.) bez leso-technických zásahov a s vylúčením turistických aktivít	50-75 % lokalít je v čase toku a hniezdenia (1.4.–1.7.) bez leso-technických zásahov a s vylúčením turistických aktivít	Menej ako 50 % lokalít je v čase toku a hniezdenia (1.4.–1.7.) bez leso-technických zásahov a s vylúčením turistických aktivít
	3.2. Deštrukcia hniezdných biotopov	Viac ako 90 % lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry v lokalitách výskytu)	75-90 % lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry v lokalitách výskytu)	Menej ako 75 % lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry v lokalitách výskytu)
	3.3. Deštrukcia potravňých biotopov			
	3.4. Fragmentácia biotopov	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa vyskytujú celistvo na plochách väčších ako 50 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa vyskytujú celistvo na plochách väčších ako 25 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa vyskytujú celistvo na plochách menších ako 25 ha

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	3	6
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	2	3	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdného a potravného biotopu	2	3	6
	fragmentácia biotopov	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				45
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				72

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	62 %	

1.6.3.1.6 Definovanie priaznivého stavu d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu v CHVÚ Poľana

Je najväčším a pravidelne hniezdiacim druhom d'ateľ v lesoch celej Poľany. Jeho teritória sú značne väčšie ako u ostatných druhov, takže veľkoplošné hniezdne hustoty sa určujú ťažšie ako u menších druhov a sú aj primerane nižšie. V dubovo-bukovom stupni (460–650 m n. m., Očová) a smrekovom stupni (1250–1458 m n. m., NPR Zadná Poľana) dosahuje priemerná hustota 0,5 p/100 ha, a v optimálnych starých bukových (750–900 m n. m.) a bukovo-jedľovo-smrekových lesoch (900–1250 m n. m.), okolo Vrchdetvy, Javorinky a v okolí vodopádu Bystrého potoka okolo 1p./ 100 ha. Vytesáva si hniezdne dutiny väčších rozmerov, ktoré v nasledovných rokoch slúžia napr. pre pôtika

kapcavého alebo holuba plúžika. Pri zbere potravy a preletoch bol zaznamenaný na 20 zo sledovaných 21 trvalých trávnych porastov celej Poľany (IUCN 1996, 1998).

Definovanie stavu druhu v CHVÚ Poľana

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota	Populačná hustota >35 HP v CHVÚ, alebo >0,3 obsadených teritórií/km ² hlavných mapovaných biotopov,	Populačná hustota 25-35 HP v CHVÚ, resp. 0,1 – 0,3 obsadených teritórií/km ² hlavných mapovaných biotopov	Populačná hustota <0,1 obsadených teritórií /km ² hlavných biotopov, resp. <1 obsadených teritórií /100km ² LPF.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov	Populácia resp. populačná hustota je za obdobie 5 rokov stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 %	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov
	1.3. Areálový trend	Areál sa za obdobie 5 rokov zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je za obdobie 5 rokov stabilný s osciláciou do ± 20 %	Areál sa za obdobie 5 rokov znižuje o viac ako 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Lesné porasty vo veku na 80 rokov tvoria minimálne 20 % z výmery LPF v CHVÚ.	Lesné porasty nachádzajúce sa v CHVÚ tvoria v podiele 5 – 20 % porasty staršie ako 80 rokov.	Lesné porasty vo veku na 80 rokov tvoria maximálne 5 % z výmery LPF v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Viac ako polovica hniezdných a potravných teritórií je umiestnená v súvislých lesných porastoch s vekom nad 80 rokov a zakmenením 0,6.	Viac ako polovica hniezdných a potravných teritórií je umiestnená v lesných porastoch s vekom nad 80 rokov a fragmentovaných prevažne lesnými porastmi do 10 rokov vrátane.	Menej ako polovica hniezdných a potravných teritórií je umiestnená v lesných porastoch do 80 rokov alebo fragmentovaných prevažne lesnými porastmi vo veku nad 10 rokov.
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaný a žiadne hniezdenie nie je zmarené neúmyselným vyrušovaním.	Nie je cielene prenasledovaný a zároveň sú zaznamenané viaceré prípady pri ktorých bolo hniezdenie zmarené vyrušovaním alebo lesohospodárskymi prácami.	Druh je cielene prenasledovaný a zároveň sú zaznamenané viaceré prípady pri ktorých bolo hniezdenie zmarené vyrušovaním alebo lesohospodárskymi prácami.
	3.2. Biotop	Žiadna fragmentácia alebo devastácia biotopov na hniezdiskách	Lokálna fragmentácia biotopov na hniezdiskách < 10%.	Veľkoplošné odlesnenie bez ponechávania starších stromov na dožitie a veľkoplošná devastácia biotopov na hniezdiskách > 10%.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	3	2	6
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný a biotop počas zimovania	2	2	4
O	Populácia	3	3	9
	Biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				45
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				51

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
88 %		

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií hodnotenia zaradíme tesára čierneho (*Dryocopus martius*) v území CHVÚ Poľana v celkovom hodnotení do stavu A s hodnotou 88 %.

V hodnotení hniezdného a potravných biotopov udávame priaznivý stav druhu v CHVÚ poľana z nasledovných dôvodov:

- Populačná hustota druhu v celom CHVÚ (teda na území s vhodným biotopom ako celku) dnes dosahuje do 35 párov. Je tak pod limitom, ktoré je pre zaradenie do stavu A (3 body). Takisto populačná hustota v hlavných biotopoch (starších lesoch) dosahuje viac ako 0,3 obsadených teritórií/km². Z týchto porastov viac ako polovica nedosahuje vek 80 rokov

(<http://gis.nlc.sk.org/lgis/>), preto celková denzita v optimálnych biotopoch bude pravdepodobne vyššia a presiahne tak limit 0,3 obsadených teritórií /km²;

- Kritérium populačného trendu je hodnotené stavom B (2 body), keďže od posledného vyhodnotenia populácie (rok 2003 nedošlo v CHVÚ k výrazným výkyvom vo veľkosti populácie. Populácia je v súčasnosti stabilná a je v odhadovaná na 25 – 35 párov. Populácia tak spadá do limitov stavu B pre kritérium populačného trendu;
- Kritérium veľkosti areálu je hodnotené stavom A (3 body), keďže v súčasnosti je druh zistený vo všetkých vhodných biotopoch CHVÚ;
- Kritérium areálového trendu je hodnotené stavom A (3 body), keďže druh je rozptýlene rozšírený v celom CHVÚ;
- Kritérium hniezdneho biotopu je klasifikované ako stav A (3 body), keďže v súčasnosti v lesných porastoch v CHVÚ podľa (<http://gis.nlc.sk.org/lgis/>) majú porasty staršie ako 80 rokov zastúpenie viac ako 20 %. Kritérium potravný biotop a biotop významný počas migrácie je hodnotený stavom B (2 body), keďže väčšina hniezdných teritórií sa v súčasnosti nenachádza v starších redších porastoch (nad 80 rokov so zakmenením pod 0,6) teda v optimálnom hniezdnom biotope ale vo fragmentovaných hospodárskych lesoch vo veku prevažne nad 80 rokov, ktoré sú príslušné rúbaniam s dostatkom mravenísk.
- Kritérium ohrozenia – populácia je hodnotená stavom A (3 body), keďže druh nie je nijako priamo prenasledovaný na Slovensku vôbec a navyše nie sú z CHVÚ Poľana známe žiadne zdokumentované prípady, kedy by došlo vyrušovaním alebo lesohospodárskymi prácami ku zmareniu hniezdenia. V súčasnosti nie je populácia priamo ohrozovaná negatívnymi aktivitami;
- Kritérium ohrozenia – biotop na hniezdiskách je hodnotený stavom B (2 body). Viaceré pôvodné hniezdiská v lesných porastoch sú ohrozené pokračujúcou ťažbou (LHC resp. JPRL Vymenovať), keďže porasty sa nachádzajú v v rubnom veku a dá sa predpokladať ich ťažba. Jedná sa však iba o lokálne vplyvy, ktoré súvisia s bežným obhospodarovaním lesa, tak isto nejde o veľkoplošné holoruby, ako sú zaznamenané v niektorých iných územiach Slovenska (napr. Kysuce, Nízke Tatry, Spišská Magura a Levočské vrchy), ktoré pre tento druh môžu predstavovať väčšie riziko.

Stav hniezdnej populácie v CHVÚ Poľana sa nevymyká údajom zisteným na národnej úrovni, resp. v Európe ako celku, kde populačný trend je hodnotený ako stabilný (BirdLife 2004), dokonca v niektorých krajinách ako rastúci, čo súvisí predovšetkým s celkovým nárastom plochy lesa v týchto krajinách.

1.6.3.1.7 Definovanie priaznivého stavu žlna sivá (*Picus canus*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Je menším, no bežnejším druhom žlny na Poľane ako žlna zelená a pravidelne tam hniezdi v lesoch všetkých výškových vegetačných stupňov. Jej veľkoplošná hniezdna hustota je asi najvyššia v zachovalých bukových (2,25p./ 100 ha), menej dubovo-bukových a zmiešaných bukovo-jedľovo-smrekových lesoch (1,25 p./ 100 ha) a najmenej hniezdi v smrečinách najvyšších stupňov (0,25p./ 100 ha). Hniezdenie druhu sme však zistili na Zadnej Poľane aj vo výške 1350 m n. m. Na Poľane je sprievodným druhom d'atľa bielochrbtého, pôtika a plúžika v zachovalých starých bučinách, a podobne ako ostatné druhy lesných d'atľov ju ohrozuje intenzívna ťažba starých lesných porastov a starých stromov (vek nad 50–60 rokov), kde si môže tesat' dutiny. Pri zbere potravy bola zaznamenaná na všetkých sledovaných 21 trvalých trávnych porastoch celej Poľany (IUCN 1996, 1998), teda oveľa pravidelnejšie ako žlna zelená.

2. Definovanie stavu: *Picus canus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >35 HP v CHVÚ, resp. >0,5 HP/ km ² hlavných biotopov.	Populačná hustota 25-35 HP v CHVÚ, resp. 0,1-0,5 HP/ km ² hlavných mapovaných biotopov.	Populačná hustota < 25 HP v CHVÚ, resp. <0,1 HP/ km ² hlavných mapovaných biotopov, resp. <5 HP/100km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ±20 %.	Areál sa znižuje o viac ako 20 %.
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov okolo 500–700 m n. m., susediace s nelesnými plochami bohatými na výskyt mravenísk	Listnaté a zmiešané kmeňoviny s prevahou listnáčov, susediace s nelesnými plochami bohatými na výskyt mravenísk.	Prevládajúce mladé husté porasty bez nelesných plôch bohatých na výskyt mravenísk.
	2.2. Potravný biotop	Početné nelesné plochy bez vegetácie alebo s nízkou trávnatou vegetáciou a množstvom mravenísk, členité lesné okraje	Miestami (do 50 % teritórii) nelesné plochy s nízkou trávnatou vegetáciou a dostatkom mravenísk.	Mladé a plne zapojené porasty bez nelesných plôch a s malým množstvom mravenísk
	2.3. Biotop významný počas zimovania	Staršie listnaté lesy, ich okraje, dostatok nelesných plôch s riedkou a/alebo nízkou trávnatou vegetáciou a množstvom mravenísk, staré sady, parky, lužné lesy.	Listnaté a zmiešané lesy s nelesnými plochami a mraveniskami, lesné okraje, sady, parky, lužné lesy, tiež suburbánne prostredie	Prevládajú iné, menej vhodné biotopy
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná	Nie je cielene prenasledovaná, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaná na hniezdiskách a potravných biotopoch	Nie je cielene prenasledovaná, ale vo väčšej miere vyrušovaná a ohrozená zmenou obhospodarovania lesa a okolitých TTP.

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby ani iná likvidácia hlavných hniezdných a potravných biotopov, príp. zvyšovanie ich podielu.	Veľkoplošné holoruby a likvidácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na <10 % ich rozlohy, príp. kompenzácia ich strát.	Veľkoplošné holoruby a likvidácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na >10 % ich rozlohy.

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	biotop počas zimovania	2	1	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				38
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	70 %	

1.6.3.1.8 Definovanie priaznivého stavu d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*) v Chránenom vtáčom území Poľana

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu:

Je to typický druh d'atľa, hniezdne viazaný hlavne na staré ihličnaté porasty a tiež na zmiešané smrekovo-jarabinové a smrekovo-javorové lesy hlavne v oblasti hrebeňa poľanského krátera (800–1450 m n. m.). Tam dosahuje aj najvyššie hniezdne hustoty (priemerne >2,5 p./ 100 ha), pričom teritória sa na niektorých vhodných lokalitách čiastočne prekrývajú (NPR Zadná Poľana, Hrončecký grúň, Ľubietovský Vepor). Napr. v horských smrečinách NPR Zadná Poľana (na južnom hrebeni medzi Drábovkou, Zadnou Poľanou a Strungou) sme v rokoch 2004–2010 na transekte 4 km × 100 m (40 ha) registrovali celkom 6–7 teritórií. Nevyhýba sa ani kalamitným hospodárskym smrečinám, kde patrí k hlavným predátorom podkôrneho hmyzu a môže dosahovať podobne vysoké hustoty ako v prírodných lesoch. Zistený bol najnižšie napr. v sekundárnych hospodárskych smrečinách pri Hriňovskej nádrži (600 m n. m.), okolo Kamenistej doliny (850 m n. m.) a inde. Podobne ako iné druhy d'atľov si stavia každý rok nové dutiny, ktoré potom využívajú ďalšie dutinové druhy, v smrečinách hlavne kuvičok vrabčí, v zmiešaných lesoch napr. muchárik malý. Z vrcholových smrečín Poľany ho uvádzajú ako pravidelného hniezdiča aj Ferianc (1949) a Turček (1953).

Definovanie stavu: *Picoides tridactylus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota > 40 HP v CHVÚ, resp. na monitorovacích plochách > 1 HP/ km ² hlavných biotopov	Populačná hustota 20-40 HP v CHVÚ, resp. na monitorovacích plochách 0,5 -1 HP/ km ² hlavných biotopov	Populačná hustota <20 HP v CHVÚ, resp. na monitorovacích plochách <0,5 HP/ km ² hlavných biotopov
	1.2. Populačný trend	početnosť druhu sa za 5 rokov na monitorovaných plochách zvýšila o vyše 5 %	početnosť druhu bola za 5 rokov na monitorovaných plochách stabilná (tolerancia ±5 %)	početnosť druhu za 5 rokov na monitorovaných plochách klesla o viac ako 5 %
	1.3. Areálový trend	výmera starých lesov (nad 80 rokov) so smrekom za 5 rokov narástla o vyše 5 % z celkovej výmery LPF v CHVÚ	výmera starých lesov (nad 80 rokov) so smrekom za 5 rokov je stabilizovaná (tolerancia ±5 % z celkovej výmery LPF v CHVÚ)	výmera starých lesov (nad 80 rokov) so smrekom za 5 rokov poklesla o vyše 5 % z celkovej výmery LPF v CHVÚ
biotop	2.1. Hniezdny biotop	lesy vo veku nad 80 rokov so smrekom zaberajú vyše 80 % rozlohy lesov vo veku nad 80 rokov	lesy vo veku nad 80 rokov so smrekom zaberajú vyše 50 - 80 % rozlohy lesov vo veku nad 80 rokov	lesy vo veku nad 80 rokov so smrekom zaberajú maximálne 50 % rozlohy lesov vo veku nad 80 rokov

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý	
2.2. Potravný biotop	lesy vo veku nad 60 rokov so smrekom s podielom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha zaberajú vyše 70 % rozlohy lesov vo veku nad 60 rokov	lesy vo veku nad 60 rokov so smrekom s podielom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha zaberajú 50 - 70 % rozlohy lesov vo veku nad 60 rokov	lesy vo veku nad 60 rokov so smrekom s podielom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha zaberajú vyše 50 % rozlohy lesov vo veku nad 60 rokov	
ohrozenia	3.1. Populácia	podiel lesov vo veku nad 80 rokov so smrekom za 5 rokov vzrástol o vyše 5 %	podiel lesov vo veku nad 80 rokov so smrekom je za 5 rokov stabilný (tolerancia ±10 %)	podiel lesov vo veku nad 80 rokov so smrekom za 5 rokov poklesol o vyše 10 %
	3.2. Biotop	podiel lesov vo veku nad 60 rokov so smrekom s objemom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha za 5 rokov vzrástol o 5 %	podiel lesov vo veku nad 60 rokov so smrekom s objemom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha je za 5 rokov stabilný (tolerancia ±10 %)	podiel lesov vo veku nad 60 rokov so smrekom s objemom mŕtveho dreva v poraste nad 10 m ³ /ha za 5 rokov poklesol o vyše 10 %

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
O	Populácia	2	3	6
	Biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				37
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	68,5%	

Zhodnotenie

V súčasnosti možno hodnotiť stav druhu v CHVÚ ako priaznivý – priemerný v kategórii B (38,5%). Nasvedčuje tomu najmä stav lesov, kedy výrazne klesá podiel starých lesných porastov nad 80 rokov. Súčasne dochádza k intenzívnemu odstraňovaniu suchých alebo odumierajúcich smrekov, v rámci ochrany lesných porastov pred šírením a premnožením škodcov, často aj v hniezdnom období. To má za následok úbytok vhodných hniezdných biotopov, zhoršovanie kvality potravných biotopov a znižovaniu úspešnosti hniezdenia. Z týchto príčin nedávno dobrý stav sa zhoršil a druh sa nachádza len v priemernom stave.

1.6.3.1.9 Definovanie priaznivého stavu chrapkáč poľný (*Crex crex*) v Chránenom vtáčom území Poľana

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu:

Podobne ako prepelica je typickým, no menej početným hniezdičom lúk a pasienkov, a to hlavne v periférnych oblastiach južnej a západnej časti CHVÚ. Hniezdi hlavne na extenzívne obhospodávaných a málo kosených lúkach v prostredí lazníckej poľnohospodárskej krajiny, kde dosahuje na 20 km² hustotu 3–8 p./100 ha. Občas vystupuje aj na horské lúky do centrálnej časti územia, kde hniezdi aj izolovane v rámci rozsiahlych lesných komplexov (Záhorská, Príslopy, Hukavy, Hruz, in litt.). Najnižšie hniezdi pravidelne v oblasti Stožka a Piešte (370–400 m n. m.), kde dosahuje aj najvyššie hniezdne veľkoplošné hustoty (1–3 samce/ 100 ha). Často sa vyskytuje na lokalitách spolu s prepelicou, no všade dosahuje nižšiu početnosť. Najvyššie bol zistený na ťahu na lúkach Prednej Poľany (Žliebky, 1350 m n. m., 15.5.2001). Ako hniezdič však vystupuje najvyššie asi do 1050 m n. m. (Vrchdetva, Javorinka, Obrubovanec), kde však denzita nepresahuje viac ako 1 samca/ 30 ha. V rámci projektu IUCN bol zistený na 5 z 21 hodnotených trvalých trávnych porastov (horských lúk a pasienkov, ktoré mali > 20 ha plochy, IUCN 1996, 1998). Populačný trend je neurčitý, nevykazuje ani pokles ani vzostup, teritória sú obsadené v zhlukoch. Najviac ho ohrozuje podobne ako prepelicu, intenzívne kosenie v hniezdnom období do 20. júna a intenzívne chemické hospodárenie na trvalých trávnych porastoch.

Definovanie stavu druhu chrapkáč poľný (*Crex crex*)

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ sa vyskytuje viac ako 50 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ sa vyskytuje 30-50 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ sa vyskytuje do 30 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý	
1.2. Populačný trend	Populácia za obdobie 5 rokov rastie o minimálne 20 %	Populácia za obdobie 5 rokov je stabilná s výkyvmi do ± 20 %	Populácia za obdobie 5 rokov klesá o viac ako 20 %	
1.3. Veľkosť areálu	Volajúce samce sú zaznamenané na viac ako 75% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov	Volajúce samce sú zaznamenané na 50-75% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov	Volajúce samce sú zaznamenané na menej ako 50% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov	
1.4. Areálový trend	Počet miest s chrapkajúcimi samcami stúpa minimálne o 20 % za obdobie 5 rokov	Počet miest s chrapkajúcimi samcami je stabilný, prípadne kolíše v rozsahu ± 20 % za obdobie 5 rokov	Počet miest s chrapkajúcimi samcami klesá za obdobie 5 rokov o viac ako 20%	
Biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Poloprirodzené a prirodzené lúky kosené 1x ročne zaberajú viac ako 30% PPF	Poloprirodzené a prirodzené lúky kosené 1x ročne zaberajú menej ako 20% PPF	
	2.2. Hniezdny a potravný biotop	Výmera trávnatých porastov v CHVÚ rastie o vyše 5 % za obdobie 5 rokov* ¹	Zmeny vo výmere trávnatých porastov v CHVÚ nepresahujú 5% za obdobie 5 rokov* ¹	Výmera trávnatých porastov v CHVÚ klesá o vyše 5% za obdobie 5 rokov* ¹
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	Počas obdobia migrácie (august – september) tvorí rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm, viac ako 10% otvorenej krajiny	Počas obdobia migrácie (august – september) tvorí rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm 5 – 10% otvorenej krajiny	Počas obdobia migrácie (august – september) je rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm menej ako 5% otvorenej krajiny
	3.1. Priame ohrozenie druhu	Viac ako 70 % lokalít je v čase hniezdenia (15.5. – 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²	45-70% lokalít je v čase hniezdenia(15.5. – 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²	Menej ako 45% lokalít je v čase hniezdenia bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²
	3.2. Priame ohrozenie druhu	Viac ako 75% lúk v CHVÚ je kosených spôsobom od stredu k okrajom alebo pásmi	50 - 75% lúk v CHVÚ je kosených spôsobom od stredu k okrajom alebo pásmi	Menej ako 50% lúk v CHVÚ je kosených od stredu k okrajom alebo pásmi
Ohrozenia	3.3. Deštrukcia hniezdných a potravných biotopov	Stav biotopu sa na lokalitách nezhoršil za obdobie 5 rokov * ³	Stav biotopu sa zhoršil na menej ako 30% lokalít za obdobie 5 rokov* ³	Stav biotopu sa zhoršil na viac ako 30% lokalít za obdobie 5 rokov * ³

*¹ Znižovanie výmery trávnatých porastov môže dôjsť jednak zastavaním, rozoraním, zalesnením a podobne. Je vhodné vychádzať z aktuálnych podkladov skutočného stavu napr. jednotiek LPIS (nie údajov podľa katastra, nakoľko stav katastra neodráža skutočný stav).

*² Najmä kosenie, intenzívna pastva, mulčovanie, hnojenie a iná činnosť ktorá by mohla spôsobiť priame usmrtenie mláďat alebo dospelých jedincov

*³ Zhoršenie stavu biotopu môže predstavovať – zalesnenie (prirodzené sukcesiou, alebo zámerné, zmena TTP na pasienok alebo ornú pôdu, zmena úhoru alebo prirodzenej lúky na intenzívne obhospodarovateľný trávnatý porast, vyrovnanie medzí, odvodnenie a podobne. Naopak zlepšenie biotopu môže predstavovať premena časti ornej pôdy na trávnatý porast, zmena pasienka na kosnú lúku a podobne.

Hodnotiaci tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	1	3	6
	populačný trend	1	3	3
	veľkosť areálu	1	2	2
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	migračný biotop	2	3	6
O	Priame ohrozenie druhu	1	3	6
	Priame ohrozenie druhu	1	2	2
	Deštrukcia biotopov	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				39
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				78

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
		50

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií hodnotenia zaradujem druh chrapkáč poľný (*Crex crex*) v celkovom hodnotení do nepriaznivého stavu C –s hodnotou 50 %.

Hodnotenie bolo založené na monitoringu hniezdnej populácie v rokoch 2000 – 2013, sledovaním výskytu v hniezdom období, najmä nočného mapovania volajúcich samcov (SOS/BirdLife Slovensko 2013) a sledovania stavu na lokalitách. Chrapkáč sa dostal k dolnej hranici hodnoty priaznivého stavu, čo svedčí o určitom ohrození. Prejavili sa mierne negatívne trendy v niektorých oblastiach, najmä v dôsledku zvýšenia pravidelnosti a aj opakovania kosieb, kedy sa začína kosiť skôr a viackrát počas vegetačného obdobia. Dôležitým faktorom, ktorý dosahoval najnižšie hodnoty je však priame ohrozenie jedincov pri kosbách. Kosenie od stredu, až na malé výnimky nie je podľa terénnych sledovaní takmer nikde aplikované. Zásahy do lokalít ohrozujúcich bezpečné hniezdenie a odrastenie mláďat sú veľmi časté. Posunutie kosieb mimo cielených dohôd s poľnohospodármi sa deje len prirodzenou formou ponechávania úhorov na menej prístupných miestach (mokrade, strže medze), čo pre dlhodobú ochranu nemusí byť postačujúce. Preto v prípade ďalšieho znižovania stavu chrapkáčov bude potrebné využiť tieto možnosti ochrany v zmysle zákona o OPK a vyhlášky o CHVÚ Poľana.

1.6.3.1.10 Definovanie priaznivého stavu d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Je pravidelným hniezdičom hlavne v zachovalých bukových a zmiešaných bukovo-jedľových lesoch Poľany (700–1200 m n. m.), kde dosahuje aj najvyššie hniezdne hustoty (2–2,5 páru/ 100 ha). Hniezdne teritória boli registrované však vo všetkých výškových lesných vegetačných stupňoch, od 460 m n. m. (dubovo-bukové lesy) až po smrekovo-jarabinové lesy hlavného hrebeňa (1370–1400 m n. m.), kde dosahuje nižšie hniezdne hustoty, priemerne 0,5 p./ 100 ha. K známym hniezdnym lokalitám patrili dlhé roky NPR Zadná Poľana, lesy okolo Dudáša, Hrončekového grúňa, Huklovej, Zálomskej a Strungy. Predpokladáme, že jeho populačná hustota sa od r. 1990 v porovnaní s rokom 2009 znížila až o 20–50 %. Hlavným faktorom jeho ohrozenia je intenzívne lesné hospodárstvo (aj na časti menovaných nechránených lokalít), likvidácia zvyškov prírodných lesov, a tiež odumretých stromov, hlavne bukov, v ktorých si stavia hniezda. Fragmentáciou a výrubom zachovalých zvyškov prírodných lesov sa znižuje početnosť na lokalitách. Jeho staviteľská činnosť, podobne ako u ostatných druhov d'ateľov je mimoriadne významná aj pre hniezdenie drobných druhov dutinovo hniezdiacich vtákov (kuvíčok, žltouchvost hôrny, brhlík, atď.).

2. Definovanie stavu: *Dendrocopos leucotos*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >40 HP v CHVÚ, resp. >0,5 HP/km ² hlavných mapovaných vhodných biotopov.	Populačná hustota 20-40 HP v CHVÚ, resp. 0,1-0,5 HP/km ² hlavných mapovaných vhodných biotopov.	Populačná hustota <20 HP v CHVÚ, resp. <0,1 HP/km ² hlavných mapovaných vhodných biotopov.

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý	
1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ± 20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %	
1.3. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ± 20 %.	Areál sa znižuje o viac ako 20 %.	
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré lesné porasty, lesy s prevahou buka.	Prevládajúce staršie bukové, jedľovo-bukové, smrekovo-jedľovo-bukové a lokálne aj dubové porasty s primiešaným bukom.	Prevládajúce mladé husté porasty alebo porasty bez buka.
	2.2. Potravný biotop a biotop významný počas zimovania	Staré lesné porasty, lesy s prevahou buka a množstvo mŕtvych a odumierajúcich stromov.	Listnaté a zmiešané porasty s prevahou buka alebo aspoň primiešaním buka a prítomnosťou mŕtvych a odumierajúcich stromov.	Mladé porasty a porasty bez buka a stojacich mŕtvych a odumierajúcich stromov.
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná	Nie je cielene prenasledovaná, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaná na hniezdiskách.	Nie je cielene prenasledovaná, ale vo väčšej miere vyrušovaná a ohrozená zmenou obhospodarovania.
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, príp. zvyšovanie ich podielu	Takmer žiadne (<10 %) veľkoplošné holoruby, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, príp. kompenzácia ich strát	Fragmentácia, veľkoplošné holoruby a odstraňovanie mŕtvych a odumierajúcich stromov na >10 % hlavných biotopov

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	1	3	3

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota
	areálový trend	1	2	2
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný a zimujúci biotop	1	2	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				23
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				51

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		45 %

1.6.3.1.11 Definovanie priaznivého stavu včelár obyčajný (*Pernis apivorus*) v Chránenom vtáčom území Poľana

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu:

Patrí k pravidelne hniezdiacim druhom dravcov na Poľane. Bol tu známy už pred 60 rokmi (Ferianc 1949). Striedavo sa vyskytujúce horské lúky a pasienky s dostatkom potravy (zemné osy) a lesné porasty, kde hniezdi, vytvárajú podmienky, že miestami je jeho početnosť podobná s myšiakom lesným. Hniezdi hlavne v oblasti lesov južných svahov Poľany, Hrochotskej a Kamenistej doliny, v oblasti okolo Záhorskej, Zálomskej, Príslop, Šajbianskej Bukoviny a Zákľuk, v nadmorských výškach od 460 do 1200 m n. m. Ešte v rokoch 1988–1992 (pri príprave podkladov pre zaradenie územia do kategórie Významné vtáčie územie) sme odhadovali na Poľane 20–30 párov. Zdá sa, že jeho stavy dodnes klesli, no populačné trendy je bez sústavného monitoringu len ťažko zhodnotiť. Hniezdiskám sú páry verné aj viac rokov. Najčastejšie sme zistili hniezda na smreku (6) a jedli (4), vzácne sme našli hniezdo aj na solitéri starej lipy v oblasti laznického osídlenia, len asi 150 m od najbližšieho domu (júl 1999). Potravu si zbierajú hlavne na zemi, vyhrabávanie osíh hniezd a zber potravy boli dokumentované aj na horskej lúke Žliebky na Prednej Poľane (1350 m n.m). V rokoch 1996–1998 bol zistený pri love potravy na 20 z 21 sledovaných trávnych porastov územia (IUCN 1996,1998).

Definovanie stavu včelára lesného (*Pernis apivorus*):

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	v CHVÚ je obsadených minimálne 20 hniezdných okrskov	v CHVÚ je obsadených 12 - 20 hniezdných okrskov	v CHVÚ je obsadených do 12 hniezdných okrskov
	1.2. Populačný trend	početnosť za 5 rokov vzrástla o vyše 20 %	početnosť je za 5 rokov stabilná (alebo na úrovni prirodzenej fluktuácie $\pm 20\%$)	početnosť za 5 rokov zmenšila o vyše 20 %
	1.3. Areálový trend	rozloha urbanizovaných plôch v CHVÚ za 5 rokov nestúpila o viac ako 10 % z ich rozlohy	rozloha urbanizovaných plôch v CHVÚ za 5 rokov stúpila o 15 - 20 % z ich rozlohy	rozloha urbanizovaných plôch v CHVÚ za 5 rokov nestúpila o viac ako 20 % z ich rozlohy
biotop	2.1. Hniezdny biotop	výmera lesných porastov nad 80 rokov je minimálne 20 % z celkovej výmery lesa v CHVÚ a ich rozmiestnenie je v území mozaikovité	výmera lesných porastov nad 80 rokov je 10 - 20 % z celkovej výmery lesa v CHVÚ a ich rozmiestnenie je v území nerovnomerné	výmera lesných porastov nad 80 rokov je pod 10 % z celkovej výmery lesa v CHVÚ a ich rozmiestnenie je v území nerovnomerné
	2.2. Potravný biotop	výmera TTP je viac ako 90 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ	výmera TTP je 70 - 90 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ	výmera TTP je maximálne 70 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ
	2.3. Migračný biotop	výmera TTP je viac ako 90 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ	výmera TTP je 70 - 90 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ	výmera TTP je maximálne 70 % z celkovej výmery PPF v CHVÚ
ohrozenia	3.1. Vyrušovanie na hniezdiskách	za 5 rokov nebolo zaznamenané porušenie ochranných pásiem okolo hniezd v hniezdnom období	za 5 rokov bolo zaznamenaných max. 5 prípadov vyrušovania počas hniezdovania ľudskými aktivitami a porušenie ochranných pásiem okolo hniezd	za 5 rokov bolo zaznamenaných viac ako 5 prípadov porušenia ochranných pásiem okolo hniezd lesohospodárskou činnosťou s prípadmi neúspešného hniezdovania z antropických príčin
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdisk	za 5 rokov je výmera lesných porastov starších ako 80 rokov stabilná ($\pm 5\%$ z ich celkovej výmery)	za 5 rokov došlo k poklesu výmery lesných porastov starších ako 80 rokov maximálne o 10 % z ich celkovej výmery	za 5 rokov došlo k poklesu výmery lesných porastov starších ako 80 rokov o vyše 10 % z ich celkovej výmery

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
3.3. Stupeň ohrozenia lovísk	výmera TTP za 5 rokov sa nemení (tolerancia ± 1 %) zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním do 5 % z ich celkovej výmery, na LPF a TTP sa nepoužívajú insekticídy	výmera TTP za 5 rokov poklesla zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním o 2 – 10 % z ich celkovej výmery, na TTP sa používajú insekticídy nepravidelne a maximálne na 10 % výmery a na LPF sa insekticídy neaplikujú	výmera TTP za 5 rokov poklesla zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním o vyše 10 % z ich celkovej výmery, opakovaná aplikácia insekticídov na TTP a LPF
3.4. Stupeň ohrozenia migračného biotopu	výmera TTP za 5 rokov poklesla sa nemení (tolerancia ± 1 %) zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním do 5 % z ich celkovej výmery, na LPF a TTP sa nepoužívajú insekticídy	výmera TTP za 5 rokov poklesla zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním o 2 - 10 % z ich celkovej výmery, na TTP sa používajú insekticídy nepravidelne a maximálne na 10 % výmery a na LPF sa insekticídy neaplikujú	výmera TTP za 5 rokov poklesla zmenou na ornú pôdu alebo zastavaním o vyše 10 % z ich celkovej výmery, aplikácia insekticídov na TTP a LPF

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	3	2	6
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	3	3	9
	migračný biotop	3	1	3
O	vyrušovanie na hniezdiskách	2	2	4
	stupeň ohrozenia hniezdísk	3	2	6
	stupeň ohrozenia lovísk	3	2	6
	stupeň ohrozenia migračného biotopu	3	1	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				55
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				66

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
83 %		

Zhodnotenie

Hodnotenie stavu druhu v CHVÚ Poľana bolo výrazne poznačené nedostatkom presnejších kvantitatívnych údajov. Z tohto dôvodu sme jeho stav hodnotili z nepriamych zdrojov informácií. Napríklad pre absenciu dohľadania obsadeného hniezda sme kritérium 3.1. „Vyrušovanie na hniezdiskách“ hodnotili nepriamo na základe situácie u ekologicky príbuzného druhu myšiaka hôrneho, pri ktorom predpokladáme rovnakú citlivosť na antropické vplyvy hlavne počas hniezdenia. Z tohto dôvodu možno zistený priaznivý stav v kategórii „dobrý“ pokladať len za orientačný a druhu je potrebné v budúcnosti venovať zvýšenú pozornosť (napr. dohľadávanie hniezd, faunistický a ekologický výskum apod.).

1.6.3.1.12 Definovanie priaznivého stavu prhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Druh patrí k charakteristickým hniezdičom južného Podpoľania a v tradične obhospodarovanej lazníckej krajine pravidelne hniezdi (celkom 56–105 p./ 20 km²). Trendy početnosti sú ovplyvnené polovičnou intenzitou monitoringu druhu v rokoch 2000–2009 oproti predošlým štyrom rokom, no aj po korekcii dát v Programe TRIM vychádza u neho mierne klesajúci populačný trend. Tento môže byť ovplyvnený znižovaním plochy vhodnej na hniezdenie zarastaním a zástavbou. Najvyššie hniezdne hustoty dosahuje napr. na pasienkoch s rozptýlenou krovitou zeleňou pri Očovej 3,4-5,6 p./ 10 ha (napr. r. 2001-2002), v okolí Skliarova a Majerova 2–3 p./10 ha (1989–2009). Pozdĺž priekop okolo poľných a lúčnych ciest na južnom úpätí Poľany dosahuje max. hustotu 5–6 p./1 km. Hypsometricky vystupuje ako hniezdič pozdĺž pasienkov a lúk až do výšky 950–1000 m n. m. (Vrchdetva, Javorinka, Sihla), no hlavná oblasť hniezdenia leží na úpätí Poľany (370–550 m n. m.). Vzácny je v severnej a západnej časti územia, kde absentujú pre neho vhodné biotopy. Hniezdenie bolo zistené len na 8 z 21 monitorovaných trvalých trávnych porastov počas r. 1996–1998 (IUCN 1996, 1998) a horský systém Poľany mu vyhovuje len na jeho teplejších a otvorených okrajoch, podobne ako prepelici alebo strnádke lúčnej.

2. Definovanie stavu: *Saxicola torquata*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/ populačná hustota	>400 hniezdných párov v CHVÚ/populačná hustota >30 HP/km ² vhodných biotopov	300–400 hniezdných párov v CHVÚ/populačná hustota 10–30 HP/km ² vhodných biotopov	<300 hniezdných párov/populačná hustota <10 HP/km ² vhodných biotopov
	1.2. Populačný trend	Stúpajúci o viac ako 20 %	Stabilný alebo mierne stúpajúci do 20 %	Klesajúci
	1.3. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je stabilný, mierne zmeny v rozsahu ±20 %	Areál sa znižuje o viac ako 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Extenzívne využívané suchšie lúky, pasienky a bylinné ekotony (medze, priekopy, hrádze, a pod.) v nížinách a pahorkatinách	Polointenzívne využívané suchšie lúky, pasienky, bylinné ekotony (medze, priekopy, a pod.) v (pod)horských oblastiach	Intenzívne využívané poľné kultúry, husto zastavané sídla, drevinami zarastené plochy
	2.2. Potravný biotop	Bylinná vegetácia na vhodných biotopoch s dostatkom hmyzu	Bylinná vegetácia na priemerných biotopoch s výskytom hmyzu a malou chemizáciou	Intenzívne obrábané plochy s vysokou hustou vegetáciou a malou ponukou hmyzu
	2.3. Migračné biotopy	Ako potravný biotop	Ako potravný biotop	Ako potravný biotop
ohrozenia	3.1. Populácia	Na hniezdných lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná	Na hniezdných lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná, iba v rôznej miere neúmyselne vyrušovaná	Na hniezdných lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná, ale je ohrozená pozemkovými úpravami a vypaľovaním
	3.2. Biotop	Hniezdne biotopy nie sú ohrozené nevhodnými dopravnými a poľnohospodárskymi prácami ani zanechaním vhodných aktivít (pasenie)	20 a menej % vhodných biotopov narušajú nevhodné dopravné, urbanizačné a poľnohospodárske práce či zanechanie vhodných aktivít	21 a viac % vhodných biotopov narušajú nevhodné dopravné, urbanizačné a poľnohospodárske práce či zanechanie vhodných aktivít

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie / pop. hustota	2	3	6
	populačný trend	1	3	3
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	migračné biotopy	2	1	2
O	populácia	2	1	2
	biotop	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				30
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	55 %	

1.6.3.1.13 Definovanie priaznivého stavu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Druh je typickým predstaviteľom lúk a pasienkov, a to hlavne v periférnych oblastiach južnej a západnej časti CHVÚ. Hniezdi hlavne na južnom Podpoľaní, v prostredí lazníckej poľnohospodárskej krajiny, kde dosahuje na 20 km² hustotu 8–18 p./100 ha. Tam vykazuje mierne klesajúci trend početnosti, pričom príčina môže byť v celkove negatívnom trende na európskych hniezdiskách, spôsobená intenzitou hospodárenia na trávnych porastoch. Vystupuje však aj na niektoré extenzívne obhospodarované horské lúky a pasienky do centrálnej časti územia. Najnižšie bol druh pozorovaný na Stožku, v Detve a Piešti (370 m n. m.), tiež v Ivinách a Očovej (400 m n. m.). Tam dosahuje aj najvyššie hniezdne veľkoplošné hustoty (2–3 p./ 100 ha) a viaceré teritória sa môžu aj prekrývať, pričom z jednej lúky možno pravidelne počuť aj 2–3 samcov. Najvyššie bol zistený na ťahu na lúkach Prednej Poľany (Žliebky, 1350 m n. m., 9.5.2008). Ako hniezdič vystupuje najvyššie asi do

1050 m n. m. (Vrchdetva, Javorinka, Šajbianska Bukovina), kde však maloplošné denzity nepresahujú viac ako 1–2 p./ 30 ha. V rámci projektu IUCN bol zistený na 9 z 21 hodnotených trvalých trávnych porastov (horských lúk a pasienkov > 20 ha plochy, IUCN 1996, 1998).

2. Definovanie stavu: *Coturnix coturnix*

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ sa vyskytuje viac ako 60 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ sa vyskytuje 30-60 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov	V CHVÚ sa vyskytuje do 30 volajúcich samcov za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Populácia za obdobie 5 rokov rastie o minimálne 20 %	Populácia za obdobie 5 rokov je stabilná s výkyvmi do ± 20 %	Populácia za obdobie 5 rokov klesá o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Volajúce samce sú zaznamenané na viac ako 75% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov	Volajúce samce sú zaznamenané na 50-75% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov	Volajúce samce sú zaznamenané na menej ako 50% PPF a mapovaných transektov počas 5 rokov
	1.4. Areálový trend	Počet miest s volajúcimi samcami stúpa minimálne o 20 % za obdobie 5 rokov	Počet miest s volajúcimi samcami je stabilný, prípadne kolíše v rozsahu ± 20 % za obdobie 5 rokov	Počet miest s volajúcimi samcami klesá za obdobie 5 rokov o viac ako 20%
Biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Poloprirodzené a prirodzené lúky kosené 1x ročne zaberajú viac ako 30% PPF	Poloprirodzené a prirodzené lúky kosené 1x ročne zaberajú 20-30% PPF	Poloprirodzené a prirodzené lúky kosené 1x ročne zaberajú menej ako 20% PPF
	2.2. Hniezdny a potravný biotop	Výmera trávnatých porastov v CHVÚ rastie o vyše 5 % za obdobie 5 rokov* ¹	Zmeny vo výmere trávnatých porastov v CHVÚ nepresahujú 5% za obdobie 5 rokov* ¹	Výmera trávnatých porastov v CHVÚ klesá o vyše 5% za obdobie 5 rokov* ¹

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Ohrozenia	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	Počas obdobia migrácie (august – september) tvorí rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm, viac ako 10% otvorenej krajiny	Počas obdobia migrácie (august – september) tvorí rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm 5 – 10% otvorenej krajiny	Počas obdobia migrácie (august – september) je rozsah nevykosených plôch alebo iných bylinných porastov vyšších ako 30 cm menej ako 5% otvorenej krajiny
	3.1. Priame ohrozenie druhu	Viac ako 70 % lokalít je v čase hniezdenia (15.5. – 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²	45-70% lokalít je v čase hniezdenia(15.5. – 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²	Menej ako 45% lokalít je v čase hniezdenia bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov, za obdobie 5 rokov* ²
	3.2. Priame ohrozenie druhu	Viac ako 75% lúk v CHVÚ je kosených spôsobom od stredu k okrajom alebo pásmi	50 - 75% lúk v CHVÚ je kosených spôsobom od stredu k okrajom alebo pásmi	Menej ako 50% lúk v CHVÚ je kosených od stredu k okrajom alebo pásmi
	3.3. Deštrukcia hniezdných a potravných biotopov	Stav biotopu sa na lokalitách nezhoršil za obdobie 5 rokov * ³	Stav biotopu sa zhoršil na menej ako 30% lokalít za obdobie 5 rokov* ³	Stav biotopu sa zhoršil na viac ako 30% lokalít za obdobie 5 rokov * ³

*¹ Znižovanie výmery trávnatých porastov môže dôjsť jednak zastavaním, rozoraním, zalesnením a podobne. Je vhodné vychádzať z aktuálnych podkladov skutočného stavu napr. jednotiek LPIS (nie údajov podľa katastra, nakoľko stav katastra neodráža skutočný stav).

*² Najmä kosenie, intenzívna pastva, mulčovanie, hnojenie a iná činnosť ktorá by mohla spôsobiť priame usmrtenie mláďat alebo dospelých jedincov

*³ Zhoršenie stavu biotopu môže predstavovať – zalesnenie (prirodzené sukcesiou, alebo zámerné, zmena TTP na pasienok alebo ornú pôdu, zmena úhoru alebo prirodzenej lúky na intenzívne obhospodarovaný trávnatý porast, vyrovnanie medzí, odvodnenie a podobne. Naopak zlepšenie biotopu môže predstavovať premena časti ornej pôdy na trávnatý porast, zmena pasienka na kosnú lúku a podobne.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav	Váha parametra	Počet bodov
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	2	3	6
	1.2. Populačný trend	1	3	3
	1.3. Veľkosť areálu	2	2	2
	1.4. Areálový trend	2	2	4
Biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	2	3	6
	2.2. Hniezdny a potravný biotop	2	2	4
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	2	3	6
Ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu	1	3	3
	3.2. Priame ohrozenie biotopu	2	2	4
	3.3. Deštrukcia biotopov	2	3	6
Možný počet bodov				78
Dosiahnuté body				44

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 60 %

Percentá

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	56,4	

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií hodnotenia zaradujem druh prepelica poľná (*Coturnix coturnix*) v celkovom hodnotení do priemerného stavu B – priemerný s hodnotou 56 %.

Hodnotenie bolo založené na monitoringu hniezdnej populácie v rokoch 2000 – 2013, sledovaním výskytu v hniezdom období, najmä večerného mapovania volajúcich samcov (SOS/BirdLife Slovensko 2013) a sledovania stavu na lokalitách. Druh sa dostal k dolnej hranici hodnoty priemerného stavu, čo svedčí o určitom ohrození. Prejavili sa mierne negatívne trendy v niektorých oblastiach, najmä v dôsledku zvýšenia pravidelnosti a aj opakovania kosieb, kedy sa začína kosiť skôr a viackrát počas vegetačného obdobia. V niektorých častiach (napr. JZ časť CHVÚ) sa aj zvýšila intenzita poľnohospodárstva, došlo k zmene niektorých trávnatých porastov na ornú pôdu, úhory boli pomulčované, čo sa odrazilo aj na klesajúcom stave druhu. K ďalším zmenám došlo v niektorých lokalitách, kedy došlo k obnoveniu pastvy dobytky a oviec. Dôležitým faktorom, ktorý

dosahoval najnižšie hodnoty je však priame ohrozenie jedincov pri kosbách. Kosenie od stredu, až na malé výnimky nie je podľa terénnych sledovaní takmer nikde aplikované. Zásahy do lokalít ohrozujúcich bezpečné hniezdenie a odrastenie mláďat sú veľmi časté. Posunutie kosieb mimo cielených dohôd s poľnohospodármi sa deje len prirodzenou formou ponechávania úhorov na menej prístupných miestach (mokrade, strže medze), čo pre dlhodobú ochranu nemusí byť postačujúce. Preto v prípade ďalšieho znižovania stavu druhu bude potrebné využiť tieto možnosti ochrany v zmysle zákona o OPK a vyhlášky o CHVÚ Poľana.

1.6.3.1.14 Definovanie priaznivého stavu krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*) Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Tento morfológicky i správaním trochu atypický druh d'atľovca je pravidelným a stabilným druhom hniezdiča v sadoch a rozptýlenej stromovej zeleni tradične obhospodarovanej laznickej južnej a západnej oblasti Podpoľania. V oblasti Hriňovska, Skliarova, Dúbrav, Piešte a Stožka dosahuje na 20 km² maximálne veľkoplošné priemerné hustoty až 7 p. /100 ha, pričom v oblasti s dostatkom starých dutých stromov a dostatku mravenísk dosahuje maximálnu maloplošnú hustotu až 3p./ 10 ha (napr. Skliarovo, Majerovo, Krivec, Priehybina, Piešť, 370–780 m n. m.). Vzácnjšie a menej početne hniezdi v západnej a SZ periférnej časti územia (k.ú. Strelníky, Včelinec, Povrazník, Ponická Huta a Hrochoť) a v najteplejších presvetlených dubových lesoch (napr. okolo Očovej, Ivín, Kalamárky). Hniezdi v dutinách po iných d'atľoch a často aj vo vtáčích búdkach. V rámci projektu IUCN (1996, 1998) sme potvrdili hniezdenie na 5 z 21 sledovaných trvalých trávnych porastov, a to tam, kde bol aj výskyt vhodných solitérov a dutých stromov (Javorinka, Vrchdetva, Iviny, Močilná skala a Malčekova skala). Vzácnne sme ho zistili hniezdiť aj v hromadách skál na Vrchdetve (1030 m n. m.) a v solitérných stromoch aj na Javorinke (980 m n. m.), kde dosahuje asi najvyššie hypsometrické hniezdenie druhu u nás.

2. Definovanie stavu: *Jynx torquilla*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >100 HP v CHVÚ, resp. > 5 HP/km ² hlavných biotopovúzemia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 75-100 HP v CHVÚ, resp. 1-5 HP/km ² hlavných biotopovúzemia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <75 HP v CHVÚ, resp. <1 HP/ km ² hlavných biotopov územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ±20 %.	Areál sa znižuje o viac ako 20 %.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré riedke listnaté lesy a lesné okraje, extenzívne pasienky s rozptýlenými listnatými drevinami, staré sady, záhrady, parky, poľné lesíky a brehové porasty.	Stredoveké redšie listnaté lesy a lesné okraje, sady, záhrady, parky, remízky a brehové porasty.	Prevládajú zapojené a mladšie zmiešané alebo ihličnaté lesy alebo polia, lúky, pasienky a sídla bez drevín.
	2.2. Potravný biotop a biotop významný počas migrácie	Početné nelesné plochy s riedkymi a/alebo nízkymi trávami a množstvom mravenísk, členité lesné okraje.	Miestami nelesné plochy s riedkymi a/alebo nízkymi trávami a výskytom mravenísk, lesné okraje.	Mladé a zapojené porasty bez nelesných plôch a s minimom mravenísk.
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná.	Nie je cielene prenasledovaná, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaná na hniezdiskách.	Nie je cielene prenasledovaná, ale vo väčšej miere vyrušovaná a ohrozená zmenou obhospodarovania.
	3.2. Biotop	Zachovanie podielu hlavných hniezdných a potravných biotopov, príp. jeho zvýšenie.	Nevýznamné (<10 %) zníženie rozlohy vhodných biotopov, resp. kompenzácia ich strát.	Likvidácia vhodných biotopov na rozlohe >10 %.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný a migračný biotop	2	2	4
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				33
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				51

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	64,7 %	

1.6.3.1.15 Definovanie priaznivého stavu hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) v Chránenom vtáčom území Poľana

1. Základná charakteristika druhu

Rozšírenie, početnosť a hlavné biotopy výskytu druhu v CHVÚ Poľana: V CHVÚ Poľana sú lokálne mikropopulácie sústredené do lokalít, v ktorých sa ešte nachádzajú primerané životné podmienky. V uplynulom decéniu sa jeho výskyt zaznamenal najmä v severovýchodnej časti CHVÚ.

Konkrétne išlo o SV časť NPR Zadná Poľana (900-1458 m n. m.) a lokality: Kopce (1334 m n. m.), Strunga (1324 m n. m.), Chvosty (1300 m n. m.), okolie Dežmovho kopca (1150 m n. m.), severné svahy Prednej Poľany (1367 m n. m.) a ojedinele aj v okolí Drábovky (1250 m n. m.).

Výskyt sa v posledných 5 rokoch zaznamenal aj na SV svahoch Ľubietovského Vepra (1157 m n. m.), v okolí Hájneho grúňa (1207 m n. m.), Turníkov (1051 m n. m.), Troch vôd (900 m n. m.), v lesných komplexoch v okolí NPR Hrončecký grúň, v okolí PR Havranie skaly, v okolí Ramžy (986 m n. m.) a Spádov. Východný okraj rozšírenia tvoria hrebeňové partie medzi Zákľukami (1011 m n. m.) a Obrubovancom (1020 m n. m.). Občasný výskyt bol zaznamenaný aj v okolí Bukoviny (1293 m n. m.), lokality Grúň (výskyt aj počas toku) a Husár. V centrálnej časti bol zaznamenaný výskyt najmä vo vegetačnom období v okolí Dudáša. Bývalé tokanisko tu však už bolo neaktívne, bez pobytoých stôp hlucháňa.

Celková početnosť je v súčasnosti odhadovaná na 6-10 kohútov a približne 15-20 sliepok.

Hlavným biotopom hlucháňa v CHVÚ Poľana sú horské zmiešané bukovo-jedľovo-smrekové lesy a smrekovo-jarabinové lesy pralesovitého charakteru. Tieto využíva hlucháň hlavne v nadmorských výškach od 800 do 1458 m n.m. Štruktúru porastov, ktorá sa považuje za vhodnú pre hlucháňa charakterizuje najmä zmiešané drevinové zloženie so zastúpením smreka obyčajného, jedle bielej, buka lesného príp. javora horského. V prirodzených smrekových lesoch s vtrúseným bukom a javorom horským má dôležitú úlohu aj prirodzene sa vyskytujúca jarabina vtáčia. Z ďalších porastových charakteristík je to najmä 60-70 %-ný korunový zápoj, vek porastov 80-250 rokov, hustota stromov do 10? jedincov na ha (vyššia hustota znemožňuje hlucháňom lietanie), nie príliš hustá spodná etáž, vyskytujúca sa skôr ostrovčekovite a pestrá druhová skladba vegetačného krytu (najmä bobuľonosných kríkov). Najmä výskyt čučoriedky obyčajnej a ostružiny maliny je významným faktorom pre využívanie jednotlivých lokalít hlucháňom.

2. Definovanie stavu: *Tetrao urogallus*

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý	
populacia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ nad 40 kohútov	V CHVÚ 20-40 kohútov	V CHVÚ menej ako 20 kohútov
	1.2. Populačný trend	V priebehu 5 ročného obdobia stúpila početnosť kohútov o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia je populácia stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do $\pm 20\%$)	V priebehu 5 ročného obdobia poklesla početnosť populácie o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend	V priebehu 5 ročného obdobia sa areál rozšíril o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia je areál stabilný, prípadne mierne kolíše (do $\pm 20\%$)	V priebehu 5 ročného obdobia sa areál zmenšil o viac ako 20 %
	1.4. Počet jedincov na tokaniskách (kohúty aj sliepky)	Na 1 tokanisku v priebehu toku (15.3-15.5) priemerne pozorované 3 a viac kohútov a 3 a viac sliepok ($\pm 0,5$ jedinca)	Na 1 tokanisku v priebehu toku (15.3-15.5) priemerne pozorované 2 kohúty a 2 a viac sliepok ($\pm 0,5$ jedinca)	Na 1 tokanisku v priebehu toku (15.3-15.5) pozorovaný priemerne len 1 kohút a 1-2 sliepky
biotop	2.1. Hniezdny biotop	V okruhu 0,5 km od existujúcich tokanísk sa nachádzajú staršie (80 a viac rokov) rozvoľnené (zakmenenie do 07) lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu). Môžu sa mozaikovite striedať s mladšími lesnými porastami (nárasty, kultúry, mladiny, kmeňoviny a pod.), ale ich plošný podiel v tomto okruhu nieje menší ako 20 %.	V okruhu 0,5 km od existujúcich tokanísk sa nachádzajú staršie (80 a viac rokov) rozvoľnené (zakmenenie do 07) lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu). Môžu sa mozaikovite striedať s mladšími lesnými porastami (nárasty, kultúry, mladiny, kmeňoviny a pod.) a ich plošný podiel v tomto okruhu je od 10 do 20%.	V okruhu 0,5 km od existujúcich tokanísk sa nachádzajú aj staršie (80 a viac rokov) rozvoľnené (zakmenenie do 07) lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu), ktorých plošný podiel však v tomto okruhu nepresahuje 10 %.
	2.2. Potravný biotop	Pestrý výber bobuľovitých plodov, bohaté porasty čučoriedky (mozaikovite takmer na celom území) a pravidelný výskyt lesných mravenísk (počet 15 a viac na km ²).	Pomiestny výskyt čučoriedky a bobuľovitých plodov, občasný výskyt mravenísk (počet do 14 na km ²).	Chudobná spodná etáž s malým zastúpením bobuľovitých plodov a porastov čučoriedky. Mraveniská absentujú.

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý	
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Na známych tokaniskách a v okruhu 0,5 km od nich je v období marec až jún (tok a hniezdne obdobie) kľud bez lesotechnických zásahov a bez organizovania hromadných turistických a športových podujatí.	Na známych tokaniskách a v okruhu 0,5 km od nich sa v období marec až jún (tok a hniezdne obdobie) prihliada na zabezpečenie kľudu a lesotechnické zásahy resp. iné rušiacie aktivity sa vykonávajú len v neodkladných prípadoch.	Na udržiavanie kľudu v okolí známych tokanísk a hniezdisk sa zvlášť neprihliada.
	3.2. Deštrukcia hniezdných /potravných biotopov	Za uplynulé 5 ročné obdobie ostalo viac ako 90 % lokalít výskytu bez negatívnej zmeny	Za uplynulé 5 ročné obdobie ostalo 75 až 90 % lokalít výskytu bez negatívnej zmeny	Za uplynulé 5 ročné obdobie ostalo bez negatívnej zmeny menej ako 75 % lokalít výskytu
	3.3. Fragmentácia biotopov	Lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu) sa vyskytujú celistvo na plochách väčších ako 100 ha	Lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu) sa vyskytujú celistvo na plochách väčších ako 50 ha	Lesné porasty s vhodnou štruktúrou (viď v popise biotopu) sa vyskytujú celistvo na plochách menších ako 50 ha

Hodnotiaca tabuľka:

	Kritérium	Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	1	3	3
	populačný trend	1	3	3
	areálový trend	1	3	3
	počet jedincov na tokaniskách	1	3	3
B	hniezdny biotop	1	3	6
	potravný biotop	2	3	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdného a potravného biotopu	2	3	6
	fragmentácia biotopov	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				42
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				81

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): **51,9 %**

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		52 %

3. Zhodnotenie:

Podľa zadaných kritérií hodnotenia stavu populácie, biotopu a ohrozenia, zaradíme hlucháňa hôrneho v CHVÚ Poľana v zmysle celkového hodnotenia **do stavu nepriaznivého „C“ s hodnotou 52%.**

Vzhľadom na doterajší vývoj a súčasný **stav populácie** boli hodnotenia negatívne. V CHVÚ stavy hlucháňa trvalo klesajú už viac ako 3 decéniá, rovnako ako ubúda aj vhodný biotop, na ktorý je práve hlucháň veľmi silne naviazaný. Počet známych tokanísk sa výrazne znížil a v súčasnej dobe sú tokaniská najčastejšie obsadzované 1-2 kohútmi a rovnakým počtom sliepok. Tokanisko s väčším počtom kohútov ako 3 jedince nie je v rámci CHVÚ Poľana známe. Pritom ešte v 60-tich rokoch min. storočia existovalo viacero veľmi dobre obsadených lokalít, pri ktorých sa na tokaniskách zlietavalo 5-8 kohútov. Na týchto pôvodných tokaniskách sa v poslednom decéniu hlucháne v priebehu roka aspoň občasne objavovali, aj keď tu už neboli pozorované pri tokaní. V súčasnej dobe sa však vytrácajú aj tieto občasné pozorovania a niektoré významné lokality ostávajú viac menej neosídlené (Turníky, Záhorská skala, Predná Poľana, Želobudzská skala a pod.). Je možné, že populácia klesla pod minimálnu početnosť, kedy už nedokáže udržiavať a obnovovať ani obsadenie súčasného potenciálneho biotopu.

Pri hodnotení **potravného biotopu** je možné konštatovať, že tento je v CHVÚ ešte stále pre hlucháňa dostatočný. V pralesovitých smrekovo-jarabinových lesoch hrebeňa je dobrá úživnosť zabezpečená bohatými porastami čučoriedky a iných plodonosných krov a bylín, ktoré na jeseň dopĺňa aj bohatá úroda jarabiny a v prípade semenného roku aj výskyt bukvíc. Nižšie položený pás smrekovo-bukovo-jedľových lesov bol v minulosti (počas rozkvetu tunajšej hluchánej populácie v 60-tich rokoch minulého storočia) základným biotopom výskytu hlucháňa. Výrazne sa ho však dotkla intenzifikácia lesného hospodárstva a väčšina porastov s vhodnou druhovou, priestorovou a vekovou štruktúrou bola vyťažená. Na miestach kde sa tieto zmiešané lesy ešte zachovali (najčastejšie maloplošné CHÚ), tvoria významný prvok pre prežívanie posledných hlucháňov. Vážnejšia situácia ako pri potravnom biotope je pri **biotope hniezdom**, ktorý sliepky najčastejšie vyhľadávajú v zmiešaných porastoch vejárovite rozšírených od tokaniska do nižších nadmorských výšok (700-900 m n.m.). Tu nachádzajú priaznivejšie klimatické podmienky zabezpečujúce rýchlejší jarný nábeh vegetácie a lepšiu úspešnosť pri výchove kurčiat. Väčšina zmiešaných porastov s vhodnou štruktúrou je však v dnešnej dobe zmenená na mladiny alebo mladé kmeňoviny, so štruktúrou nevhodnou pre hniezdenie a život hlucháňa. Následne tieto miesta hlucháň nevyužíva, čím sa výrazne znížila výmera pôvodného hniezdného biotopu. V hustých mladinách, ktoré sa nachádzajú na niekdajších hniezdiskách hlucháňov sa zdržuje aj zvýšené množstvo predátorov hlucháňa, ktoré veľa krát prekazia aj tie posledné snahy hluchánic o úspešné vyvedenie prírastku.

Priame **ohrozenie** posledných jedincov hlucháňa v CHVÚ vzniká aj v dôsledku nárastu početnosti a rozšírenia jeho predátorov, najmä diviacej zveri, lišok, kún skalných, a krkavcovitých vtákov (krkavec). Ohrozenie biotopu vzniká pri ťažbe posledných rozvoľnených, zmiešaných porastov podľa predpisu v plánoch starostlivosti o les. Je zarážajúce, že výnimka sa nepodarila zabezpečiť ani pri ťažbe posledného tokaniska s 3 až 4 tokajúcimi kohútmi (Ramža – záznamy pozorovaní v rokoch 2008 až 2013). V priebehu 5-tich rokov boli na spomínanom tokanisku dotlažené posledné porasty s vhodnou štruktúrou a hlucháne lokalitu opustili. Skutočný manažment ohrozenej populácie hlucháňa by si vyžadoval v podobných prípadoch promptnejší prístup kompetentných orgánov. Opätovný vznik resp. oživenie tokaniska doteraz človek nedokázal zrealizovať, preto musí byť maximálna snaha venovaná záchrane tých posledných, ktoré ešte existujú.

1.6.3.1.16 Definovanie priaznivého stavu d'atľa hnedkavého (*Dendrocopos syriacus*) v Chránenom vtáčom území Poľana

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Do roku 1949 nebol ešte druh v oblasti registrovaný (Ferianc 1949). V CHVÚ je dnes spolu s krutohlavom typickým predstaviteľom d'atľovcov, v tradične obhospodarovanej sadoch laznickej krajiny, hlavne v južnej časti Podpoľania. Rozšírený je hlavne medzi Očovou – Dúbravami - Detvou, Korytárkami a Hriňovou a v oddelenom území južne od Detvy, v oblasti Podkriváň – Piešte – Stožok, vzácnejšie v severozápadnej časti územia, v oblasti Povrazníka a Strelníkov. Jeho rozšírenie je na Poľane známe už minimálne od 80-tych rokov minulého storočia (KRISTÍN 1991). Po druhej svetovej vojne ešte nebolo hniezdenie známe (FERIANC 1949). Preferuje tam tradične obhospodarovанú mozaikovitú krajinu, v oblasti laznickeho osídlenia. Podmienkou úspešného hniezdenia je dostatok starých stromov, v ktorých si môže tesáť dutiny na hniezdenie, dostatok starých sádov a rozvoľnených lesných porastov. V lesných biotopoch (len dubovo-bukové lesy) bol zistený len výnimočne na ich okrajoch, najčastejšie v mimohniezdnej dobe.

V sadoch južného Podpoľania dosahuje miestami hniezdne hustoty aj okolo 2,5 p./ 100 ha. Na sledovanej ploche 20 km² hniezdilo v rokoch 1988-2009 celkom 12–16 párov. Celkove sa v CHVÚ vtedy predpokladalo hniezdenie 15-25 párov, odvtedy sa predpokladá pokles, asi na 12-15 párov. Hniezdenie bolo zistené od 380 m n. m. (Piešť) po 780 m (Pod Javorinkou). V týchto lokalitách sa jeho hustota často rovná hustote d'atľa veľkého.

Hlavnou skupinou biotopov druhu v CHVÚ Poľana je tradične obhospodarovанá mozaikovitá krajina v oblasti laznickeho osídlenia opakuje sa a presvetlené lesné okraje a pobrežne stromové porasty miestnych tokov. V starých stromoch sádov a svetlých lesíkov si tesá hniezdne i spacie dutiny a ich výrub negatívne pôsobí na populačný trend.

2. Definovanie stavu druhu d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	V CHVÚ > 15 párov, za obdobie 5 rokov	V CHVÚ 10-15 párov za obdobie 5 rokov?	V CHVÚ < 10 párov, za obdobie 5 rokov?

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A	B	C
	dobrý	priemerný	nepriaznivý
1.2. Populačný trend	V priebehu 5 ročného obdobia stúpila početnosť o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia je populácia stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do $\pm 20\%$)	V priebehu 5 ročného obdobia poklesla početnosť populácie o viac ako 20 %
1.3. Areálový trend	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt zvýšil o viac ako 20 %	V priebehu 5 ročného obdobia na monitorovaných transektoch je výskyt stabilný, prípadne mierne kolíše (do $\pm 20\%$)	V priebehu 5 ročného obdobia sa na monitorovaných transektoch výskyt znížil o viac ako 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Pestrá mozaika biotopov – sady a svetlé lesíky s dostatkom starých stromov (min. 50/10 ha), záhrady a sady s tradičnou formou hospodárenia	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov V území sa stále tradične hospodári, no začína dochádzať k vypíľovaniu starých stromov.
	2.2. Potravný biotop	Pestrá ponuka sadov a starých stromov (min. 50/10 ha) zabezpečuje pestrú potravnú ponuku.	Biotopy z dobrého priaznivého stavu sa nezmenšili o viac ako 10% za obdobie 5 rokov. V území sa stále tradične hospodári a nepoužívajú sa pesticídy
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Na hniezdných lokalitách nie je človekom úmyselne vyrušovaný a nedochádza k vypíľovaniu hniezdných stromov	Na hniezdných lokalitách dochádza k vypíľovaniu hniezdných stromov v menej ako 20% za 5 rokov na mapovaných transektoch.
	3.2. Deštrukcia hniezdných /potravných biotopov	Hniezdny biotop na lokalitách nie je ohrozený vypíľovaním stromov, ani intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou	Vypíľovanie stromov a intenzívne poľnohospodárske práce, sa vyskytujú na < 20 % z plochy mapovaného územia

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	3	6
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	2	3	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdného a potravného biotopu	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				36
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): **57 %**

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	57	

3. Zhodnotenie:

Podľa zadefinovaných kritérií hodnotenia stavu populácie, biotopu a ohrozenia, zaradujem ďatľa hnedkavého v CHVÚ Poľana v zmysle celkového hodnotenia do stavu priemerného „B“, s hodnotou 57 %.

Vzhľadom na doterajší vývoj a súčasný stav populácie boli hodnotenia priemerné, hoci došlo k zníženiu populačnej hustoty. V CHVÚ stav druhu klesá asi od r. 2006, podobne dochádzalo i k zmenám hospodárenia z lazničkeho na víkendové, chatárske, s minimalizáciou a obmedzovaním mozaikovitosti krajiny a biotopov, ako aj likvidácii starých stromov vhodných na hniezdenie. Počet známych párov sa znížil, no ešte stále v hodnote do 20% a v súčasnosti dosahuje maximálna hustota lokálnej populácie 2 páry/100 ha.

V posledných 8 rokoch ohrozuje jeho početnosť hlavne výrub starých ovocných stromov a sadov, kde si vysekáva hniezdne a spacie dutiny a jeho populačný trend je už ohrozený.

Hniezdny biotop je výraznejšie ohrozený hlavne zmenou hospodárenia a vypil'ovaním starých stromov, vhodných pre tesanie hniezdných i spacích dutín, a to tak v sadoch ako aj v svetlých lesoch.

Pri hodnotení potravného biotopu je zatiaľ situácia priemerná, tento má v CHVÚ ešte stále potenciál napĺňať potreby druhu.

Priame ohrozenie v CHVÚ vzniká aj v dôsledku nárastu početnosti a rozšírenia jeho hniezdných predátorov, najmä strák a vrán, ale aj mačiek, kún, ktoré ohrozujú vyletujúce mláďatá, ktoré nevedia ešte dobre lietať.

1.6.3.2. Stav druhov vtákov a ich biotopov na ochranu ktorých sa vyhlasuje CHVÚ

Hodnotenie stavu vtákov vychádza predovšetkým z monitoringu vtáctva a stavu ich populácie v CHVÚ v rokoch 2010-2012 ak nie je uvedené inak.

1.6.3.2.1. Škovránik stromový (*Lullula arborea*)

Stav veľkosti populácie škovránika stromového je na stupni B, čo znamená priemerný priaznivý stav. Ale populačný a areálový trend sú hodnotené negatívne stavom C – nepriaznivý stav.

Hodnotenie hniezdných biotopov je rovnako negatívne, dosahuje stupeň C, ale v prípade potravného biotopu je hodnotené pozitívnejšie stupňom B, čiže priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.2. Strakoš kolesár (*Lanius minor*)

Všetky populačné kritériá strakoša kolesára sú hodnotené negatívne stavom C – nepriaznivý stav. Hodnotenie hniezdných biotopov je rovnako negatívne, dosahuje stupeň C, ale v prípade potravného biotopu je hodnotené pozitívnejšie stupňom B, čiže priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.3. Muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

Veľkosť populácie muchárika bielokrkého, ako aj populačný trend dosahujú bodovú hodnotu B – priemerný priaznivý stav, ale areálový trend je hodnotený negatívne, stupňom C – nepriaznivý stav.

Hodnotenie hniezdných aj potravných biotopov je rovnako negatívne, dosahuje stupeň C.

1.6.3.2.4. Muchárik malý (*Ficedula parva*)

Všetky populačné kritériá muchárika malého sú hodnotené stavom B – priemerný priaznivý stav. Hodnotenie hniezdných biotopov ale aj potravných biotopov je však negatívne, dosahuje stupeň C - nepriaznivý stav.

1.6.3.2.5. Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Všetky populačné kritériá jariabka hôrneho sú hodnotené stavom B – priemerný priaznivý stav. Hodnotenie hniezdných biotopov je však negatívne, dosahuje stupeň C, ale v prípade potravného biotopu je hodnotené pozitívnejšie stupňom B, čiže priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.6. Tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Stav veľkosti populácia tesára čierneho dosahuje dobrý priaznivý stav s hodnotením A. Rovnaké hodnotenie má aj areálový trend. Horšie je na tom populačný trend, ktorý dosahuje nižšiu hodnotu B, ale stále to predstavuje priemerný priaznivý stav.

Hniezdny biotop je hodnotený rovnako, čiže stupňom A, ale potravný biotop je hodnotený stupňom B, teda priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.7. Žlna sivá (*Picus canus*)

Stav veľkosti populácie žlny sivej, je hodnotená stupňom A – teda je dobrom priaznivom stave. Populačný a areálový trend však už dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Stav hniezdneho a potravného biotopu je rovnako hodnotený stupňom B ako priemerný, priaznivý.

1.6.3.2.8. Ďubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

Stav veľkosti populácie Ďubníka trojprstého je hodnotená stupňom A – teda je dobrom priaznivom stave. Populačný a areálový trend však už dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Stav hniezdneho a potravného biotopu je rovnako hodnotený stupňom B ako priemerný, priaznivý.

1.6.3.2.9. Chrapkáč poľný (*Crex crex*)

Všetky populačné kritériá chrapkáča poľného sú hodnotené stavom C – nepriaznivý stav, okrem areálového trendu, ten sa nachádza v stave B – priemernom priaznivom stave. Hodnotenie hniezdných biotopov je pozitívnejšie, všetky biotopy sú hodnotené v stupňom B, čiže priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.10. Ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Stav veľkosti populácie ďateľ trojprstého je hodnotený ako priemerný, priaznivý hodnotou B. Populačný a areálový trend sú hodnotené horšie stupňom C, nepriaznivý stav.

Rovnako negatívne sú hodnotené aj všetky biotopy, nachádzajú sa v nepriaznivom stave C.

1.6.3.2.11. Včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Veľkosť populácie a populačný trend včelára lesného dosahuje priemerný priaznivý stav s hodnotou B. Areálový trend dosahuje lepšiu hodnotu A, dobrý, priaznivý stav.

Hniezdny biotop je hodnotený stavom B, teda priemerný priaznivý stav, potravný biotop je však hodnotený lepšie, teda stavom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.12. Pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*)

Veľkosť populácie pŕhľaviara ako aj areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý, ale populačný trend sa nachádza v nepriaznivom stave C.

Hniezdny aj potravný biotop dosahujú hodnotu B majú teda priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.13. *Prepelica poľná (Coturnix coturnix)*

Stav veľkosti populácie, veľkosť areálu a areálový trend prepelice dosahujú hodnoty B. Ich stav je teda priemerný, priaznivý. Populačný trend je však hodnotený negatívnejšie stavom C – nepriaznivý.

Všetky biotopy dosahujú priemerného priaznivého stavu, teda B.

1.6.3.2.14. *Krutohlav hnedý (Jynx torquilla)*

Veľkosť populácie krutohlava ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Rovnaké hodnoty dosahujú aj hniezdny aj potravný biotop, nachádzajú sa v stave B.

1.6.3.2.15. *Hlucháň hôrny (Tetrao urogallus)*

Všetky populačné kritériá hlucháňa hôrneho sa nachádzajú v nepriaznivom stave C. Rovnako negatívne je hodnotený aj hniezdny biotop, ale potravný biotop sa nachádza v pozitívnejšom stave B – teda v priemernom priaznivom.

1.6.3.2.16. *Ďateľ hnedkavý (Dendrocopos syriacus)*

Veľkosť populácie ďateľa hnedkavého ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Hniezdny biotop sa však nachádza v negatívnejšom stave C – nepriaznivom stave. Potravný biotop ale dosahuje lepšiu hodnotu B, teda priemerný priaznivý stav.

1.6.3.3. Cieľový stav druhu

Cieľový stav druhu bol určený u jednotlivých druhov na základe významu druhu pre zachovanie populácie druhu na Slovensku, resp. v sústave CHVÚ, podľa dosiahnuteľnosti cieľu ako aj výnimočnosti daného druhu ako zástupcu danej taxonomickej skupiny.

1.6.3.3.1. *Cieľový stav druhu škovránik stromový (Lullula arborea)*

Stav veľkosti populácie škovránika stromového je na stupni B, čo znamená priemerný priaznivý stav. Ale populačný a areálový trend sú hodnotené negatívne stavom C – nepriaznivý stav

Cieľový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.2. *Cieľový stav druhu strakoš kolesár (Lanius minor)*

Všetky populačné kritériá strakoša kolesára sú hodnotené negatívne stavom C – nepriaznivý stav.

Cieľový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.3. Cieľový stav druhu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

Veľkosť populácie muchárika bielokrkého, ako aj populačný trend dosahujú bodovú hodnotu B – priemerný priaznivý stav, ale areálový trend je hodnotený negatívne, stupňom C – nepriaznivý stav. Celkový stav druhu je hodnotený stavom C – nepriaznivý stav.

Cieľový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.4. Cieľový stav druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

Všetky populačné kritériá muchárika malého sú hodnotené stavom B – priemerný priaznivý stav, ale celkový stav druhu je hodnotený stavom C – nepriaznivý stav.

Cieľový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.5. Cieľový stav druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Všetky populačné kritériá jariabka hôrneho sú hodnotené stavom B – priemerný priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav udržal minimálne na úrovni B, teda priemerný priaznivý stav.

1.6.3.3.6. Cieľový stav druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Stav veľkosti populácia tesára čierneho dosahuje dobrý priaznivý stav s hodnotením A. Rovnaké hodnotenie má aj areálový trend. Horšie je na tom populačný trend, ktorý dosahuje nižšiu hodnotu B, ale stále to predstavuje priemerný priaznivý stav.

Je dôležité udržať aktuálny priaznivý stav tohto druhu na úrovni A – dobrý, priaznivý stav prostredníctvom zachovania vhodných hniezdných a potravných biotopov, pretože dôslednou ochranou tesára čierneho podporíme aj vznik nových hniezdných možností pre iné dutinové hniezdiče v území.

1.6.3.3.7. Cieľový stav druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Stav veľkosti populácie žlny sivej, je hodnotená stupňom A – teda je dobrom priaznivom stave. Populačný a areálový trend však už dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Cieľový stavom druhu by malo byť jeho udržanie na stupni A – dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.3.8. Cieľový stav druhu d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

Stav veľkosti populácie d'ubníka trojprstého je hodnotená stupňom A – teda je dobrom priaznivom stave. Populačný a areálový trend však už dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Je dôležité udržať aktuálny priaznivý stav tohto druhu na úrovni A – dobrý, priaznivý stav prostredníctvom zachovania vhodných hniezdných a potravných biotopov.

1.6.3.3.9. Ciel'ový stav druhu chrapkáč poľný (*Crex crex*)

Všetky populačné kritériá chrapkáča poľného sú hodnotené stavom C – nepriaznivý stav, okrem areálového trendu, ten sa nachádza v stave B – priemernom priaznivom stave.

Ciel'ový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.10. Ciel'ový stav druhu d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Stav veľkosti populácie d'atľa trojprstého je hodnotený ako priemerný, priaznivý hodnotou B. Populačný a areálový trend sú hodnotené horšie stupňom C, nepriaznivý stav.

Ciel'ový stavom druhu by malo byť jeho zlepšenie aspoň na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa druh vyskytuje.

1.6.3.3.11. Ciel'ový stav druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Veľkosť populácie a populačný trend včelára lesného dosahuje priemerný priaznivý stav s hodnotou B. Areálový trend dosahuje lepšiu hodnotu A, dobrý, priaznivý stav.

Ciel'ový stav druhu by malo byť jeho udržanie aspoň na stupni B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.12. Ciel'ový stav druhu pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*)

Veľkosť populácie pŕhľaviara ako aj areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý, ale populačný trend sa nachádza v nepriaznivom stave C.

Ciel'ový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na stupni B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.13. Ciel'ový stav druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Stav veľkosti populácie, veľkosť areálu a areálový trend prepelice dosahujú hodnoty B. Ich stav je teda priemerný, priaznivý. Populačný trend je však hodnotený negatívnejšie stavom C – nepriaznivý.

Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni druh v území udržal, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.14. Ciel'ový stav druhu krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

Veľkosť populácie krutohlava ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni druh v území udržal.

1.6.3.3.15. Cieľový stav druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Všetky populačné kritériá hlucháňa hôrneho sa nachádzajú v nepriaznivom stave C. Rovnako negatívne je hodnotený aj hniezdny biotop, ale potravný biotop sa nachádza v pozitívnejšom stave B – teda v priemernom priaznivom.

Vzhľadom ku významu CHVÚ Poľana pre zachovanie tohto druhu a vzhľadom ku celkovému poklesu tohto druhu na Slovensku a celkovej hrozbe jeho vyhynutia bez prijatia opatrení je tak nutné prijať opatrenia, ktoré v dobe realizácie programu starostlivosti povedia ku zastaveniu poklesu a zvráteniu tohto stavu, pričom cieľom, ktorý je potrebné dosiahnuť je taký nárast populácie a úpravu biotopov, aby druh mohol byť v hodnotení priaznivého stavu hlucháň hodnotený aspoň stupňom B – priaznivý, priemerný stav.

1.6.3.3.16. Cieľový stav druhu d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*)

Veľkosť populácie d'atľa hnedkavého ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav udržal minimálne na uvedenej úrovni prostredníctvom cieľenej ochrany druhu v území.

1.6.3.4. Osobitné záujmy

1.6.3.4.1. Osobitné záujmy u druhu škovránik stromový (*Lullula arborea*)

V prípade škovránika stromového ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana škovránika so záujmom zachovania lúk môže zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva pri požiadavke o ich rozoranie, alebo napríklad pestovanie rýchlorastúcich drevín, čo môže spôsobiť likvidáciu vhodného biotopu. Podobne aj požiadavky na rozoranie medzí, vyťaženie alebo zoštiepkovanie remízok a okrajov lesov je v rozpore so záujmami ochrany škovránika stromového. Takéto opatrenia preto musia byť povoľované príslušnými orgánmi. Pozitívne na druh pôsobí obnovenie alebo rozšírenie pastvy a pasienkov.

1.6.3.4.2. Osobitné záujmy u druhu strakoša kolesára (*Lanius minor*)

V prípade strakoša kolesára ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana strakoša kolesára môže dostať do konfliktu so záujmami poľnohospodárskeho sektoru, keďže strakoš na svoje prežívanie potrebuje dostatok stromovej zelene, dostatok vhodnej potravy vrátane hmyzu a mozaikovitú krajinnú štruktúru.

1.6.3.4.3. Osobitné záujmy u druhu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

V prípade muchárika bielokrkého, ako málo známeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto

potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.4. Osobitné záujmy u druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

V prípade muchárika malého, ako neznámeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia, keďže v prípade tohto druhu požiadavky na jeho ochranu zahŕňajú ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.5. Osobitné záujmy u druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Jariabok hôrny je v súčasnosti klasifikovaný ako poľovná zver s určenou dobou lovu. Táto doba lovu a minimálny záujem na love tohto druhu však spôsobuje, že súčasné nastavenie poľovníckej legislatívy a ochrany prírody na druhej strane v prípade tohto druhu nie sú v rozpore s cieľmi ochrany stanovenými pre CHVÚ.

1.6.3.4.6. Osobitné záujmy u druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'atľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane tesára môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdnych stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie.

1.6.3.4.7. Osobitné záujmy u druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'atľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane žlny sivej môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdnych stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žlny sivej hodnotený ako významný.

1.6.3.4.8. Osobitné záujmy u druhu d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

V prípade dubníka trojprstého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana dubníka trojprstého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na ponechanie hniezdnych stromov, kedy sa jedná o menší konflikt, alebo o ponechanie vhodných porastov, kedy sa v prípade výskytu škodlivých činiteľov v týchto porastoch môže jednať o výraznejší konflikt, ktorý vyžaduje aj využitie nástrojov finančných náhrad pre dotknutých vlastníkov a správcov lesných porastov.

1.6.3.4.9. Osobitné záujmy u druhu chrapkáča poľného (*Crex crex*)

V prípade chrapkáča poľného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana chrapkáča poľného môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva a to napríklad posunutím termínu kosenia na neskorší termín. Takéto posunutie zároveň znamená zníženie kvality tráv, plodín získaných pri neskoršom kosení, a teda aj negatívny dopad na hospodárenie dotknutých subjektov. Jedná sa však plošne o malé plochy, preto je tento konflikt malého rozsahu a riešiteľný vhodnou formou komunikácie, resp. využitím iných nástrojov.

1.6.3.4.10. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'ateľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane d'atľa bielochrbtého môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdnych stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.11. Osobitné záujmy u druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

V prípade včelára lesného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Rovnako neboli zatiaľ na zaregistrované konflikty ohľadne včelárstva a ochrany tohto druhu. Výnimočne v odôvodnených prípadoch však v môže prípade ochrana včelára lesného vzniknúť požiadavka na vytvorenie zón ochrany okolo hniezda. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Tento konflikt však nedosahuje potenciálnu mieru obmedzení ako pri orlovi krikl'avom alebo bocianovi čiernom, keďže sa v prípade včelára očakáva len minimálny počet žiadostí na vytvorenie ochranných zón (aj z dôvodu ťažkej dohľadatenosti hniezdísk tohto druhu.

1.6.3.4.12. Osobitné záujmy u druhu pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola rubicola*)

V prípade pŕhľaviara čiernohlavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana pŕhľaviara čiernohlavého so záujmom zachovania lúk môže zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva pri požiadavke o ich rozoranie, alebo napríklad pestovanie rýchlorastúcich drevín, čo môže spôsobiť likvidáciu vhodného biotopu. Podobne aj požiadavky na rozoranie medzí, vyťaženie alebo zoštiepkovanie remízok a krov pozdĺž ciest je v rozpore so záujmami ochrany pŕhľaviara čiernohlavého. Takéto opatrenia preto musia byť povoloňované príslušnými orgánmi.

1.6.3.4.13. Osobitné záujmy u druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Ochrana prepelice poľnej ako symbolu poľnohospodárskej krajiny vo verejnosti je záujmom nielen z dôvodu jej určenia ako predmetu ochrany v CHVÚ, ale aj z dôvodu zachovania kultúrneho dedičstva. Vzhľadom k tomu, že ide o nenáročný druh, nie je predpoklad vzniku

väčšieho konfliktu s hospodárskym využitím územia z dôvodu požiadavky realizácie špeciálnych opatrení (s výnimkou obmedzenia využívania chemických prípravkov).

1.6.3.4.14. Osobitné záujmy u druhu krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*)

V prípade krutihlava hnedého ako nenápadného a málo známeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana druhu môže dostať do konfliktu so záujmami poľnohospodárskeho sektoru, keďže krutihlav hnedý na svoje prežívanie potrebuje dostatok stromovej zelene s dutinovými stromami, dostatok vhodnej potravy vrátane hmyzu (mraveniská). Niektoré preferované spôsoby hospodárenia (rozorávanie TTP, veľkoplošné mulčovanie pasienkov- nedopaskov, výruby remízok z titulu navýšenia pôch pre odber dotácií...) sú však dnes v rozpore s týmito jeho topickými požiadavkami. Do konfliktu s hospodárskym využitím územia sa môže realizácia ochrany druhu potýkať s obmedzeniami využívania chemických prípravkov- najmä insekticídov.

1.6.3.4.15. Osobitné záujmy u druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Ochrana hlucháňa hôrneho sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre hlucháňa a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov hlucháňa hôrneho. Toto však vo viacerých územiach zakladá konflikt s lesným hospodárstvom, vzhľadom k tomu, že zastavenie úbytku tohto druhu a zvrátenie poklesu znamená veľké požiadavky na nastavenie opatrení v lesnom hospodárení (ponechanie starších porastov, úprava hospodárenia na niektorých väčších plochách lesných porastov). Zachovanie väčších, starších lesných porastov v dobrom stave však na druhej strane môže zvýšiť estetickú hodnotu územia a jeho atraktivitu pre turistov a pre rozvoj mäkkých foriem cestovného ruchu. Naopak rozvoj väčších stredísk cestovného ruchu, napríklad lyžiarskych, môže byť v rozpore so záujmami ochrany hlucháňa hôrneho.

1.6.3.4.16. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*)

Konkrétny druh d'ateľ hnedkavý nie je vo verejnosti známy, ale patrí medzi d'atle, ktoré sú vo verejnosti akceptované a žiadané pre ich pozitívnu úlohu pri ochrane drevín pred hmyzími škodcami. Postavenie d'atľa hnedkavého je o to významnejšie, že ide o druh synantropný viazaný svojím výskytom na parky a záhrady v obciach. Potreby druhu na zachovanie starých ovocných stromov s hniezdnymi dutinami sa môže stať predmetom konfliktu s obyvateľmi, záhradkármi, majiteľmi ovocných sádov a správcami parkov, pri snahách o výruby starých stromov. Tieto protichodné záujmy je možné riešiť citlivým prístupom úradov, v kompetencii ktorých je vydávanie súhlasov na výruby.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

Územie CHVU sa vo vymedzených hraniciach prekrýva s územím Chránenej krajinnej oblasti Poľana, na území ktorej platí druhý stupeň ochrany podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z..

Niektoré časti územia v rámci CHVU sa prekrývajú s územiami európskeho významu:

Repiská (SKEUV0008) – výmera 61,82 ha;
Koryto (SKUEV0009) – výmera 25,06 ha;
Kopa (SKUEV0045) – výmera 90,54 ha;
Javorinka (SKUEV0046) – výmera 44,31 ha;
Močidlíanska skala (SKUEV0248) – výmera 204,77 ha;
Hrbatá lúčka (SKUEV0249) – výmera 180,66 ha;
Poľana (SKUEV0319) – výmera 3071,83 ha
Detsiansky potok (SKUEV0400) – výmera 73,17 ha;
Vrchslatina (SKUEV0694) – výmera 18,05 ha;

Maloplošné chránené územia

- NPR Zadná Poľana
- NPR Ľubietovský Vepor
- NPR Hrončecký grúň
- NPP Vodopád Bystrého potoka
- PR Havranie skaly
- PR Pri Bútlavke
- PR Vrchslatina
- PR Pod Dudášom
- PR Príslopy
- PR Mačinová
- PR Kopa
- PP Melichova skala
- PP Bátovský balvan
- PP Kalamárka
- PP Jánošíkova skala
- PP Spády
- PP Havranka
- PP Veporské skalky
- CHA Hrochotská Bukovina
- CHA Dolná Zálomská
- CHA Meandre Kamenistého potoka
- CHA Horná Chrapková
- PP Kamenistý potok

Chránené stromy

- CHS Buk pod Širokou
- CHS Buk pod Kľukou

Územie medzinárodného významu:

Biosférická rezervácia Poľana

Medzinárodná koordinačná rada Programu Človek a biosféra schválila Biosférickú rezerváciu Poľana dňa 27. marca 1990 a zaradila ju do sústavy BR UNESCO. Biosférická rezervácia Poľana vznikla na území Chránenej krajinskej oblasti (CHKO) Poľana (totožnosť hraníc), ktorá bola vyhlásená už v roku 1981 za účelom ochrany neživej prírody, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev a tiež osobitného rázu krajiny stredného Slovenska. Výmera územia je 20 360 ha. V r. 2015 sa plánuje predložiť Medzinárodnej koordinačnej rade UNESCO návrh na rozšírenie Biosférickej rezervácie Poľana o tzv. hriňovské lazy.

1.7. Výsledky kompletného zisťovania stavu lesa

Lesný pôdny fond je obhospodarovaný podľa Programov Starostlivosti o Lesy (PSL).

V nasledujúcej tabuľke je prehľad platných PSL (LHP).

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
LESY ČIERNY BALOG	2006 - 2015	9,59
LESY DOBROČ	2006 - 2015	0,00
LESY OSTRŮŽKY	2006 - 2015	21,02
LESY VÍGLAŠ	2008 - 2017	466,32
OBEČNÉ LESY ĽUBIETOVÁ	2010 - 2019	935,04
OBEČNÉ LESY PONIKY	2010 - 2019	627,83
SLOVENSKÁ ĽUPČA - NEŠTÁTNE	2010 - 2019	191,27
HRIŇOVÁ	2011 - 2020	53,39
KYSLINKY	2011 - 2020	3277,62
OČOVÁ	2011 - 2020	3777,15
POĽANA	2011 - 2020	4321,51
OSRBLIE	2012 - 2021	1093,20
LESY HRONEC	2015 - 2024	948,31
LESY SIHLA	2015 - 2024	4041,11
Spolu		19763,35

Rozdiel oproti výmere LPF v súčasnom KN je spôsobený stavom C-KN v čase vyhotovenia PSL (LHP).

Porastová plocha zaberá 97,4 % LPF, 2,6 % lesného pôdneho fondu sú plochy bez lesných porastov.

Zastúpenia kategórií lesa sú v nasledovnej tabuľke.

Kategória lesa	Písmeno kategórie	ha	%
H		15032,46	78,10
O	a	332,29	1,73
	b	464,65	2,41
	d	1174,82	6,10
	spolu	1971,76	10,24

Katégoria lesa	Písmeno kategórie	ha	%
U	a	417,52	2,17
	d	11,31	0,06
	e	190,19	0,99
	f	1624,09	8,44
	spolu	2243,11	11,65
Spolu		19247,33	100

Zastúpenie drevín v porastoch CHVU je v nasledujúcej tabuľke.

Drevina	SM	BK	JH	JD	JS	DZ	HB	SC	CR
%	45,9	32,5	5,2	3,8	3,7	2,9	1,8	1,3	1,0
Drevina	BO, JB, BR, OS, AG, LM, JL, DG, JX			BC, JM, CS, DL, LV, BH, JP, LB, VB, VJ, KS, JO, SP, DC					
%	0,1 – 0,5			< 0,1					

Veková štruktúra je v nasledujúcej tabuľke.

Vek v rokoch	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160	161-215
Zastúpenie v %	19,6	20,9	12,8	14,7	11,7	10,4	4	2,2	3,5

Porastová mapa je súčasťou príloh.

2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia), pozitívne a negatívne faktory

2.1. Historický kontext

Najstaršími dokladmi svedčiacimi o predhistorickom osídlení územia sú archeologické nálezy z bronzovej doby objavené na skalnej plošine Kaľamárka (pri Chrapkovej). Vrch svojím tvarom vyvoláva predstavu hradu obklopeného kamennými valmi, na vrchole s rovnou plochou – nádvorím a studňou. Povestami opradený detviansky zámok „na Chrapkovej“ je archeologicky najvýznamnejšou lokalitou územia. Návštevníkom túto lokalitu bližšie sprístupňuje novozriadený náučný chodník. Archeologické nálezy dokazujú, že oblasť bola osídlená oveľa skôr už v neskorej dobe bronzovej, osídľovanie pokračovalo v dobe laténskej a rímskej a vyvrcholilo vo včasnom stredoveku. Hoci Detva je historicky mladou obcou, archeologické nálezy dokladajú osídlenie územia až z obdobia Keltov, nález rímskych mincí zasa svedčí o osídlení z čias cisára Marca Aurélia. Nálezy mincí a železného meča potvrdzujú osídlenie z veľkomoravského obdobia. Kraj pod Poľanou, ktorý pôvodne pokrývali lesy, sa začal osídľovať v 13. – 14. storočí. Ako prvé sa na tomto území spomínajú severozápadne položené obce Slovenská Ľupča, Poniky, Zolná, Mičiná, Očová, Veľká (dnes Zvolenská Slatina). Od 13-teho storočia zvýšený príliv osadníkov súvisí s rozvojom ťažby rúd, drahých kovov a hutníctva. Vysoká pec na Troch Vodách z roku 1792, ktorá je zakonzervovaná ako technická pamiatka, bola jednou z prvých vo vtedajšom Uhorsku. Najvýznamnejšou lokalitou z baníckeho hľadiska je obec Ľubietová, v minulosti slobodné kráľovské mesto. Tu sa našli početné stopy po banskej činnosti už z prehistorických dôb o čom svedčia aj najstaršie názvy miestnych častí. (Jamy, Jamešná). V historických dobách sa v okolí Ľubietovej ťažilo zlato, medené (chalkopyrit a tetradrit) a železné rudy. V súčasnosti sa tu v menšej miere nachádzajú druhotné minerály - malachit, azurit, euchroit, olivenit, pseudomalachit a libetenit, ktorého pamätným náleziskom je práve Ľubietová.

Okrem baníctva a hutníctva mal na osídľovanie vplyv rozvoj poľnohospodárstva – salašníctva a pastierstva. V tom čase došlo k masívnemu kľčovaniu lesných porastov so zámerom rozšíriť pastvu dobytku. Na prelome 18. a 19. storočia v dôsledku ustanovenia lesného poriadku za vládnutia Márie Terézie sa uskutočnil odhad množstva dreva, spracovali sa lesné hospodárske plány. Avšak na miestach po vyťaženom buku sa vysieval a vysádzal prevažne smrek nepôvodnej alpskej proveniencie.

Spoločné historické osudy celého regiónu, a tým aj CHKO Poľana, súvisia s existenciou niekdajšieho vígľašského panstva. Hlavným zdrojom obživy bolo obrábanie pôdy, chov dobytku, práca v lesoch, pálenie dreveného uhlia, práca v sklárskej hute a na parnej pile. Obyvateľstvo sa živilo poľnohospodárstvom a prácou v lesoch ako drevorubači, povozníci a uhliari. Významnou hospodárskou aktivitou v lokalite bolo sklárstvo, prostredníctvom ktorého zhodnocovalo Vígľašské panstvo bohaté zásoby dreva a ložiská kremeňa. Pamiatkou na jeho zašlú slávu boli donedávna len ruiny hradu, svedkovia dávnej minulosti. Vígľašský zámok prechádzal obnovou postupne od roku 2009. Zámok je národnou kultúrnou pamiatkou a v súčasnosti vďaka rozsiahlej rekonštrukcii je jednou z dominánt v regióne Podpoľania. Okrem galérie a historických častí je v ňom štvorhviezdičkový hotel, ktorý ponúka všetky štandardné, ale i nadštandardné služby pre klientov. Vígľašské panstvo nachádzajúce sa uprostred lesov s bohatstvom zveri, rýb a vtáctva sa stalo súčasťou veľkého kráľovského poľovníckeho revíru a hrad obľúbeným miestom pobytov uhorských panovníkov, najmä kráľa Mateja Korvína. O tom svedčia aj mnohé povesti a ľudová piesňová tvorba. Existujú

zmienky, že Matej Korvín si práve z udatných mládencov tohto kraja, vynikajúcim vzrastom a odvahou, vyberal členov svojho legendárneho Čierneho pluku. Víglaš bol vzhľadom na svoju polohu vždy dôležitým strategickým uzlom, nielen na cestách k banským mestám, pri cestách kuriérov, ale aj v čase protitureckých bojov a stavovských povstaní. K trvalému osídľovaniu územia a vzniku obcí dochádza postupným klčovaním nižšie položených lesov Poľany v období od 13. do 19. storočia.

Podobne ako niektoré iné oblasti Slovenska, aj toto územie v 16. storočí zasiahol prúd valašskej kolonizácie. Kolonisti pomerne rýchlo splynuli s domácim obyvateľstvom. Okrem pastierstva a poľnohospodárstva sa zaoberali najmä ťažbou a spracovaním dreva, dôležitú surovinu pre banský, hutnícky a sklársky priemysel. Územie CHKO Poľana bolo intenzívnou činnosťou človeka ovplyvňované najmä od 17. storočia. S baníctvom a hutníctvom úzko súvisela aj zvýšená ťažba dreva, neustály dopyt si vyžadoval ťažiť aj v odľahlých častiach, kde sa páliło drevené uhlie. Drevo sa dopravovalo plavením. Začiatkom dvadsiateho storočia nahradili plavenie dreva úzkorozchodné železnice, ktoré sa tiahli dolinami v dĺžke niekoľkých desiatok kilometrov. Kombináciou s dômyselnými lanovkami Lasso-cabel sa ťažilo v najneprístupnejších terénoch. Vari najznámejšou a zároveň najdlhšou na Slovensku je lesná Čiernohronská železnica, ktorej trasa v minulosti zasahovala aj do CHKO Poľana a viedla až do Sihly. Jej stavba začala v roku 1908 úsekom Hronec – Čierny Balog o dĺžke 10,4 km. Ďalšie vetvy ČHŽ sa stavali postupne a viedli do väčšiny dolín povodia Čierneho Hrona. Ich celková dĺžka dosiahla 131,98 km. V dobe najväčšieho odvozu dreva, t.j. období kalamít 1927 - 1929 sa ročne prepravilo asi 260 000 m³ dreva v rokoch 1953 - 1955 dokonca až 300 000 m³ dreva. Denne tu premávalo až sedem parných lokomotív rôznych konštrukcií, ku ktorým neskôr pribudli aj 3 diesel - hydraulické lokomotívy RÁBA z Maďarska. Prevádzku zabezpečovalo asi 115 zamestnancov a denne sa ňou prepravilo okolo 200 - 250 osôb. V 70- tých rokoch sa však rozhodlo o jej zrušení. Prevádzka na zostávajúcich 36 km trate bola definitívne zastavená 31.12. 1982. Napriek tomu sa vďaka úsiliu dobrovoľníkov sa podarilo zachovať a postupne obnoviť premávku na 14 km trati z Chvatimechu do Čierneho Balogu a doliny Vydrovo. Ďalšou historickou trasou lesnej železnice bola trať Víglaš – Kyslinky. Hlavným dôvodom jej výstavby v rokoch 1904 - 1907 boli bohaté zásoby drevnej hmoty v Hrochotskej doline. Železnica sa budovala postupne, ako prvý dokončili osemkilometrový úsek z Víglaša do Očovej, neskôr úsek z Očovej na Kyslinky a niekoľko krátkych odbočných úsekov do priľahlých dolín. Celková dĺžka železnice tak dosiahla takmer 25 kilometrov. Zo začiatku dopravu na trati zabezpečovali konské povozy, no už v roku 1908 na železničku zaviedli paru a neskôr aj motorovú trakciu. Po zániku Rakúsko-Uhorska prešla lesná železnica do správy Štátnych lesov. Okrem prepravy dreva zabezpečovala v menšej miere aj osobnú prepravu, predovšetkým lesných robotníkov, ale aj obyvateľov okolitých obcí a turistov. Premávala až do roku 1975, kedy ju pre nerentabilnosť zrušili. Časť jej technického zariadenia sa zachovala a je vystavená v obci Víglaš.

V 17. a 18. storočí dochádza k lazníckemu osídľovaniu územia. Vznik lazov bol spojený najmä s osídľovaním chotárov obcí na dovtedy nevyužitej pôde. Reprezentantom rozptýleného lazníckeho osídlenia sa stala Detva a Hriňová. Detvianske a hriňovské laznícke osídlenie prerástlo aj za hranice susedných krajov. Takto vznikli nielen nové obce, ale boli kolonizované aj vrchárske oblasti Krupinska, Brezna, Tisovca a neskôr aj južné časti Slovenska. Izolovanosť územia, malý styk so svetom, pomerne veľká odľahlosť obcí a lazov nútili obyvateľstvo k čo najväčšej sebestačnosti. To bolo základom vytvorenia svojráznej a jedinečnej hmotnej i duchovnej kultúry, zásluhou ktorej si tento kraj v povedomí širokej verejnosti získal postavenie symbolu slovenskosti a svojráznosti. Obce Podpoľania sa

napriek neľahkým životným podmienkam vzmáhali aj hospodársky. Prosperovali najmä v chove oviec, ktoré sa stalo základom bryndziarstva a preslávilo tento kraj aj ďaleko vo svete.

Poľana a jej okolie podobne ako iné horstvá stredoslovenského kraja zohrali významnú úlohu aj počas 2. svetovej vojny. Obyvatelia priľahlých miest a obcí sa aktívne zapojili do protifašistického odboja. Povstalecké jednotky a partizáni zviadli s Nemcami ťažké boje.

20. storočie bolo pre kraji pod Poľanou významné z hľadiska rozvoja strojárkeho a zbrojárkeho priemyslu. Závod ťažkého strojárstva v Detve a v Hriňovej predstavovali hlavné zdroje obživy v Podpoľaní. Obdivuhodné však bolo, že ľudia v tom čase nestratili vzťah k pôde a boli schopní svoje pozemky aj popri práci obhospodarovať tradičným spôsobom.

Súčasný dejiny neprajú rozmachu Podpoľania. Najmä 90. roky minulého storočia poznačili región veľkou nezamestnanosťou vplyvom zrušenia výroby v Podpoľianskych strojárňach a strojárňach v Hriňovej. Okrem strojárstva utrpelo do značnej miery i poľnohospodárstvo, ktoré patrilo v minulosti k dominantným zdrojom obživy. V súčasnosti je v regióne vysoká nezamestnanosť (okolo 14 %). S uvedeným stavom súvisia ďalšie negatívne skutočnosti a to odliv obyvateľstva mimo regiónu za zárobkovou činnosťou, starnutie generácie, ktorá neobhospodaruje pôdu tak, ako to bolo v minulosti.

I skutočnosť, že sa územie Poľany stalo chráneným územím, významnou mierou ovplyvnilo aj využívanie. Nové legislatívne normy, ktoré priniesli pre užívateľom určité obmedzenia, ovplyvnili predovšetkým poľnohospodárske využitie. Vznikli aj maloplošné chránené územia (lesné, lúčne, mokradné, geomorfologické) s vyšším stupňom ochrany, ktoré do istej miery zabránili činnostiam, ktoré boli v minulosti bežné.

Remeslá – úzko súvisia s históriou územia. Vzhľadom na charakter krajiny a využívanie územia sa v Podpoľaní vytvorili remeselné činnosti: sklári, kováči, furmani, rezbári, tkáči,

K rozvoju územia však môžu v budúcnosti prispieť rýchlostné komunikácie, ktoré sa začali stavať v r. 2014. Pozitívom je aj rozvoj cestovného ruchu a poskytovanie kvalitných služieb otvorením reprezentačných lokalít (napr. zrekonštruovaný Vígľašský zámok a Masarykov dvor). Poľnohospodárstvo je i napriek nepriaznivým ekonomickým podmienkam a vysokej konkurencii stále dominantným odvetvím v regióne.

Mestá a obce v Podpoľaní sa snažia prostredníctvom projektov a iných finančných zdrojov zabezpečovať ich rozvoj a kvalitné podmienky obyvateľov. K príjemnému životu prispievajú i kultúrne podujatia, ktorých je v regióne neúrekom. Lákajú nielen turistov, ale motivujú aj obyvateľov k nákupu miestnych produktov a miestnych podnikateľov k ich predaju a udržiavaniu tradícií.

História ochrany prírody

Prvé doložené požiadavky na zachovanie a ochranu niektorých častí územia vznikli na základe údajov o prírodných hodnotách zistených v štyridsiatych rokoch dvadsiateho storočia. Sociologické výskumy rastlinných spoločenstiev (Mikyška 1934), neskôr aj živočíšstva (Turček 1951), začali formovať prvé ochranné podmienky pre skúmané biotopy. Ďalšie geologické výskumy potvrdili pozoruhodnosti z hľadiska geológie a geomorfológie.

V rokoch 1964 až 1980 boli vyhlásené na území štátne prírodné rezervácie Hrončokový grúň, Ľubietovský Vepor, Poľana nad Detvou a Pod Dudášom. Boli tiež vyhlásené chránené

prírodné výtvory Bátovský balvan, Jánošíkova skala, Kalamárka, Veporské skalky a Vodopád Bystré. Ochránárske snahy vyústili do spracovania materiálu, ktorý bol potrebný k vyhláseniu územia za chránenú krajinnú oblasť. Stalo sa tak v roku 1981 Vyhláškou Ministerstva kultúry SSR č. 97/81 Zb. Tým bol daný právny predpoklad pre ochranu vzácných ekosystémov, významných častí neživej prírody, na zachovanie zvyškov prírodných pralesovitých spoločenstiev a zachovanej štruktúry krajiny. Následne bol spracovaný územný priemet ochrany prírody, ktorý je odvetvovým generelom na usmerňovanie, využívanie a ochranu územia pre užívateľov a správcov územia. Odborne ochranu prírody usmerňovalo Krajské stredisko štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, neskoršie Ústredie štátnej ochrany prírody Liptovský Mikuláš, nasledovali ďalšie organizačné zmeny, Stredisko štátnej ochrany prírody Banská Bystrica, Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica. Od 1. júla 2000 Štátna ochrana prírody SR v Banskej Bystrici.

V roku 1984 bola zriadená Správa Chránenej krajinskej oblasti Poľana, ktorá začala koordinovať v území jeho využívanie a zosúladovať zámery s požiadavkami ochrany prírody.

V rokoch 1984 až 1990 boli vypracované návrhy na ďalšie maloplošné chránené územia (MCHÚ). Aktuálne údaje o jednotlivých územiach sú v samostatnej časti a prehľadnej tabuľke spolu s dátumami vyhlásenia a výmerami.

Od 1. januára 1995 podľa zákona Národnej rady SR č. 287/94 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, boli zmenené kategórie ako sú uvedené v ďalšej časti tejto publikácie. Tieto kategórie prevzal aj súčasný zákon Národnej rady SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

V roku 1989 boli spracované podklady a vykonané zónovanie územia potrebné pre zaradenie do svetovej siete biosférických rezervácií.

Rozhodnutím byra Medzinárodnej koordinačnej rady programu "Človek a biosféra" bola Chránená krajinná oblasť Poľana zaradená dňa 27. marca 1990 do siete biosférických rezervácií UNESCO.

Od 1. januára 2002 platí nová Vyhláška MŽP SR č. 431/2002 Z. z., ktorá upravuje územie CHKO Poľana na parcelný stav s výmerou 20 360,4804 ha.

V súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa aj v území CHKO-BR Poľana vytvorila sústava osobitne chránených území NATURA 2000, t.j.naplnenie príslušných predpisov EÚ pre účinnú ochranu európskeho a nášho prírodného dedičstva pri zachovaní súčasného stavu využívania krajiny. Je to Smernica Rady 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (Smernica o biotopoch) a Smernica Rady 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (Smernica o vtákoch).

História lesníctva

História lesníctva na Poľane a okolí sa viaže predovšetkým na existenciu Vígľašského panstva. Od 12. storočia majitelia využívali lesy na tomto území najmä na poľovnícke účely. Lesy v oblasti Poľany, ktoré boli v tej dobe súčasťou veľkého Zvolenského lesa, tak pomerne dlho unikali výraznejším zmenám.

Prvotné ľudské zásahy do lesných porastov súviseli s postupným osídľovaním a vytváraním osád a dedín. Prvé zmienky v relevantných písomnostiach naznačujú od kedy približne začína človek výraznejšie ovplyvňovať okolité lesné ekosystémy (Zvolenská Slatina

– 1263, Vígľaš – 1332, Očová – 1410, Detva – 1638, Detvianska Huta – 1790, Lomn/Rimavicou – 1798, Hriňová - 1881). Obyvateľstvo žijúce v osadách mohlo spočiatku využívať les slobodne, panovník si však vyhradzoval právo poľovačky a rybačky. Les sa spočiatku využíval predovšetkým len ako zásobáreň drevnej hmoty pre skromné domácnosti a na pastvu ošipaných. Z príjmov plynúcich z využívania lesa odvádzal župan dve tretiny kráľovskej pokladnici. Tie však boli mizivé. Najvyššiu hodnotu mala v lese žijúca divá zver.

Ešte v 16. storočí bola prevažná časť tunajších lesov vďaka kráľovskej ochrane nedotknutá alebo len nepatrne ovplyvnená. Prioritu tu stále mala ochrana poľovnej fauny a rýb pre účely kráľovských poľovačiek vo Vígľašskom a Zvolenskom panstve. Keďže rieky Hukava ani Hučava sa nedali využívať na plavenie dreva, do vybudovania železnice sa využívalo drevo len v malej miere na rezivo v tzv. sedliackych pílach. V dôsledku malého výnosu z lesov, bolo povolené, aby ich poddaní kľčovali. Každý si vyklčoval kus poľa na mieste, ktoré považoval na ten účel za najvhodnejšie, vybudoval si dom z dreva, hospodárske staviská a pokryl ich slamou. Takto v lese vznikali kľčoviská, na ktorých následne vznikli lazy. Spolu z lazníckym osídlením sa rozširovali aj ďalšie vplyvy človeka na krajinu – pasenie a vypaľovanie.

Až s rozvojom baníctva a hutníctva súvisela zvýšená ťažba dreva. K Vígľašskému panstvu patrilo niekoľko sklárskych hút (Vígľašská Huta, Detvianska Huta). Neustály dopyt si vyžadoval ťažiť aj v odľahlých častiach, kde sa páliło drevené uhlie. V snahe o urýchlené spracovanie a čo najvyšší zisk spotrebovávalo sa len kvalitné drevo. Menej kvalitné, ťažko spracovateľné, ostávalo v lesoch bez využitia. Bezohľadná bola manipulácia. K pustošeniu lesov prispievalo aj pasenie dobytku a kôz, ktoré chovali najmä obyvatelia odľahlých uhliarskych a drevorubačskych osád. Koncom 15. storočia mali už bane a huty s obstarávaním dreva a drevného uhlia značné ťažkosti, zvyšovali sa náklady na jeho dopravu. Situácia si vyžiadala zaviesť niektoré opatrenia najmä v spôsobe ťažby, ktoré by však neobmedzili dodávku dreva banským podnikom. Preto kráľ Žigmund vydal 5. augusta 1426 zvolenskému županovi Jurajovi Jolšvaimu nariadenie, ktoré zaviedlo systém ročných rúbanísk (kde až po úplnom vyrúbaní bolo možné prejsť na inú časť lesa). Od roku 1573 platí v Uhorsku nariadenie, ktoré prikazuje plne zásobovať bane a huty nachádzajúce sa v blízkosti lesov. Už v 17. stor. začína byť zrejmi veľký úbytok dreva. Z tohto dôvodu sa vydávajú oblastné lesné rády (poriadky) zakazujúce pustošenie lesa. Až do roku 1848 bolo drevo tou najpotrebnejšou surovinou pre vykurovanie, pre stroje a tiež parné lokomotívy práve sa zakladajúcich železníc. V roku 1744 (1760) postavili cisársko – kráľovskú skláreň v Sihle patriacu pod Ľupčianske panstvo. Tento silný tlak na lesy si vynucuje ich ochranu v podobe vydania lesného zákona.

V roku 1754 bol vydaný Tereziánsky lesný rád („Cisársky kráľovský patent lesov a dreva“) v Českom kráľovstve, od roku 1769 schválený pre Uhorsko a teda aj Slovensko (ako Porádek hor, aneb lesuw zachování), v ktorom sa uvádzajú modernejšie spôsoby lesného hospodárenia. Do počiatku 19. storočia vo Vígľašskom panstve neexistovala konkrétna úprava hospodárenia. Až začiatkom 19. storočia s rozvojom výstavby v Uhorsku i celej Európe začína snaha o lepšie speňaženie dreva. Roku 1801 nariadilo Ústredné riaditeľstvo Esterházyovcov spraviť úpravu v lesoch panstva a vydalo podrobnú inštrukciu na zameranie, mapovanie, rozdelenie a odhad hodnoty lesov. Prvá lesná hospodárska úprava bola pre vígľašské lesy vyhotovená v prvom desaťročí 19. stor., iste aj v dôsledku ustanovenia lesného poriadku Márie Terézie, podľa ktorého mali byť komorské lesy vymerané a zariadené. Brehy Kamenistého potoka boli od osemdesiatych rokov 19. storočia prispôsobené na plavbu dreva. Plavenie dreva prebiehalo od Hrončoka Kamenistým

potokom a potom Čiernym Hronom po Hronec, prípadne až na pílu Štiavnička. Na umožnenie vodnej dopravy dreva slúžila v roku 1881 vybudovaná vodná nádrž, ktorú dnes poznáme pod názvom Tajch Hrončok. V druhej polovici 19. storočia dali Esterházyovci lesy Vígľašského panstva do árendy. Za nového majiteľa Mikuláša Kissa v r. 1885 boli už vígľašské lesy rozdelené na 8 poľesí: Detvianska Huta, Lom, Suchá, Bystrô, Detva, Očová, Hrochoť, Kalinka.

Podľa zastúpenia drevín z r. 1885 je badateľná snaha o rozšírenie smrekových monokultúr na úkor pôvodných bukových a dubových porastov. Buk sa ťažil len na palivo a na výrobu dreveného uhlia, najviac však za účelom uvoľnenia plôch pre výsadbu smreka, ktorý v tom čase po vybudovaní železnice Hotvan – (Zvolen) – Vrútky mal ako rezivo veľký odbyť. Guľatina bola spracovávaná na rezivo píľami v Hriňovej, Očovej a Kyslinkách. V tomto období dochádzalo k najväčšej devastácii lesov panstva, ktoré mal v tom čase vyarendované drevoobchodník Paper. Pri obnove lesa sa buk a dub úplne zanedbávali a ostalo ich len toľko, čo narástlo z prirodzenej obnovy, čo sa nedalo vyplieť. Na území panstva bolo 48 škôlok. V týchto školkach sa v r. 1885 vypestovalo viac ako 11 miliónov sadeníc väčšinou smreka. Za obdobie 1870 – 1884 bolo u vígľašského panstva zalesnených takmer 3 000 ha, z čoho sejbou takmer 36 ha. Vysadilo sa 15 836 700 ks sadeníc, z čoho smrek a jedľa 12 819 700 ks. Rozvinutosť lesníctva viedla k vydaniu lesného zákona v roku 1879. Išlo o prvý komplexný a súborný lesný zákon platný v celom Uhorsku. Bol to už moderný lesný zákon pozostávajúci zo 6 častí a z 213 paragrafov. Po prvý krát je na našom území stanovená povinnosť vypracúvania spravidla desaťročných lesných hospodárskych plánov pre lesy štátne, obecné a spoločenské.

Po prvej svetovej vojne boli lesy Vígľašského panstva prevzaté do správy ČSR o výmere 24 190 ha. V roku 1925 vznikla prvá štátna inštitúcia - Správa lesného hospodárstva Vígľaš. Začiatkom 20. storočia opäť výrazne stúpol význam ťažby a spracovania dreva. Vtedajší majitelia vígľašského panstva si uvedomili dobrú príležitosť využiť lesné bohatstvo na Poľane. Doposiaľ sa drevo z lesov dopravovalo prevažne konskými povozmi, preto bolo potrebné dopravu zintenzívniť. V roku 1905 požiadal majiteľ panstva Fridrich Hercog uhorské kráľovské ministerstvo obchodných vecí o súhlas na postavenie lesnej železnice z Vígľaša do vnútra Poľany. Do prevádzky sa celý úsek dostal v roku 1907. Zaujímavosťou je, že hnacou silou bol konský poťah. Dva kone ťahali prázdne vozne hore dolinou, späť sa naložené spúšťali samospádom. Až v roku 1913 bola nasadená parná lokomotíva. Lesná železnička Vígľaš – Kyslinky bola v roku 1975 zrušená. V roku 1923 postavili lesnú železnicu na úseku Hronec – Sihla. Z odbočky Svätý Ján sa z hlavnej trate (Hronec – Čierny Balog) odpájala najdlhšia vedľajšia vetva lesnej železnice, ktorá viedla Kamenistou dolinou a končila po 23,5 km na Sihle. Budovaná bola v rokoch 1923 až 1928.

Napriek systematickej exploatacii tunajších lesov v priebehu 19. a 20. storočia sa ešte v 50. rokoch 20. storočia výmera prírodných lesov a pralesov rátala na tisíce hektárov. Listnaté a zmiešané poľanské lesy, tvorené často 5-6 drevinami, boli z veľkej miery premenené na smrekové monokultúry. Tie môžeme nájsť aj dnes na veľkých plochách vo všetkých kútoch pohoria a nie sú dobrou vizitkou miestnych lesníkov. Našťastie v posledných dvoch dekádach tieto nevhodné praktiky pri obhospodarovaní lesov výrazne ustúpili.

História poľnohospodárstva

V minulosti bolo územie CHKO-BR Poľana pokryté lesmi. Spravoval ich vtedajší vlastník – Vígľašské panstvo. Pôvodným osadníkom tu bolo dovolené voľne hospodáriť. Tí, s cieľom získania odlesnenej pôdy na obhospodarovanie, lesy klčovali a stavali si tu rozptýlené

obydlia. Odlesňovaním postupne vznikali prvé pasienky. Na miestach s lepšou pôdou sa osadníci usadili natrvalo. Všetka poľnohospodárska pôda bola poľnohospodársky využívaná, vďaka čomu nezarastala krovínami a stromami. Zmena nastala po vzniku poľnohospodárskych družstiev (PD). Takéto kolektívne poľnohospodárstvo prinieslo viacero problémov. Odľahlé plochy sa pre poľnohospodársku výrobu stali nevhodnými a začali zarastať (sekundárna sukcesia). V súčasnosti boli niektoré plochy aj vďaka dotačnej politike EÚ upravené na opätovné využívanie kosením či pasením (LPIS plochy).

História poľovníckeho obhospodarovania

V stredoveku bolo poľovnícke obhospodarovanie v prvom rade sústredené na ochranu zveri v revíroch (hájnici) a kvalitné zorganizovanie poľovačiek podľa potrieb panovníka. Od pohoria Javorie, cez Poľanu, Nízke Tatry až pod Kráľovu Hoľu sa rozprestieral Zvolenský kráľovský revír, o ktorom je zachytená prvá zmienka už na začiatku 12. storočia. Stráženie kráľovských lesov a ochranu poľovnej zveri vykonávali už za Arpádovcov kráľovský zverostrážci. Medzi nimi boli špecialisti na výcvik dravcov – sokoliari, psovodi, ale aj remeselníci, pletači sietí, zbrojníci a iní. Títo sa zoskupovali do rodových zväzkov, občin a tak vznikali obce obývané strážcami kráľovských lesov a lovcami. Takými obcami v okolí Poľany boli napríklad Hájniky (dnešná časť Sliača) a Kráľová. Neskôr vznikli v tejto oblasti obce Hrochoť, kde boli kráľovský sokoliari, Hronec a Poniky. Zamestnanci zvolenskej kráľovskej zverice, ktorá ležala medzi Zvolenom a Vígľašom bývali v Pliešovciach, Môtovej, Zolnej, Zvolenskej Slatine a Sebedíne – Bečove (Rakyta 1998). Začiatky skutočného systematického poľovníckeho obhospodarovania spadajú na koniec 19. a začiatok 20. storočia, kedy v oblasti Poľany vytvoril majiteľ vígľašského panstva, Mikuláš Kiss revír o rozlohe 48 000 ha. V jeho myšlienke pokračoval Fridrich Habsburg, ktorý tu dovozom jedincov z významných revírov Európy vytvoril z poľovníckeho hľadiska kvalitnú populáciu jelenej zveri. Kvalitný genofond jeleňa lesného a dosiahnuté výsledky prezentované na poľovníckych výstavách upriamili pozornosť odborníkov na túto skutočnosť a vyvolali potrebu vyhlásiť Poľanu už v roku 1953 za rezerváciu jelenej zveri. V roku 1965 bola vyhlásená za Chránenú poľovnú oblasť (Rakyta 2012).

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

2.2.1 Osídlenie

Územie patrí medzi najmenej urbanizované chránené územia na Slovensku. Nachádzajú sa tu iba tri osady (Iviny, Snohy a Vrchslatina) s typickým laznickým osídlením (celkovo asi 220 trvalo žijúcich obyvateľov a 80 sezónnych obyvateľov).

Obyvatelia uvedených osád sú občania slovenskej národnosti, bez menšín. Za posledných 10 rokov značná časť mladých ľudí nad 18 r. odchádza žiť mimo tohto územia z dôvodu nedostatku pracovných príležitostí. Hlavné hospodárske činnosti ako je lesníctvo a poľnohospodárstvo neposkytujú dostatok pracovných miest. Poľnohospodárstvo je v súčasnosti stagnujúcim odvetvím hospodárstva. Samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí v území hospodária pracujú v ťažkých horských podmienkach, sú často kontrolovaní pri dodržiavaní záväzkov prostredníctvom štátu a odbyt ich produktov je závislý od konkrétnych

klimatických a tým vegetačných podmienok ako I od dopytu štátu, či iných spracovateľov. Podnikateľské zámery sú často nerealizované z dôvodu byrokracie, či nereálnych cieľov.

V blízkom okolí BR sa nachádzajú mestá Hriňová a Detva, obce Dúbravy, Očová, Hrochoť, Ľubietová, Strelníky, Poniky, Osrbľie, Osrbľie, Látky, Lom nad Rimavicou, Čierny Balog a Sihla.

Sú to rázovité obce a mestá so zaujímavou históriou a kultúrou. Každé mesto a obec ponúka pre návštevníkov množstvo kultúrnych a športových podujatí. Mnohé z nich sú svojím spôsobom jedinečné a prispievajú tak k budovaniu regionálnej identity.

Ako už bolo spomenuté v úvode, v r. 2014 bol podaný návrh na začlenenie Hriňovských lazov do prechodnej zóny BR Poľana. V rámci prechodnej zóny ide o rozšírenie o 2744 ha a navýšenie počtu obyvateľov o cca 3500.

Pozitívne faktory:

- K pozitívnym stránkam, aj keď v malej miere patrí to, že v spomenutých osadách žije obyvateľstvo, ktoré aspoň z časti zabezpečuje využitie územia tradičným spôsobom. Ide o rozptýlené laznícke usadlosti a niekoľko rodín hospodári tradičným spôsobom a je predpoklad vzhľadom na výchovu, že v tom bude pokračovať aj ďalšia generácia
- Pozitívum bude rozšírenie BR Poľana o hriňovské lazy a možnosť podpory tradičného obhospodarovania prostredníctvom legislatívnych zmien a formou finančných tokov z projektov a iných finančných zdrojov
- Dobre nastavená spolupráca so samosprávami

Negatívne faktory:

- odchod mladej generácie z územia a následné nepokračovanie v tradičnom využívaní územia
- zmena využitia z tradičného lazníckeho osídlenia na využitie formou rekreačných chát, prevažne rekreatantmi mimo Podpoľania, ktorí nemajú vzťah k tradičnému obhospodarovaniu a tak izolované pásy oráčín, lúk a pasienkov postupne zanikajú, z tohto dôvodu je vhodné v rámci HCKO-BR Poľana navrhnúť kvalitatívne a kvantitatívne možnosť vybudovania nových rekreačných usadlostí vzhľadom na jednotlivé územia (osady, vrátane Kysliniek)

2.2.2 Lesné hospodárstvo

V súčasnosti takmer 85 % územia CHKO-BR Poľana pokrývajú lesy. Z toho 62 % predstavujú ihličnaté a 38 % listnaté dreviny. Pôvodná druhová skladba porastov bola premenená ľudskou činnosťou. Nachádzajú sa tu lesné spoločenstvá 2. až 7. vegetačného stupňa, teda bukovo-dubový, dubovo-bukový, jedľovo-bukový, smrekovo-bukovo-jedľový a smrekový.

Novodobé lesné hospodárstvo prešlo najväčšou reorganizáciou v roku 1999, keď bol zriadený jeden štátny podnik Lesy Slovenskej republiky so sídlom v Banskej Bystrici. Do územia CHKO-BR Poľana zasahujú 3 odštepne závody: OZ Slovenská Ľupča, OZ Čierny Balog a OZ Kriváň.

Z hľadiska kategorizácie lesov je 78,1 % zaradených medzi hospodárske lesy, 11,7 % ha patrí medzi lesy osobitného určenia (lesy v chránených územiach a v ochranných pásmach

vodárenských zdrojov) a 10,2 % medzi ochranné lesy (najmä na extrémnych stanovištiach s cieľom ochrany pôdy). Do kategórie ochranných lesov sú zaradené predovšetkým lesy v hrebeňovej časti Poľany a na extrémnych stanovištiach s cieľom chrániť pôdu alebo les na extrémnom stanovišti. Rozsiahlejšie ochranné lesy mimo existujúcich chránených území s 5. stupňom ochrany sa nachádzajú exponovaných miestach, na južne orientovaných svahoch v Hrochotskej doline. V predchádzajúcich rokoch bolo zastúpenie kategórie lesov osobitného určenia v CHKO Poľana rozsiahlejšie, nakoľko podstatná časť tzv. nárazníkovej zóny Biosférickej rezervácie Poľana bola zaradená do kategórie týchto lesov, a tak tieto lesy v platnosti predchádzajúcich LHP tvorili až 30%.

V rámci lesov sa vyskytuje len kategória vysoký tvar. Niektoré lesy sú však pôvodu výmladkového (niektoré dubovo-hrabové lesy v oblasti Kalamárky). Čo sa týka obhospodarovania v hospodárskych lesoch prevláda maloplošne podrastový spôsob hospodárenia s rubnou dobou 110 rokov a obnovnou dobou 30 rokov. V ochranných lesoch sa uplatňuje účelový výber s nepretržitou dobou obnovy, v maloplošných chránených územiach s 5. stupňom ochrany sa uplatňuje predpis bez zásahu. V poslednom období sa predovšetkým vo vyšších polohách pristupuje vo väčšej miere k hospodáreniu prostredníctvom účelového hospodárskeho spôsobu a zintenzívnili sa zásahy do porastov zaradených do kategórie ochranných lesov.

Vyššie 2 000 ha na území CHKO Poľana je zaradených do špeciálneho spôsobu obhospodarovania v rámci systému zriaďovania objektov PRO SILVA. Tu sú zavádzané špeciálne formy lesníckych zásahov s dôrazom na prírodu blízke hospodárenie. Zriadené sú objekty: Hukavy, Sihla, Hrončeký Grúň, Bukovina, Záhorská a Jasle. Až na výnimku Jaslí v blízkosti Kysliniek je väčšina porastov PRO SILVA vo východnej časti CHKO Poľana.

Lesy sú v prevažnej miere (viac ako 86 %) vo vlastníctve štátu – Lesy SR, š.p. – OZ Kriváň, OZ Čierny Balog a OZ Slovenská Ľupča (14 880,66 ha). Ďalej sú to lesy obecné – obec Poniky a Ľubietová (1 245,38 ha), cirkevné – EC Hrochoť a RKC Detva (51,51 ha), urbárne – US Detva, Dúbravy, Hrochoť, Povrazník a Strelníky (827,53 ha), súkromné – fyzické osoby a ich združenia (249,80 ha) a lesy vlastníace poľnohospodárske družstvá – PD Hrochoť (0,73 ha).

2.2.3 Poľnohospodárstvo

Na území CHVÚ Poľana sa aktívne poľnohospodársky využíva 8452,61 ha poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje 26 % z celkovej výmery CHVÚ. Z tejto plochy je 1954,64 ha využívaných ako orná pôda čo predstavuje 23 % z celkovej využívanej plochy. Trvalé trávnaté porasty sú na výmere 6497,49 ha, čo je takmer 77 % z celkovej využívanej plochy. Sady sa nachádzajú na výmere 0,48 ha. Pôda, na ktorej obhospodarovanie nie je bližšie špecifikované a zatiaľ nie je poľnohospodársky využívaná, sa nachádza na výmere 493,41 ha čo je 1,5 % z celkovej výmery CHVÚ.

Na území CHKO hospodária v súčasnosti na jednej strane veľké subjekty – poľnohospodárske družstvá a obchodné spoločnosti, na druhej strane drobní súkromní poľnohospodári, najmä v jej južnej časti. Časť trávnych porastov najmä menšie lúky v lese na lesnom pôdnom fonde obhospodarujú tiež Lesy SR a poľovnícke združenia.

Poľnohospodárske využívanie územia je nevyhnutnou podmienkou pre udržanie poloprírodných travinných biotopov v CHKO. V minulosti bolo využívanie oveľa intenzívnejšie ako v súčasnosti. Bolo to aj vďaka podstatne vyšším stavom hospodárskych zvierat. Tie sú momentálne nízke, čo znižuje záujem o využívanie odľahlejších častí CHKO. V dôsledku toho dochádza k zarastaniu trávnych porastov a znižovaniu ich výmery. Subjekty ich

využívajú často iba kvôli dotačnej podpore (priame platby, platby za znevýhodnené oblasti, agro-environmentálny program).

Poľana bola jedným z pilotných území, kde s od roku 2004 začal implementovať agro-environmentálny program na Slovensku. Zapojila sa doňho postupne väčšina poľnohospodárskych subjektov z územia. Dôležité je najmä zapojenie do schémy na ochranu biotopov poloprírodných a prírodných TTP, ktorá zabezpečuje ochrana druhovo bohatých travinných biotopov. Problémom je fakt, že subjekty nie vždy dostatočne dodržiavajú predpisy schémy, nie sú dostatočne technicky vybavené a odborne pripravené na implementáciu schémy.

V minulosti prebehli na území CHKO rozsiahle rekultivácie trávnych porastov. Tie sa vykonávali rôznym spôsobom od drobných terénnych úprav až po drastické zásahy, keď došlo k odstráneniu pôdneho krytu a radikálnej zmene druhového zloženia trávnych porastov. Po extenzifikácii hospodárenia po roku 1989 sa rekultivované porasty opäť vracajú do poloprírodného stavu. Aj napriek tomu, rekultivácie z minulosti majú stále významný vplyv na kvalitu trávnych porastov v CHKO.

Plocha poľnohospodárskej obhospodarovanej výmery v BR predstavuje zhruba 13 % z výmery CHKO-BR – najväčšiu časť zaberajú trvalé trávne porasty (13 %), orná pôda zaberá len 0,04 % a záhrady tvoria len zanedbateľnú časť BR. Na území BR Poľana hospodária v súčasnosti na jednej strane veľké subjekty – poľnohospodárske družstvá a obchodné spoločnosti, na druhej strane drobní súkromní poľnohospodári, najmä v jej južnej časti. Časť trávnych porastov, najmä menšie lúky v lese na lesnom pôdnom fonde, obhospodarujú tiež Lesy SR, š.p. a poľovnícke združenia.

Poľnohospodárske využívanie územia je nevyhnutnou podmienkou pre udržanie poloprírodných travinných biotopov. V minulosti bolo využívanie oveľa intenzívnejšie najmä vďaka podstatne vyšším stavom hospodárskych zvierat. Ich nižší počet, ako aj nezujem o využívanie odľahlejších častí, spôsobuje zarastanie trávnych porastov a znižovanie ich výmery (z 2 700 ha v roku 1949 na 1 700 ha v roku 2003). Jedným z možných nástrojov na zabránenie tomuto negatívneho trendu je dotačná podpora. Na kvalitu trávnych porastov mali významný vplyv aj rekultivácie v minulosti.

Poľnohospodárska pôda – horské lúky a pasienky sa využívajú predovšetkým kosením a pasením dobytka a oviec. V minulosti bolo využívanie územia pre poľnohospodárstvo oveľa intenzívnejšie ako v súčasnosti. Bolo to aj vďaka podstatne vyšším stavom hospodárskych zvierat. Tie sú momentálne nízke, čo znižuje záujem o využívanie odľahlejších častí CHKO-BR. V dôsledku toho dochádza k zarastaniu trávnych porastov a znižovaniu ich výmery. Subjekty ich využívajú často iba kvôli dotačnej podpore (priame platby, platby za znevýhodnené oblasti, agroenvironmentálne schémy). Poľana bola jedným z pilotných území, kde sa od roku 2004 začal implementovať agroenvironmentálny program na Slovensku. Zapojila sa doňho postupne väčšina poľnohospodárskych subjektov z územia.

Aj rekultivačné práce v minulosti do určitej miery zmenili pôvodné floristické zloženie horských lúk a pasienkov. Ďalšie príčiny negatívneho stavu:

- súčasná situácia v poľnohospodárstve (nepriaznivá dotačná politika štátu pre živočíšnu výrobu, nedostatočné krytie nákladov na poľnohospodársku výrobu, nepriaznivé výkupné ceny surovín, nedostatočný odbyt,)
- nedostatočná informovanosť miestnych poľnohospodárov v oblasti získavania finančnej podpory
- nižšia úroveň vzdelanostnej štruktúry obyvateľov

- pokles počtu obyvateľstva a ich odchod z BR Poľana a jej periférií do miest a zahraničia
- úbytok hospodárenia na rodinných farmách
- zmena využívania osád v BR Poľana a v Podpoľaní (z poľnohospodárskeho využívania na rekreačné, bez snahy o tradičné hospodárenie)
- komplikovaný proces odsúhlasenia výrubov, ktorý brzdí predovšetkým nevysporiadanie vlastníctva pozemkov
- Nedostatočné využívanie TTP užívateľmi. Niektoré poľnohospodárske družstvá za posledných 10 – 20 rokov nevyužívali v dostatočnej miere TTP na Poľane
- poľnohospodárske subjekty nie vždy dostatočne dodržiavajú predpisy schémy, nie sú dostatočne technicky vybavené a odborne pripravené na implementáciu schémy. Z minulosti je na niektorých lokalitách viditeľný ešte vplyv rozsiahlych rekultivácií TTP, čo malo vplyv na zmenu druhového zloženia trávnych porastov.
- Uhrádzanie ujmy za škody spôsobené veľkými šelmami nie sú v dostatočnej miere podmienené preventívnymi opatreniami.
- Subjekty využívajú TTP často iba kvôli dotačnej podpore (priame platby, platby za znevýhodnené oblasti, agroenvironmentálne platby).
- Súčasná legislatíva vytvára niektoré prekážky pre využívanie TTP (napr. povoľovací proces na udelenie výnimky na výrub drevín) alebo naopak nie je v dostatočnej miere uskutočňovaná kontrola a následná sankcia (zákon o poľnohospodárskej pôde, povinnosť užívateľov udržiavať charakter kategórie poľnohospodárskej pôdy)
- Personálny problém nájsť dobrých pastierov hovädzieho dobytku a oviec, ktorí majú cit nielen k zvieratám, ale aj k prírode, je veľmi ťažké a ochrana územia si vyžaduje osobitný prístup.

Podľa výskumu (Gallayová, Z., 2008) došlo k poklesu TTP v BR Poľana za posledných 50 rokov (1946 – 2003) z plochy **2 698 ha na 1 790 ha**. Takmer 1000 ha TTP je zarastených a hrozí, že tento trend bude pokračovať. To potvrdzujú aj výsledky najnovších mapovaní z roku 2014 (pozn: prebehlo iba na LPIS k stavu v roku 2013) **1 370 ha** biotopov v rôznom stupni zachovalosti (A-C), z **1 850 ha** TTP v rámci LPISov nachádzajúcich sa v CHKO. Zvyšok tvoria biotopy degradované, intenzifikované porované zarastené, prevedené na LPF atď.

Kladné stránky:

- Vo všeobecnosti – udržiavanie priaznivého stavu nelesných chránených biotopov a druhov.
- Pozitívne sa javí v ostatných rokoch zintenzívnenie čistenia pasienkov a lúk od zárastov drevín (napr. lokality Hrochotská dolina, Príslopy, Majerová, Bukovina, Vrchdetva, Zákluky), pri ktorých je predpoklad, že budú do budúcnosti kontinuálne obhospodarované. Aj pri týchto aktivitách sa osvedčila priama/intenzívna komunikácia s miestnou komunitou, v ktorej je potrebné pokračovať aj v budúcnosti.
- Lesy SR š.p. obhospodarujú niekoľko lokalít v BR Poľana (Dolná Zálomská, Hukavy, Horná a Dolná Sihla) a možno konštatovať, že ich využívajú kvalitným spôsobom, čo sa odráža na biodiverzite daných plôch.
- úzka spolupráca pri udeľovaní výnimiek na výrub drevín na TTP v BR Poľana (pasportizácia, vyznačovanie drevín, účasť na rokovaníach, ...)
- presadzovanie legislatívnych návrhov na zlepšenie využívania TTP a pri popularizácii výrobkov z BR Poľana (návrh vyhlášky na podporu produktov z BR)

- poskytovanie financií na podporu tradičného obhospodarovania TTP prostredníctvom projektu „Rozvoj ochrany prírody a chránených území v slovenských Karpatoch“, ktorý je kofinancovaný zo Švajčiarskeho finančného mechanizmu
- spolupráca pri riešení problémov so škodami na hospodárskych zvieratách veľkými šelmami
- spolupráca pri riešení problémov súvisiacich s poľnohospodárskou činnosťou na lokalitách s výskytom biotopov významných z hľadiska OP a pri riešení problémov so škodami spôsobenými poľovnou zverou

Negatívne dopady:

- zarastanie a zmena floristického zloženia
- Počet kusov dobytku je na niektorých lokalitách poddimenzovaný aj z dôvodu, že pre vyššie stavy dobytku nie je možné na zimu pripraviť dostatok kvalitnej senáže.

Hlavní poľnohospodárski užívatelia v CHKO-BR Poľana

PD Hrochoť – užíva lúky a pasienky v Hrochotskej doline, ako kosné lúky, pasienky pre ovce a hovädzí dobytok. Pri pasení sa využívajú prenosné košiare ako aj ovčín Mičová za Kyslinkami. PD sa zameriava na spracovanie mlieka z dojníc, výrobu, spracovanie a predaj mlieka a mliečnych produktov.

PD Očová – hospodári v juhozápadnej časti CHKO-BR (Iviny, Obchoditá, Príslopy). Časť porastov v nižších polohách sa kosí, Príslopy sa využívajú na pastvu oviec.

Z výmery poľnohospodárskej pôdy 4 576 ha je 2 003 ha ornej pôdy a 2 573 ha trvalých trávnych porastov. Na ornej pôde majú hlavné zastúpenie obilniny (pšenica, raž, jarný a ozimný jačmeň, ovos), ozimná repka, krmné strukoviny, zemiaky a krmoviny (hlavne silážna kukurica, lucerna a ďatelina). Hlavnými tržnými plodinami v rastlinnej výrobe sú osivá obilnín, strukovín, ďateliny a semeno ozimnej repky. Družstvo poskytuje prácu pre 250 členov a zamestnancov družstva.

Družstvo sa angažuje aj pri organizovaní podujatí presahujúcich rámec družstva a regiónu. V roku 1996 boli v Očovej zorganizované 1. Majstrovstvá Slovenskej republiky v orbe. Od roku 1995 každoročne v máji organizuje družstvo celoslovenský Deň poľa s predvádzaním strojov na zber krmovín. Zdroj: <http://www.pdocova.sk/>

AGROSEV, spol. s r.o. Detva – hospodári v okolí Kaľamárky, Močilnej skaly a v širšom okolí Skliarova. Porasty sa využívajú na kosbu a pastvu hovädzieho dobytku.

Spoločnosť AGROSEV, spol. s r.o. patrí na Slovensku medzi veľké poľnohospodárske firmy. Podnik hospodári na výmere 5 200 ha pôdy, z tejto výmery je 2 500 ha ornej. Obhospodarované sú polia od Zvolenskej Slatiny po Lovinobaňu, čo je približne 35 km vzdialenosť. Väčšina pôdy je ale sústredená na Podpoľaní, v katastrálnych územiach Detvy, Stožku, Vígláša a Dúbrav. Spoločnosť sa venuje pestovaniu širšieho spektra poľnohospodárskych plodín. Z ozimín je to repka ozimná a pšenica, ktoré sú tržnými plodinami. Aj napriek nerovnomerným rokom sa výnosy repky pohybujú 2,5 – 3,3 t/ha a výnosy pšenice 4,5 – 5,5 t/ha. Tieto plodiny sú striedavo pestované približne na 800 ha, z toho na 300 ha je pestovaná repka ozimná. Jarné plodiny tvoria hlavne jačmeň, ovos, miešanky, cirok a kukurica. Toto spektrum plodín je veľmi dôležité z pohľadu krmovín pre živočíšnu výrobu a vstupných surovín do bioplynovej stanice. Najväčšie zastúpenie z jarných plodín má kukurica, ktorá je pestovaná na silážovanie, aj na zrno. Silážovaná je využívaná hlavne na kŕmenie v živočíšnej výrobe, ale aj do bioplynovej stanice. Výnosy sa pohybujú od

30 až 40 t/ha. Pestovateľská výmera tejto plodiny je približne 1 200 ha, z toho na 200 ha je siata kukurica na zrno, ktorej výnosy sa pohybujú 8 – 10 t/ha. V ostatných rokoch je na 500 ha pestovaný cirok na siláž. Nemalá časť obhospodarovanej pôdy je zaradená do trvalých trávnych porastov.

Spoločnosť AGROSEV, spol. s r.o. preferuje živočíšnu výrobu a značne do nej investuje. Produkcia je zameraná na chov hovädzieho dobytku a oviec a je lokalizovaná v niekoľkých farmách, vďaka čomu sa v čase zberu lepšie organizuje doprava kŕmnych komodít, skracujú sa prepravné vzdialenosti a šetria celkové náklady. Chované sú plemená hovädzieho dobytku Holstein a Slovenský strakatý. Najväčšia farma kráv je v Detve, kde je umiestnených 528 kusov dojníc. Ďalšia mliečna farma sa nachádza v Dúbravách vo dvore Želobudza, kde je chovaných 369 dojníc. Dobytok určený na produkciu mäsa je koncentrovaný v Lovinobani, kde sa udržiava na počte 128 kusov. Mladý dobytok je na všetkých farmách a jeho celkový počet dosahuje 722 kusov. Trvalou snahou podniku je stále zlepšovanie výsledkov živočíšnej výroby, čoho dôkazom je aj zisk viacerých ocenení od autorít s celoslovenskou pôsobnosťou tak pre hovädzí dobytok, ako aj ovce. Chov oviec je úzko spätý s miestnou krajinou, kde ovce voľne spásajú okolité pasienky. Ovce sú tiež rozdelené vo viacerých farmách. Najväčšia je vo Vígľaši, salaš Palakovo, kde ich je 1 050 kusov, z toho je 738 bahníc. Ďalšia farma sa nachádza v Detve, miestnej časti Stavanisko, kde je 652 kusov oviec, z toho je 531 bahníc. Najmenšie stádo je umiestnené na salaši v Detve – Studienci s počtom 507 kusov oviec, z toho je 307 bahníc.

Jozef Zvara (SHR), Detva – obhospodaruje okolie Kaľamárky, Hornú Chrapkovú, Vrchdetvu (264 ha). Porasty využíva ako kosné lúky a pasienky pre ovce. Vyrába výrobky zo surového nepasterizovaného ovčieho mlieka – bryndza, žinčica, ovčí hrudkový syr, syr údený, oštiepok, nite údené/neúdené, parenice údené/neúdené.

Svojpomocné družstvo jednotlivo hospodáriacich roľníkov, Hriňová – združuje súkromne hospodáriacich roľníkov z oblasti Hriňovej, v CHKO hospodári v oblasti Javorinky, Zadnej Poľany, Snohov, Vrchslatiny, na lokalitách Skalky, Hukavka, Hukavy, Hukľové. Porasty sa buď spásajú hovädzím dobytkom alebo sa využívajú ako kosné lúky. Družstvo sa zameriava na pestovanie plodín kombinované s chovom zvierat (zmiešané hospodárstvo).

Svojpomocné rodinné družstvo Poľana (p. Golian), Hriňová – hospodári na časti plôch v okolí Vrchslatiny, najmä pastva hovädzieho dobytku.

Ján Bariak (SHR), Hriňová-Snohy – obhospodaruje porasty v okolí Záhorskej a na Snohoch, ktoré využíva ako kosné lúky a pasienky pre kone a hovädzí dobytok.

Stanislav Bitala, Sihla – využíva pasienky v okolí meandrov Kamenistého potoka na pastvu hovädzieho dobytku.

AGROPOL, s.r.o. Polomka – využíva pasienky v oblasti Obrubovanca a Sihličky na pastvu hovädzieho dobytku. Spoločnosť produkuje viaceré nespracované poľnohospodárske výrobky, angažuje sa aj v sprostredkovaní obchodu a služieb.

Poľnoprodukt Čierny Balog – hospodári v oblasti Zákľuk, ktoré sa prevažne kosia, prípadne prepásajú po kosbe (300 ha). Zameriava sa na chov oviec, hovädzieho dobytku a produkciu mlieka.

PD Bukovina, Strelníky – hospodári v severozápadnej časti CHKO (Hutná dolina, Ľubietovská Bukovina). Porasty využíva na pasenia oviec a hovädzieho dobytku a ako kosné lúky. V rastlinnej výrobe sa družstvo orientuje na výrobu kvalitných objemových krmovín. Dôležitou časťou je pestovanie zemiakov – cieľom je najmä vypestovať zemiaky na sadenie pre iné poľnohospodárske podniky. V živočíšnej výrobe dominuje chov hovädzieho dobytku,

predovšetkým chov dojníc domáceho plemena Slovenské strakaté, v poslednej dobe aj dojníc plemena Jersey, ktoré má výbornú tukovosť mlieka. Družstvo má aj dve strediská pre chov oviec. Na Strelníkoch sa venujú chovu plemena Zošľachtená valaška a na Povrazníku plemeno dojného typu Lacaune. Na Strelníkoch je klasický typ salaša. Medzi ďalšie produkty oviec patrí vlna, ktorá je však momentálne pre trh málo atraktívna.. Väčšina ovčieho mäsa sa exportuje do Talianska. Priemerná úžitkovosť za rok 2010 bola v stáde plemena Lacaune 89,5 kg mlieka. Družstvo dodáva mlieko nielen do mliečnych automatov, ale aj do Bryndziarne a syrárne Zvolenská Slatina.

Lesy SR, š.p. – využívajú menšie plochy trávnych porastov, najmä na území Chránenej poľovnej oblasti, kde sa nachádza režijný revír. Väčšinou ide o menšie lúčky v lesných komplexoch, seno sa využíva ako krmivo pre poľovnú zver.

Okrem týchto podnikov a súkromne hospodáriacich roľníkov hospodária v území drobní súkromní hospodári napr. v oblasti Ivín, v Kamenistej doline, v oblasti Skliarova. Väčšinou porasty kosia a následne spásajú jednotlivými kusmi hovädzieho dobytku. Časť z nich je registrovaná a poberá dotácie vrátane dotácií na znevýhodnené oblasti či biotopy TTP, časť je neregistrovaná a poberá iba priame platby, časť je neregistrovaná a nepoberá žiadne platby.

2.2.4 Poľovníctvo

Poľovnícka rajonizácia, dotknuté poľovné oblasti, chovateľské celky a poľovné revíry

Územie CHKO Poľana zasahuje podľa poľovníckej rajonizácie v zmysle Vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 344/2009 Z. z. k zákonu o poľovníctve v znení neskorších predpisov, do poľovných oblastí J XIV Poľana a S VII Zvolen (obe poľovné oblasti sú podstatne väčšie, ako je vlastné územie CHKO Poľana).

Jelenia poľovná oblasť J XIV Poľana

Výmera 61 288 ha poľovnej plochy (z toho 16 768 ha poľnej, 43 692 ha lesnej, 60 ha vodnej a 768 inej). Hlavným druhom v poľovnej oblasti je jeleň lesný (*Cervus elaphus*), ktorý vyniká z poľovníckeho hľadiska veľmi dobrým genofondom (špičková trofejová kvalita poľanskej zveri).

V rámci tejto poľovnej oblasti sa v súčasnosti nachádza 13 poľovných revírov. Tie sú rozdelené do troch chovateľských celkov (CHC).

1. Chovateľský celok – Banská Bystrica zahŕňa 5 poľovných revírov (Kopok Brusno, Slovenská Ľupča, Hrochoť, Poniky, Rúbane). Celková výmera chovateľského celku je 17 532 ha.

2. Chovateľský celok – Brezno tvorí 6 poľovných revírov okresu Brezno (Čelno, Gajdoška, Tri Vody, Veľká dolina, Vydrovo a Korytárska). Celková výmera chovateľského celku je 18 028 ha.

3. Chovateľský celok – CHPO Poľana tvorí len 1 poľovný revír Chránená poľovná oblasť Poľana, ktorá sa nachádza na území okresov Banská Bystrica, Brezno, Detva, Zvolen. Tento revír a zároveň prakticky aj CHC má výmeru 20 659 ha (LPF 18 309 ha a PPF 2 350 ha).

Samostatným revírom, ktorý je situovaný v rámci PR CHPO Poľana je menší PR Generačná zvernička Trnavy (zvernica s výmerou 23 ha), ktorá slúži na odchov jeleňa lesného pre zazverovanie v iných poľovných revíroch Slovenska.

V rámci poľovnej oblasti J XIV Poľana je na základe vykonávacej vyhlášky 344/2009 k zákonu o poľovníctve v znení neskorších predpisov stanovená aj lokalita tetrova hlucháňa T 16. Túto lokalitu tvoria PR CHPO Poľana, Korytárska, Veľká Dolina, Poniky, Rúbane, Čelno, Gajdoška, Tri Vody a Vydrovo. Taktiež je tu stanovená lokalita tetrova holniaka H 12, ktorú tvorí len jeden PR Čelno.

Srnčia poľovná oblasť S VII Zvolen

Do tejto poľovnej oblasti pre srnca lesného zasahuje územie CHKO Poľana len v rámci poľovného revíru Kalamárka v južnom Podpoľaní, a to len 3,7 %-ami svojej výmery. S pohľadu poľovníckeho manažmentu je však tento poľovný revír rovnako ako aj susedné poľovné revíry Očová a Očová – Háj, jedným z dôležitých zimovísk jeleňa lesného schádzajúceho na jeho územie v zimných mesiacoch z vyššie položených lokalít v CHPO Poľana.

Okrem poľovných revírov spomenutých vyššie je územie CHKO Poľana ešte v kontakte s ďalšími okolitými PR, ktoré s ňou majú na niektorých úsekoch spoločnú hranicu. Sú to poľovné revíry: Vepor, Hriňová, Očová – Háj a Očová. Kompletný prehľad jednotlivých poľovných revírov dotknutých územím CHKO Poľana prezentuje tabuľka 10.

Tabuľka 10: Prehľad jednotlivých poľovných revírov dotknutých územím CHKO Poľana

Por. Číslo PR	Revír	Okres	OÚ	Poľovná oblasť	Výmera PR (ha)	Výmera revíru v CHKO (ha)	% výmery PR v CHKO	% výmery CHKO v PR	Poloha vo vzťahu k CHKO
1	Hriňová	DT	ZV	S VII. Zvolen	1433	0	0,0	0	Susediaci PR
2	Kalamárka DT	DT	ZV	S VII. Zvolen	3974	757	19,0	3,7	Časť v CHKO
3	Očová – Háj	ZV	ZV	S VII. Zvolen	2430	0	0,0	0	Susediaci PR
4	Gen. Zv. Trnavy	DT	ZV	J XIV. Poľana	23	23	100,0	0,1	Celý v CHKO
5	Očová	ZV	ZV	S VII. Zvolen	3127	0	0,0	0	Susediaci PR
6	Hrochoť	BB	BB	J XIV. Poľana	2020	278	13,8	1,3	Časť v CHKO
7	CHPO Poľana	DT	ZV	J XIV. Poľana	20659	16544	80,1	79,8	Časť v CHKO
8	Vepor	BR	BR	J XV. Muránska	6474	0	0,0	0	Susediaci PR
9	Vydrovo	BR	BR	J XIV. Poľana	2153	75	3,5	0,4	Časť v CHKO
10	Korytárska	BR	BR	J XIV. Poľana	2006	0	0,0	0	Susediaci PR
11	Poniky	BB	BB	J XIV. Poľana	5148	557	10,8	2,7	Časť v CHKO
12	Tri Vody	BR	BR	J XIV. Poľana	4650	1125	24,2	5,4	Časť v CHKO
13	Rúbane	BB	BB	J XIV. Poľana	5967	1377	23,1	6,6	Časť v CHKO

Civilizačné negatívne faktory z pohľadu chovu a manažmentu poľovnej fauny

Priamo v CHKO Poľana sa nenachádzajú inžiniersko-technické stavby, ktoré by mohli významnejšie vplývať na poľovnú faunu. Dopravné komunikácie tvoria len cesty druhej a tretej triedy. Vzhľadom na poľnohospodársku krajinu, ktorá leží v susedstve nižšie ležiacich hraníc CHKO Poľana je potrebné upozorniť aj na to, že táto vplýva výrazne na manažment viacerých druhov poľovnej fauny v území CHKO. V posledných rokoch je celoslovenským trendom zvyšovanie zastúpenia pre časť poľovnej fauny (kopytníky, medveď) atraktívnych a vysoko výživných plodín ako sú kukurica a repka. V lánoch týchto plodín nachádza kvalitnú potravu a dobrý úkryt. Vzhľadom na rozlohu jednotlivých lánov nemajú často kráť poľovníci možnosť zasiahnuť a znižovať hustotu populácií kopytníkov v týchto poľnohospodárskych

plodinách, resp. aspoň z nich zver vyháňať aby sa predišlo neúmerným škodám. Vďaka vysokej nutričnej hodnote týchto plodín narastajú neúmerne stavy jeleňa lesného, ale najmä diviaka lesného. To negatívne vplyva na prírodné prostredie, vznikajú vysoké škody na lesných a poľnohospodárskych pozemkoch a pridružuje sa aj negatívne pôsobenie na niektoré vzácne živočíchy (napr. diviak je vážnym predátorom čoraz vzácnejších lesných kúr). Z dlhodobého hľadiska je preto dôležité aby obhospodarovatelia poľnohospodárskych pozemkov intenzívne komunikovali a spolupracovali s užívateľmi poľovných revírov a organizáciami ochrany prírody (osievanie najohrozenejších podhorských častí menej atraktívnymi plodinami, prekážanie porastov kukuríc za účelom sprístupnenia pre poľovníkov a pod.).

Aj keď sa v území CHKO nenachádzajú významnejšie líniové stavby, ktoré by fragmentovali toto celistvé územie, vzniká v súčasnom období z dôvodu výstavby rýchlostnej cesty R2 hrozba izolácie CHKO od území ležiacich južne od tejto dopravnej komunikácie.

2.2.5 Turistika a rekreácia

Cestovný ruch (turizmus) nepatrí k dominantným činnostiam BR Poľana. Je sprievodnou aktivitou vzhľadom na prírodné hodnoty. Územie Poľany patrí k menej navštevovaným územiám nie preto, že by bola menej atraktívna ako iné územia, ale z dôvodu chýbajúcich väčších rekreačných stredísk.

Turistika v BR Poľana je viazaná predovšetkým na turistické trasy, ktorých dĺžka je 120 km a na maloplošné chránené územia. Z foriem turistického využitia dominuje pešia turistika (najmä letná), cykloturistika, horolezectvo a lyžovanie. Niekoľko nadšencov a obdivovateľov navštevuje BR Poľana za účelom spoznávania rastlinných a živočíšnych druhov, zberu liečivých rastlín, lesných plodov a húb.

K najnavštevovanejším lokalitám patrí Hrochotská dolina, NPR Zadná Poľana a NPP Vodopád Bystrého potoka.

Rekreačné strediská v rámci BR Poľana sú:

- Horský hotel Poľana – v súčasnosti mimo prevádzky, čo nepriaznivo vplyva na rozvoj rekreačných aktivít. Je však potrebné, aby v budúcnosti prešiel kompletnou rekonštrukciou, vrátane ČOV a komunikácie, ktorá k hotelu vedie.
- Chata pod Hrbom (mimo BR) – v prevádzke celoročne s možnosťou lyžovania. Problémom je nekvalitná prístupová cesta. Chata na hranici BR Poľana.
- Ostatné rekreačné zariadenia sú mimo BR Poľana, na jej periférii.

V BR Poľana dochádza k rozptýleniu turistov na pomerne veľkej ploche, čo znamená, že nedochádza ku koncentrovaniu negatívnych vplyvov na jednom mieste.

Ubytovanie a služby pre turistov poskytujú na území BR Poľana aj Lesy SR, š. p., ktoré prevádzkujú chaty v rôznych častiach Poľany – napr. Príslopy, Zálomská, Dudáš, Grúň, Hukavy, Záhorská. V súčasnosti sú v ponuke ubytovania chaty Grúň (10 lôžok) a Hukavy (8 lôžok). Lokalita Kalamárka je obľúbeným miestom skalolezcov (jediná povolená lokalita na území BR Poľana). Rozvoj cestovného ruchu si vyžaduje aj zvýšenie informovanosti o hodnotách územia, čo súvisí aj s turistickou infraštruktúrou – informačné body/miesta, náučné chodníky a pod.

V posledných rokoch sa na Poľane začína s pozorovaním medveďov na tzv. stacionároch, zatiaľ koordinovane pod dohľadom OZ Kriváň.

Cestovný ruch sa začína rozvíjať na periférii BR Poľana. V okolí boli zrekonštruované, resp. vybudované nové ubytovacie zariadenia. K dominantným patrí určite zrekonštruovaný Vígľašský zámok, ktorý ponúka okrem prehliadok histórie Vígľašského panstva, ktoré značne ovplyvnilo históriu celého Podpoľania, i novodobé vymoženosti v podobe wellness, kongresových sál a iných atrakcií. Vďaka podpore z rôznych fondov sa darí budovať i súkromné ubytovacie zariadenia s ponukou zážitkov či tradičných jedál, čo začína byť pre návštevníkov veľmi atraktívne napr. Masdarykov dvor na Pstruši.

Vybudované lyžiarske stredisko Košutka v Hriňovej láka domácich i zahraničných turistov a ponúka ubytovacie služby, možnosť lyžovania a v letných mesiacoch rôzne atrakcie, napr. najdlhšiu lanovú dráhu na Slovensku.

V Podpoľaní pôsobí klub „Vulkán Poľana“, ktorý zabezpečuje rozvoj cykloturistiky, ale i skalolezectva, ale i rôzne druhy adrenalínových športov.

V poslednom období sa v okolí BR Poľana rozmáha i jazdectvo. Kone patrili tradične k zvieratám, ktoré sa tu bežne chovali. Ich využitie však bolo predovšetkým na ťažbu v lesoch. I preto sa v okolitých mestách a obciach tradične organizujú furmanské súťaže. Tradícia tohto remesla sa naďalej zachováva z generácie na generáciu.

Mestá a obce v okolí BR Poľana pripravujú každoročne veľmi atraktívne kultúrne podujatia, ktoré lákajú nielen domácich obyvateľov, ale predovšetkým hostí z iných miest a obcí. Určite k dominantným patria Podpoľianske folklórne slávnosti v Detve, Očovská hruda v Očovej, Gazdovanie na Hriňovsku, Dni stromu vo Vydrovskej doline pri Čiernom Balogu, Dni kráľovského mesta Ľubietová, a mnohé ďalšie, ktoré prispievajú k zachovaniu tradícií a k zviditeľneniu regiónu.

Poľana je doposiaľ neobjavenou destináciou, čo sa týka rozvoja cestovného ruchu (CR). Kultúrne a prírodné danosti ju predurčujú najmä na tzv. „mäkký turizmus“. Unikátne prírodné špecifiká, tradície, historické pamiatky, kultúrne podujatia, tradičné obhospodarovanie, regionálne produkty, laznícke osídlenie, chov oviec a hovädzieho dobytku, výnimočné historické sídla – Vígľašský zámok, Masarykov dvor, pre obyvateľov a návštevníkov predstavujú zaujímavosti, ktoré ich môžu prilákať. Nevýhodou však je nekonceptnosť poskytovania informácií a celkového rozvoja cestovného ruchu. I napriek tomu, že v regióne pôsobí niekoľko organizácií, ktoré sa cestovným ruchom zaoberajú, chýba koncepcnosť a podpora priorít.

V súčasnosti sa realizuje rekonštrukcia Hrochotského mlyna za účelom vytvorenia ubytovacieho a reštauračného zariadenia.

V rámci Koordinačnej rady BR Poľana bola vytvorená pracovná skupina pre riešenie cestovného ruchu. Cieľom skupiny je vypracovať dokument, v ktorom budú zhodnotené príležitosti a potenciál na rozvoj cestovného ruchu na integrovanom princípe.

Podmienkou vytvorenia kvalitnej koncepcie je spolupráca všetkých organizácií a subjektov, ktoré v BR Poľana pôsobia (podnikatelia, samosprávy, MVO, úrady,.....)

Princíp: Vytvorenie platformy – Akčného plánu rozvoja cestovného ruchu v Podpoľaní - integrovaný cestovný ruch postavený na základných pilieroch BR Poľana v zmysle Akčného plánu BR Poľana.

- stanovenie zodpovednej organizácie, ktorej úlohou bude najmä rozvoj cestovného ruchu – návrh Koordinačná rada BR Poľana (bude treba zabezpečiť právnu subjektivitu!!!, účet, prerokovať s MŽP SR, MZV,)

- analýza súčasného stavu (organizácie, ponuky, atrakcie, súčasné hodnoty)
- syntéza poznatkov, SWOT analýza

- stanovenie krátkodobých a dlhodobých cieľov rozvoja CR, ale najmä konkrétnych aktivít, stanovenie indikátorov a zodpovedných subjektov za realizáciu
- vybudovanie projektového centra na hľadanie finančných zdrojov, okrem toho každý subjekt pôsobiaci v CR by sa mal podieľať finančnými prostriedkami na rozvoj CR ako celku
- rámcová koncepcia rozvoja CR na základe získaných údajov
- vytvorenie územného plánu využívania územia vzhľadom na cestovný ruch

Na rozvoj turizmu má dôležitý význam predovšetkým historický a súčasný kontext využívania územia. Hlavné formy využitia, ochrana prírody, lesníctvo a poľnohospodárstvo. Správa CHKO-BR Poľana má potenciál pre svoju pozíciu v regióne (široký záber problematiky od územných plánov, podnikateľských zámerov, znalosti prírodných a kultúrnych hodnôt, ...) stať sa lídrom koordinovania aktivít v rámci rozvoja cestovného ruchu.

Ochrana prírody, ktorá bude propagovaná prostredníctvom sprievodcovskej činnosti, ktorá môže byť zaujímavá pre podnikateľov v cestovnom ruchu ako špeciálnych produktov, ale časom po zákonnej certifikácii i spôsob vytvorenia pracovných miest (napr. za zaujímavosti Poľany, napr. cesta do stredu Zeme/vulkánu, putovanie za vzácnymi rastlinami, pozorovanie vtáctva,.....), propagačných aktivít (spoluúčasť na kultúrnych podujatiach s cieľom propagácie prírodných hodnôt) a environmentálnych programov pre školy a širokú verejnosť. Potenciál majú i rôzne environmentálne zamerané projekty. Správa CHKO-BR Poľana plánuje v r. 2015 vytvorenie interaktívnej webovej stránky, ktorá bude návštevníkom ponúkať komplexné informácie nielen o aktivitách v území, ale i o regionálnych produktoch, ubytovacích zariadeniach,Na podnet obyvateľov hriňovských lazov sa plánuje v NPR Zadná Poľana vybudovať rozhľadňa.

Lesníctvo a poľovníctvo - okrem spomenutej aktivity – pozorovanie medvedov by mohli pribudnúť, pozorovanie i jelenej, srnčej zveri. Potenciál má i vybudovanie železnice na pôvodnej trase ako atrakcie z Vígláša do Kysliniek (podobne ako vo Vydrovskej doline), využitie lesných ciest na bežkovanie. Zaujímavé by bolo obnovenia nových senníkov, studničiek, či pár ukážok pálenia dreveného uhlia ako nové atrakcie v území.

Poľnohospodárstvo - I napriek tomu, že trvalo trávne porasty zaberajú necelých 5% územia, sú pre Poľanu typické. Predstavujú enklávu horských a podhorských lúk a pasienkov. V posledných rokoch však na nich prebiehali sukcesné procesy v dôsledku tradičného neobhospodarovania. V súčasnosti však užívatelia niektoré plochy vyčistili od náletov a následne ich začínajú využívať predovšetkým prepásaním hovädzím dobytkom a ovcami. Poľnohospodárstvo však má potenciál v rozvoji cestovného ruchu a t o napr. vybudovaním salašov, či predajom produktov v regióne.

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

2.3.1. Návrh zásad opatrení pre jednotlivé predmety ochrany

Návrh zásad opatrení vychádza z hodnotenia priaznivých stavov jednotlivých druhov vyhotovených ŠOP SR v rokoch 2010-2012 a odporúčaní navrhnutých expertmi v danom hodnotení, ako aj z odporúčaných opatrení vo vedeckých publikáciách.

Návrh zásad opatrení pre jednotlivé druhy je tu uvedený v celom rozsahu nutných opatrení pre udržanie optimálnej populácie dotknutých druhov. Vzhľadom k tomu, že potrebné opatrenia a biotopové nároky jednotlivých druhov si často v rôznom rozsahu protirečia, preto je potrebné tieto opatrenia zosúladiť. Preto taxatívne uvedené opatrenia pre jednotlivé druhy boli nižšie zoskupené do opatrení pre skupiny druhov, ktoré sú prioritou ochrany vo vyčlenených ekologicko-funkčných priestoroch. Návrh týchto finálnych opatrení (ktoré sa odporúčajú na realizáciu) v ekologicko-funkčných priestoroch však musí brať v úvahu nároky jednotlivých druhov, preto ich tu uvádzame v plnom rozsahu.

2.3.1.1. Návrh zásad opatrení pre škovránika stromového (*Lullula arborea*)

Na zlepšenie stavu škovránika stromového na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- pravidelným monitoringom zaznamenávať aktuálny stav populácie, zisťovať rozsah a formu (vhodnosť) obhospodarovania TTP a ich vplyv na veľkosť populácie
- zachovávať rozlohu TTP, hlavne pasienkov a zabezpečiť ich vhodné obhospodarovanie
- na dotknutom území podporovať extenzívne pasenie hospodárskych zvierat,
- v oblastiach sekundárnej sukcesie trávnych porastov krovínami a lesom vhodne manažovať celoplošne zarastajúce plochy min. v 5 ročných intervaloch výrubom, príp. doplniť pravidelným pasením kozami
- obmedziť výruby stromov a krovín a realizáciu akýchkoľvek iných zásahov do všetkých typov rozptýlenej zelene v období od 1. 3. do 15. 7.
- ak TTP nie sú vypásané, zabezpečiť aspoň v jeho častiach, mozaikovite (20 – 40% plochy) environmentálne vhodné náhradné kosenie, aby sa zachoval charakter nízkotrávinných biotopov
- na TTP hlavne na pasienkoch a lúkach zachovávať rozptýlenú zeleň a krovinné formácie (na pasienkoch ponechať min. 15 % nelesnej drevinovej vegetácie (ndv) z celkovej z rozlohy obhospodarovaného TTP, na lúkach ponechať min. 10 % ndv z celkovej z rozlohy obhospodarovaného TTP)
- na TTP (minimálne na pasienkoch) v hniezdnom období (od 1. 3. do 15. 7.) neaplikovať chemické látky

2.3.1.2. Návrh zásad opatrení pre strakoša kolesára (*Lanius minor*)

Na zlepšenie stavu strakoša kolesára na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy

- Obnova pasenia oviec, kôz a kosenia

- Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy
- Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov
- Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín
- Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov
- Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie
- Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcich kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia
- Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít

2.3.1.3. Návrh zásad opatrení pre muchárika bielokrkého (*Ficedula albicollis*)

Na zlepšenie stavu muchárika bielokrkého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zvýšiť rubný vek min. o 20 rokov alebo predĺžiť celkovú obnovnú dobu na min. 40 rokov, resp. na min. 100 rokov u štruktúrne diferencovaných porastov, pričom ťažba sa začne až po dosiahnutí rubného veku,
- ochranné lesy ponechať bez zásahu,
- pri ťažbe ponechať v lese stromy s hrúbkou aspoň 30 cm na dožitie v počte min. 5 ks/ha,
- ponechávať v poraste stojace mŕtve stromy,
- ťažbu dreva v porastoch starších ako 80 rokov realizovať iba mimo hniezdneho obdobia (termín júl až marec),
- v porastoch starších ako 60 rokov vylúčiť používanie pesticídov,
- zachovávať brehovú vegetáciu, pásy a skupiny nelesnej drevinovej vegetácie.

2.3.1.4. Návrh zásad opatrení pre muchárika malého (*Ficedula parva*)

Na zlepšenie stavu muchárika malého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia

- v lesoch do vzdialenosti 200 m od vodných tokov zvýšiť rubný vek min. o 20 rokov alebo predĺžiť celkovú obnovnú dobu na min. 40 rokov, resp. na min. 100 rokov u štruktúrne diferencovaných porastov, pričom ťažba sa začne až po dosiahnutí rubného veku,
- ochranné lesy do vzdialenosti 200 m od vodných tokov (aj občasných) ponechať bez zásahu,
- pri ťažbe do vzdialenosti 200 m od vodných tokov (aj občasných) ponechať v lese stromy s hrúbkou aspoň 30 cm na dožitie v počte min. 5ks/ha,

- ponechávať v poraste stojace mŕtve stromy do vzdialenosti 200 m od vodných tokov (aj občasných),
- ťažbu dreva v porastoch starších ako 80 rokov realizovať iba mimo hniezdneho obdobia (termín júl až marec)
- vylúčiť používanie pesticídov,
- zachovávanie brehových porastov, pásov a skupín nelesnej drevinovej vegetácie a členitých okrajov lesa ako migračných biokoridorov.

2.3.1.5. Návrh zásad opatrení pre jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*)

Na udržanie stavu jariabka hôrneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- keďže jariabok hôrny hniezdi na zemi, lokálne populačné jednotky sú vystavené vysokému predačnému tlaku (kuna, líška, pernaté dravce, krkavec, sojka a diviak). V poslednom desaťročí je zaznamenaný nárast populácie diviaka lesného a expanzia tohto druhu do vyšších polôh čo môže predstavovať primárny predačný faktor.
- zvýšená poľovnícka atraktivita druhu sa môže negatívne prejaviť v niektorých lokálnych populáciách
- nevhodné časovo-priestorové lokalizovanie lesohospodárskej činnosti v lesných porastoch sa môže významne prejaviť v nižšom percente úspešnosti hniezdenia jednotlivých párov
- lesohospodársku činnosť (výchova a obnova porastov) časovo a priestorovo limitovať
- v jarnom aspekte (apríl - jún) citlivo vykonávať v porastoch výchovné zásahy alebo ich vylúčiť
- zvážiť možnosť celoročnej ochrany jariabka hôrneho

2.3.1.6. Návrh zásad opatrení pre tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Na udržanie stavu tesára čierneho na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- ponechávať dostatočne veľké plochy lesov vyššieho veku, ktoré slúžia ako hlavné biotopy bez zásadnejšej fragmentácie
- Na ostatných biotopoch vykonávať obnovu lesných porastov tak, aby na jednej strane ostal dostatok lesných porastov dostatočného veku (80 rokov a viac) a aj dostatok plôch kde môže druh nachádzať potravu.
- Za chovanie dostatočne veľkej populácie tohto druhu je dôležité aj pre ostatné dutinové hniezdiče, ktorým vytvára stavbami dutín nové hniezdne príležitosti (pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí a spevavce), preto by sa uchovaniu jeho priaznivého stavu mala venovať špeciálna pozornosť.

2.3.1.7. Návrh zásad opatrení pre žlnu sivú (*Picus canus*)

Na udržanie stavu žlny sivej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- na každých 500 ha lesa udržiavať 5 – 30 území s celkovou výmerou min. 150 ha, na ktorých bude les starší ako 80 rokov s mŕtvym drevom v objeme min. 10 % celkovej zásoby porastu,
- zvýšiť rubný vek buka, javora, jaseňa a jedle na min. 110 rokov a duba na 140 rokov

- ochranné lesy ponechať bez zásahu,
- pri ťažbe ponechať v porastoch stromy s hrúbkou aspoň 30 cm na dožitie v počte min. 5ks/ha,
- ponechávať v poraste stojace mŕtve stromy,
- ponechávať v poraste čo najviac ležiacich mŕtvych stromov,
- ťažbu dreva v porastoch starších ako 80 rokov realizovať iba mimo hniezdneho obdobia (termín júl až február),
- zvyšovať alebo aspoň udržiavať plochu TTP porastených krovínami a/alebo solitérnymi drevinami,
- vylúčiť používanie pesticídov v lese, na nelesnej drevinovej vegetácii a TTP.

2.3.1.8. Návrh zásad opatrení pre d'ubníka trojprstého (*Picooides tridactylus*)

Na udržanie stavu lelka lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržanie podielu starých horských ihličnatých a zmiešaných porastov s prevahou ihličňanov a podielu kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia
- vylúčenie veľkoplošných holorubov a fragmentácie horských porastov
- podľa možností ponechávanie stojacich mŕtvych a odumierajúcich stromov v porastoch
- vykonávanie výchovných zásahov v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovín a žrdovín.
- lesopestovné zásahy v porastoch časovo lokalizovať mimo obdobie rozmnožovania (júl-december)

2.3.1.9. Návrh zásad opatrení pre chrapkáča poľného (*Crex crex*)

Na udržanie stavu tesára čierneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Za účelom obmedzenia priamych strát na zistených lokalitách chrapkáča poľného:

- kosiť až po období hniezdenia a po preperení jedincov, t.j. po 31.auguste
- vylúčiť intenzívnu pastvu do 1.augusta
- evidované hniezdo dočasne vhodne označiť aj s primeranou ochrannou zónou s vedomím užívateľa pozemku
- na území s výskytom chrapkáča poľného kosiť len od stredu k okrajom pozemku so súčasným znížením jazdnej rýchlosti

Za účelom zachovania hniezdných lokalít:

- Vylúčiť zmeny využívania pozemku vrátane krátkodobej zmeny na ornú pôdu, meliorácií,
- odvodnenia, terénnych úprav, zalesňovania, zastavania a pod.
- obnovu TTP realizovať do konca apríla, alebo až začiatkom septembra , vylúčiť nadmerné odstraňovanie krovín z lokalít
- vylúčiť aplikáciu agrochemikálií a biologických hnojív vrátane hnojovice v dobe od 20.apríla do konca augusta
- vylúčiť odstraňovanie medzí, strží a podobných extenzívne obhospodarovaných plôch
- každoročne ponechať min. 5 % neobhospodarovanej pôdy (ako úhor) a min. 30% extenzívne využívannej pôdy z celkovej výmery PPF príslušného katastra

- zabezpečiť prekosenie neobhospodarovaných plôch v období 3-5 rokov mimo obdobia hniezdenia
- prostredníctvom štátnej správy, príslušného odboru ochrany prírody a krajiny informovať užívateľov TTP v CHVÚ o lokalitách chrapkáča poľného a konzultovať zásahy a formy obhospodarovania lokalít s jeho výskytom na úrovni užívateľa a odbornej organizácie ochrany prírody a krajiny

2.3.1.10. Návrh zásad opatrení pre d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)

Na zlepšenie stavu d'atľa bielochrbtého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových a javorovo-bukových horských lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a zabrániť zväčšovaniu podielu smreka
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovní a žrdovní
- ponechávať dostatok veľkých živých a stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch.

2.3.1.11. Návrh zásad opatrení pre včelára lesného (*Pernis apivorus*)

Na udržanie stavu včelára lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Vylúčenie lesohospodárskych zásahov v blízkosti obsadených hniezd v hniezdnom období (1. apríla do 31. júla) čím sa obmedzí vyrušovanie párov pri hniezdení.
- Obmedzenie veľkoplošných holorubov.
- Zvyšovanie rubnej doby. Zachovanie alebo cielené obnovenie pôvodného druhového zloženia lesných porastov.
- Zlepšiť komunikáciu s užívateľmi poľovníckych revírov (napr. obmedzenie vykonávania poľovného práva, budovania a údržby poľovníckych zariadení v blízkosti obsadených hniezd v hniezdnom období a pod.)
- Zachovanie extenzívneho spôsobu využívania lúk a trávnatých porastov s rozptýlenou krovitou vegetáciou.
- Obmedzenie používania insekticídov najmä leteckým spôsobom na loviskách, čím sa zabezpečí dostatok potravy.
- Osadiť na všetky chýbajúce 22kV konzoly zábrany, ktoré bránia usmrteniu vtákov pri zosadnutí.
- Obmedzenie výstavby veterných elektrární v blízkosti CHVU.

2.3.1.12. Návrh zásad opatrení pre pŕhl'aviara čiernohlavého (*Saxicola torquata*)

Na zlepšenie stavu pŕhl'aviara čiernohlavého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť monitoring hniezdnej populácie
- v rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov monitorovať, kontrolovať a obmedziť používanie hnojív a chemických prípravkov v boji so škodcami v hniezdných lokalitách
- monitorovať vykonávanie údržby ciest (priekopy, násypy)
- spolupracovať s vlastníkmi a užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov (Pozemkové spoločenstvá, Poľnohospodárske družstvá, Slovenská správa ciest) pri zabezpečovaní ochrany pŕhl'aviara čiernohlavého a jeho výskytových lokalít: usmernenie aplikácie metód obhospodarovania vyhovujúceho ekologickým a biologickým nárokom pŕhl'aviara čiernohlavého (likvidácia vegetácie pozdĺž ciest a okrajov polí, degradácia habitatov rozorávaním trvalých trávnych porastov, likvidácia medzí, rekultivácie, poľnohospodárske splašky- hnojovica, aplikovanie umelých hnojív, pesticídov a insekticídov na trvalých trávnych porastoch a okrajoch polí, vypaľovanie trávy, úhorov a medzí na začiatku a počas hniezdného obdobia, pri tvorbe a realizácii Agroenvironmentálnych programov.
- v rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej mozaikovitej krajiny vrátane medzí a úhorov
- podporovať tradičné mozaikové využívanie poľnohospodárskej pôdy najmä ako pasienky a kosné lúky
- organizovať výchovno-vzdelávacie podujatia (napr. prednášky a besedy) pre verejnosť, vlastníkov a užívateľov zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu k ochrane pŕhl'aviara čiernohlavého, vydávať propagačné materiály

2.3.1.13. Návrh zásad opatrení pre prepelicu poľnú (*Coturnix coturnix*)

Na udržanie stavu prepelice poľnej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Pre udržanie stavu prepelice primerane postačujú navrhnuté opatrenia uvedené pre chrapkáča poľného.

2.3.1.14. Návrh zásad opatrení pre krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*)

Na udržanie stavu krutohlava hnedého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť ponechanie starých stromov s dostatočnými dutinami, okrajových častí lesov, včítane starých sadov, parkov a lesíkov
- Zabezpečiť pravidelný monitoring druhu
- Podporovať rozvoj tradičných hospodárstiev so sadmi a pasienkami a hospodárskymi zvieratami, na ktorých sa vytvárajú vhodné podmienky na hniezdenie krutohlava a za týmto účelom aj správne nastaviť dotácie v rámci poľnohospodárskej politiky či na národnej alebo európskej úrovni.
- Inštalovať umelé hniezdne dutiny v rôznych výškach
- Zachovať pasienky a otvorené stanovištia na okrajoch lesov s dostatočným množstvom starých stromov, umožňujúcich hniezdenie krutohlava.
- Zabezpečiť ochranu mravenísk ako zdroja hlavnej potravy tohto druhu, predovšetkým nepoužívaním umelých hnojív a pesticídov na pasienkoch a lúkach.

2.3.1.15. Návrh zásad opatrení pre hluchaňa hôrneho (*Tetrao urogallus*)

Na zlepšenie stavu hlucháňa na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečenie každoročného monitoringu druhu a faktorov negatívne ovplyvňujúci druh podľa jednotnej celoslovenskej metodiky a v prípade potreby aj stráženie tokanísk,
- urýchlene zabezpečiť dôslednú ochranu vhodných biotopov hlucháňa na všetkých lokalitách, kde ešte prežívajú lokálne populácie druhu dohodou s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov,
- v spolupráci s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov vypracovať projekty na zlepšenie habitatu hlucháňa a urýchlene ich realizovať; vo všeobecnosti v obhospodarovaných lesných porastoch s výskytom hlucháňa uprednostňovať spôsob hospodárenia, ktorého aplikáciou sa zlepšujú podmienky pre jeho existenciu (napr. aplikáciou odporúčaní z publikácie „Hlucháňovi-priateľský menežment lesa“ (KOLEKTÍV AUTOROV, 2012),
- usmerňovať druh ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov uplatňovaním požiadaviek v procese PSoL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho biotopu,
- akékoľvek ľudské aktivity v oblastiach výskytu druhu časovo a priestorovo limitovať so zreteľom na jeho ročný cyklus,
- vykonávať monitoring vplyvu predátorov na populáciu hlucháňa a na únosnej miere udržiavať populácie predátorov hlucháňa, ktorých negatívny vplyv na prežívanie lokálnych populačných jednotiek je známy (kuna lesná, diviak, líška, sojka, krkavec) a to do času, kým sa neobnoví priaznivý stav druhu v CHVÚ a zároveň vylúčiť lov vlka v CHVÚ ako hlavného predátora niektorých významných predátorov hlucháňa (najmä diviak a líška).

2.3.1.16. Návrh zásad opatrení pre d'atľa hnedkavého (*Dendrocopos syriacus*)

Na udržanie stavu d'atľa hnedkavého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- monitoring druhu za účelom získania údajov o stave populácie a jej trende
- zamedzenie výrubom solitérnych stromov, stromoradií a vetrolamov v blízkosti intravilánov obcí
- zachovanie starých ovocných drevín v záhradách a sadoch
- zachovanie starších stromov v intravilánoch obcí (parky, cintoríny, stromoradia)

2.3.2. Členenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

V súčasnosti je predmetom ochrany v CHVÚ Poľana 16 druhov. Pre ochranu týchto druhov vzhľadom k vyššie uvedeným cieľovým stavom boli na základe odporúčaní expertov a vedeckých dát navrhnuté zásady opatrení. Mnohé z týchto opatrení sú však podobné na druhej strane sa viaceré opatrenia vzájomne vylučujú. Aj druhy, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ, sa nevyskytujú rozptýlene po celom území, ale väčšinou vo väzbe na konkrétny biotop, štruktúru krajiny alebo lokalitu. Preto je nutné rozčleniť CHVÚ Poľana pri návrhu opatrení na niekoľko ekologicko-funkčných priestorov (EFP), kde sa návrhy opatrení prispôbia druhom, ktorých ochrana bude v danom EFP prioritou. Zároveň sa tak

zabezpečí, aby sa realizácia opatrení vzájomne nenegovala, a aby prijaté opatrenia mohli efektívne priniesť výsledky.

Chránené vtáčie územie Poľana sa za účelom optimalizácie navrhnutých zásad ochrany a opatrení a za účelom efektívneho manažmentu populácií vtáčích druhov člení na nasledovné ekologicko-funkčné priestory (EFP):

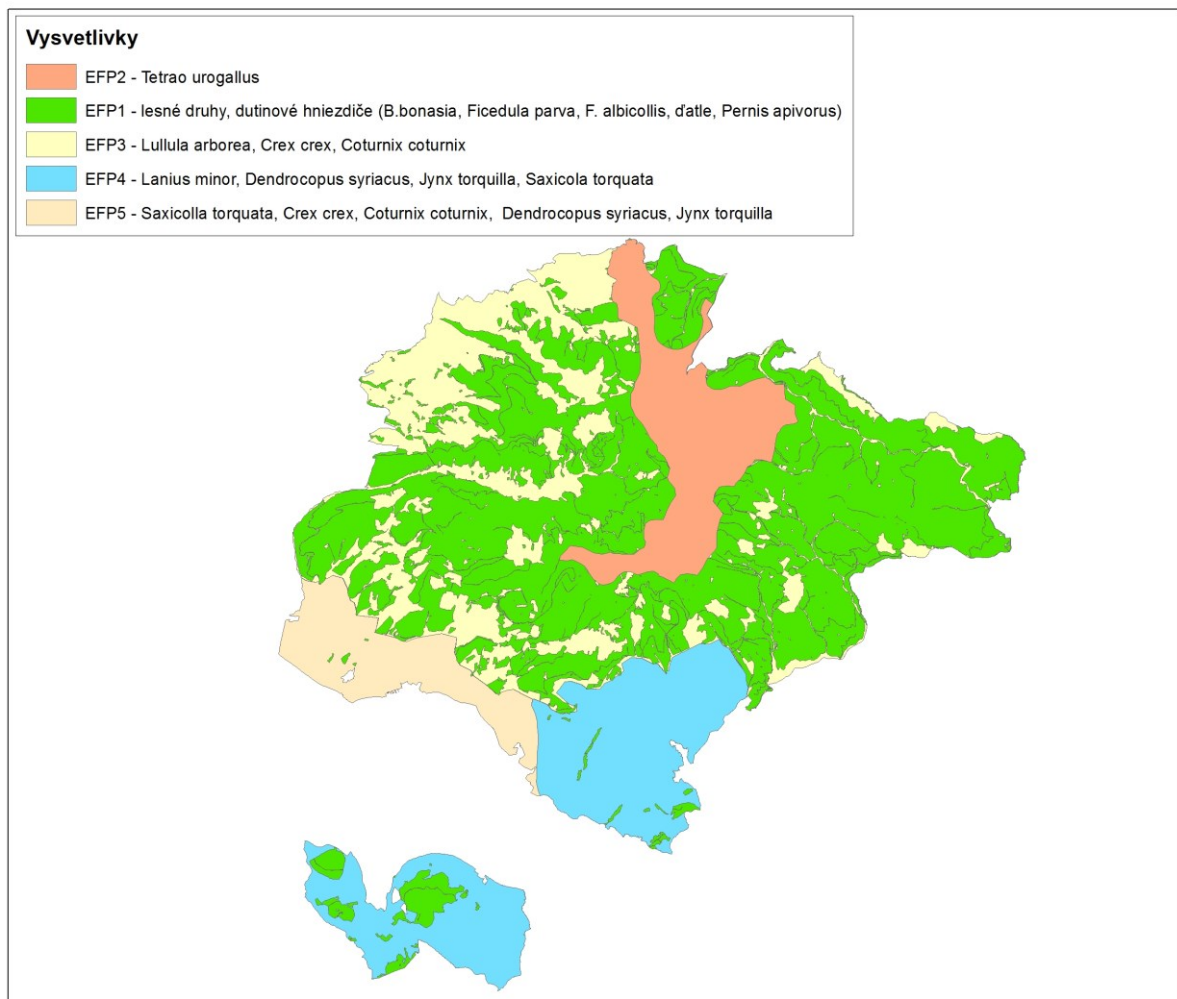
EFP1 – lesné porasty, jariabok (*Bonasa bonasia*), dutinové hniezdiče: mucháriky (*Ficedula albicollis* a *Ficedula parva*), d'atle (*Dendrocopos leucotos*, *Dryocopus martius*, *Picoides trydactylus*, *Picus canus*), včelár (*Pernis apivorus*)

EFP2 – porasty s výskytom hlucháňa

EFP3 – TTP (lúčne porasty) škovránik stromový (*Lullula arborea*), chrapkáč poľný (*Crex crex*), prepelica (*Coturnix coturnix*)

EFP4 – hriňovské lazy, strakoš kolesár (*Lanius minor*), krutohlav (*Jynx torquilla*), d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*)

EFP5 – poľnohospodárska krajina, pŕhľaviar (*Saxicola torquata*), prepelica (*Coturnix coturnix*), datel hnedkavy (*Dendrocopos syriacus*), krutohlav (*Jynx torquilla*), chrapkáč (*Crex crex*)

Obr. 1. Členenie CHVÚ Poľana na ekologicko funkčné priestory.

2.3.2.1. Návrh zásad opatrení v EFP1 – lesné porasty, jariabok (*Bonasa bonasia*), dutinové hniezdiče: mucháriky (*Ficedula albicollis* a *Ficedula parva*), d'atle (*Dendrocopos leucotos*, *Dryocopus martius*, *Picoides trydactylus*, *Picus canus*), včelár lesný (*Pernis apivorus*)

EFP je vyčlenený na lesných porastoch v rámci CHVÚ Poľana. V rámci uvedeného EFP je potrebné zachovať pre jednotlivé druhy vhodné biotopy (vhodné druhové zloženie porastov – hlavne sa jedná o zabezpečenie prirodzeného zloženia a zastúpenia v porastoch, vhodné vekové zloženie porastov a pod.)

- udržiavanie podielu a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov
- vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov
- dodržiavanie ekologicky a fyto geograficky vhodného obnovného zastúpenia drevín, podľa možností ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch
- vykonávanie prebierok v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovní a žrdovní.
- vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch
- vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami
- zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrúbať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít). V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútorňá časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny 300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla skalného, orla kriľavého, včelára lesného a bociana čierneho, sovy dlhochvostej, pôtika kapcavého, kuvička vrabčieho.
- v prípade potreby podporiť dutinové hniezdiče inštaláciou rozmerovo vhodných búdok v potrebnom počte (hlavne mladšie hospodárske lesy (vek 40-60 r.)
- do PSoL pre vybrané lokality zapracovať odporúčané opatrenia (napr. zastúpenie pionierskych drevín pre potreby ochrany jariabka hôrneho, hospodárske opatrenia na ochranu dutinových druhov – ponechanie dutinových stromov a odumretých stromov)
- v ťažbe zabezpečiť, aby vždy sa v rámci územia zabezpečilo rovnomerné ponechanie minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov
- Podporovať vo všetkých lesných porastoch po ukončení obnovnej ťažby ponechanie na dožitie min. 5 ks životaschopných stromov/ha z obnovovanej etáže
- Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m³/ha/rok mŕtveho dreva.
- Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, miestnych obyvateľov a návštevníkov územia o význame CHVÚ jeho hodnotách (význam ochrany vtákov) a správnom hospodárení v ňom (vydávanie propagačných materiálov, informačné aktivity an rôznych kultúrnych podujatiach, sprievodcovská činnosť – „birdwatching“)

2.3.2.2. Návrh zásad opatrení v EFP2 – porasty s výskytom hlucháňa (*Tetrao urogallus*)

Uvedený EFP je vyčlenený v časti CHVÚ kde sa prioritne vyskytuje hlucháň (existujúce tokaniská, hniezdne biotopy a potravné biotopy).

- Vykonávať obnovu všetkých porastov (s výnimkou spracovania kalamít) najmä výberkovým hospodárskym spôsobom, účelovým hospodárskym spôsobom a pri použití maloplošného clonného rubu hlavne skupinovým a skupinovitým clonným rubom. Pre obnovu všetkých porastov vypracovať projekt obnovy so zapracovaním topických a trofických požiadaviek hlucháňa hôrneho.
- Usmerňovať výchovu mladých porastov (tam kde je to možné) v prospech hlucháňa (vhodné drevinové zloženie, nižšie zakmenenie, podpora solitérnych jedincov, udržanie hustého zavetvenia od spodnej časti kmeňa a pod.)
- Pripomienkovanie Programov starostlivosti o les v prípade lokalít významných z pohľadu podpory prežívania lokálnej populácie a upravenie činností a zásahov tak aby sa minimálne zachovala populácia druhu a výhľadovo by došlo k zlepšeniu stavu.
- Zásahy do porastov (obnovné a výchovné zásahy) realizovať mimo hniezdne obdobie od 1.8. do 28.2.
- Aktívna podpora (formou finančnej alebo inej odmeny) eliminácie predátorov tetrao hlucháňa (kuna lesná a skalná, líška, vybraných krkavcovitých vtákov, diviak).
- Radikálne zníženie denzity diviačej zveri v lokalitách výskytu hlucháňa, včítane zákazu jej prikrmovania v týchto lokalitách v priebehu celého roka.
- V odôvodnených prípadoch obmedzenie ľudských aktivít v oblastiach výskytu tetrao hlucháňa so zreteľom na jeho ročný cyklus
- Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody

2.3.2.3. Návrh zásad opatrení v EFP3 – TTP (lúčne porasty) škovránik stromový (*Lullula arborea*), chrapkáč poľný (*Crex crex*), prepelica (*Coturnix coturnix*)

- podporovať chov hospodárskych zvierat, pasenia a kosenia TTP.
- Podporovať kosenie trávnych biotopov bez mulčovania., zakázať mulčovanie v období od 15.3. do 31.7.
- Zabezpečiť pre poľnohospodárov akceptáciu vyššieho pomeru nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) z dôvodu zabezpečenia ochrany cieľových druhov (biodiverzity) ako umožňujú súčasné podmienky poľnohospodárskych dotácií
- Zachovať a zvýšiť biodiverzitu územia
- Zabezpečiť aby na pasení a kosení obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/).
- Realizovať kosenie TTP na výmere väčšej ako 0,5 ha spôsobom od stredu ku okrajom
- Zabezpečiť usmernenie výrubu drevín cez § 47, § 35 cez orgány OP, ochrana (ponechanie) solitérnych stromov a skupiniek stromov ostrovčekovito sa vyskytujúcich v poľnohospodárskej krajine, brehových porastov, prioritná ochrana stromov s obvodom kmeňa nad 80 cm.

- Usmerniť výrub krovín cez § 47, § 35 cez orgány OP (remízky – krovinné formácie) – na TTP typu pasienok zachovať min. 10% - 20% zo súčasnej rozlohy krovín *Rubus fruticosus*, *Rosa sp.*, *Crataegus*, *Prunus spinosa*, *Pyrus communis*, *Juniperus* a príp. iných druhov.
- Vylúčiť zmenu poľnohospodársky neobhospodarovaných TTP na LPF ak je hniezdnym biotopom nelesných druhov vtáctva, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ.
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, miestnych obyvateľov a návštevníkov územia o význame CHVÚ jeho hodnotách (význam ochrany vtákov) a správnom hospodárení v ňom (vydávanie propagačných materiálov, informačné aktivity an rôznych kultúrnych podujatiach, sprievodcovská činnosť – „birdwatching“)

2.3.2.4. Návrh zásad opatrení v EFP4 – hriňovské lazy, strakoš kolesár (*Lanius minor*), krutohlav (*Jynx torquilla*), ďateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*)

EFP4 predstavuje časť CHVÚ Poľana s rozptýleným osídlením a rôznorodou štruktúrou využívania územia (napr. hriňovské lazy). Predstavuje hniezdiská druhov poľnohospodárskej krajiny a loviská dravcov je určený na ochranu poľnohospodárskych druhov vtáctva a zabezpečenie vhodnej trofickej základne pre ďalšie druhy vtákov (dravce, bociany a pod.)

- zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy
- oživenie pasenia oviec, kôz a kosenia (obnova pôvodných senníkov a zriadenie salašov) na vybraných lokalitách
- Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy. Za týmto účelom presadzovať aj vhodné nastavenie dotácií v rámci poľnohospodárskej politiky na národnej a európskej úrovni
- zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov
- Podporiť aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín (pre ochranu druhov *Jynx torquilla*, *Lanius minor*)
- vysádzať pôvodné vysokokmenné odrody ovocných stromov a ovocných pôvodných krovín a bylín v okolí rozptýleného osídlenia
- zachovať biodiverzitu územia – mozaika TTP, políčok, mokradí a nelesnej vegetácie (rozptýlená krovitá a drevinová vegetácia)
- podpora ďalších aktivít, ktoré následne budú mať vplyv na pestrosť územia (včelárstvo, ovocinárstvo, spracovanie miestnych surovín – ovocie, med)
- podpora využívania hospodárskych zvierat na obhospodarovanie políčok a lúk (napr. kone, hovädzí dobytok - furmani)
- nepoužívať insekticídy a pesticídy
- Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie

- Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy.
- Vylúčiť kosenie a mulčovanie na hniezdných lokalitách chrapkáča poľného určených príslušným orgánom štátnej ochrany prírody
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách predmetov ochrany
- Podporiť mozaikovitú usporiadanie poľných kultúr (na ornej pôde), snaha o vysokú diverzitu vegetačných štruktúr v krajine (okopaniny, obilie, trávny biotop resp. viacročné krmoviny, atď.)
- V prípade potreby vytvoriť na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m
- V rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk (pravidelný monitoring hlavne druhu *Lanius minor*, príp. *Crex crex*)
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcimi kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.
- Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí (napr. vhodným vybudovaním rybníka na vybraných lokalitách a revitalizáciou odrážok v oblasti hriňovských lazov)
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, miestnych obyvateľov a návštevníkov územia o význame CHVÚ jeho hodnotách (význam ochrany vtákov) a správnom hospodárení v ňom (vydávanie propagačných materiálov, informačné aktivity an rôznych kultúrnych podujatiach, sprievodcovská činnosť – „birdwatching“)

2.3.2.5. Návrh zásad opatrení v EFP5 – poľnohospodárska krajina, pŕhľaviar (*Saxicola torquata*), prepelica (*Coturnix coturnix*), datel' hnedkavy (*Dendrocopus syriacus*), krutohľav (*Jynx torquilla*), chrapkáč (*Crex crex*)

- Podporiť ponechávanie (min. 3-5 m širokých a 100 m dlhých) úhorov vo forme pásov popri kultúrach poľnohospodárskych plodín.
- Podporiť mozaikovitú usporiadanie poľných kultúr (na ornej pôde), snaha o vysokú diverzitu vegetačných štruktúr v krajine (okopaniny, obilie, trávny biotop resp. viacročné krmoviny, atď.)
- Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy.
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcimi kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.

3. CIELE STAROSTLIVOSTI A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti

3.1.1. Dlhodobé ciele na dosiahnutie priaznivého stavu:

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Lullula arborea*, *Lanius minor*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Crex crex*, *Dendrocopos leucotos* a *Tetrao urogallus* na priaznivý.
2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Bonasa bonasia*, *Dryocopus martius*, *Picus canus*, *Picoides tridactylus*, *Pernis apivorus*, *Saxicola torquata*, *Coturnix coturnix*, *Jynx torquilla* a *Dendrocopos syriacus*.
3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Poľana.
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.

Limitujúce a modifikujúce faktory

Vnútorne prírodné faktory

Veľmi významným vnútorným faktorom, u druhov s nízkou početnosťou jedným z najvýznamnejších, sú **extrémy počasia**. U kurovitých druhov hlucháňa a jariabka je dôležité, aby v čase vodenia mláďat nedochádzalo k vpádu chladného vzduchu a intenzívnym snehovým zrážkam. Vzhľadom ku globálnym klimatickým zmenám však dochádza k nástupu jarného oteplenia skôr ako v minulosti, a teda aj k skoršiemu nástupu hniezdenia. Napriek tomu sa však aj v neskorších týždňoch hniezdenia opakujú vlny s chladnejším počasím a často aj s napadnutím vysokej vrstvy snehu, ktorá môže byť pre prežitie mláďat kurovitých vtákov kritická. Pri opakovaní takýchto nepriaznivých poveternostných podmienok to môže prispieť k poklesu populácie ak je úspešnosť hniezdenia minimálna. Pre minimalizovanie tohto vplyvu je vhodné len udržiavanie populácie na dostatočne veľkej úrovni (a teda aj dostatočne rozsiahlych vhodných biotopov), ktorá bude odolná voči niektorým sezónam s nižšou mierou hniezdnej úspešnosti.

*Vnútornými prírodnými faktormi, ktoré negatívne vplývajú na populácie a dlhodobý cieľ č. 1-3 je **sukcesia** u druhov včelár, škovránik stromový. Obzvlášť závažným je tento faktor v prípade škovránika stromového, kde v dôsledku zarastania jeho hniezdísk a lokalít výskytu hustým porastom drevín a vytvorením ostrej hranice medzi intenzívne obrábanou pôdou a lesom úplne zanikajú jeho biotopy (ak na týchto lokalitách chýba manažment).*

Sukcesia je problémom aj v prípade včelára lesného, kde na niektorých miestach bývalých lúk a pasienkov dochádza k opúšťaniu pôdy a následnému zarastaniu lesom, ktorý nie je vhodný pre včelára ako lovisko. Minimalizovanie tohto vplyvu je väčším problémom práve na

týchto rozľahlých plochách a vyžaduje väčšie motivovanie poľnohospodárov pre udržanie hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií.

Naopak druhom prhlaviar čiernohlavý alebo krutohlav hnedý nástup niektorých sukcesných štádií prispeje k naplneniu cieľu 1 a 3. Toto však platí iba v prvých rokoch sukcesie, resp. v prípade, že sukcesné štádia sú ďalej blokované kosením, pastvou alebo cieľným manažmentom. Ak toto využívanie alebo manažment chýba, dochádza po niekoľkých rokoch k súvislému porasteniu týchto lokalít krovinami a drevinami a neskôr ich zapojeniu do porastu, ktorý už hniezdneniu uvedených druhov nevyhovuje.

*Vnútrotným prírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj **pôsobenie škodlivých činiteľov v lese***. Tými sú napríklad vetrové polomy alebo kalamitné pôsobenie hmyzu potenciálne negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov 1 a 2. V prípade vetrových polomov ak dôjde k polomom na väčšej ploche, môžu mať negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdné biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štrukturované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov značne obmedziť. Problémom však môže byť vznik vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdenia. Jeho minimalizácia je možná vhodným štrukturovaním porastov, ako aj udržaním populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou. Väčším problémom môže byť veľkoplošné spracovanie takýchto kalamít. V tomto prípade dochádza k úplnému zániku hniezdných biotopov. Týka sa to nielen dravcov, kurovitých vtákov ale aj ostatných druhov naviazaných na lesné prostredie. Preto je pre minimalizovanie ich dopadu veľmi dôležité hľadať spôsoby ako zachovať aspoň niektoré biotopy druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ. Takými možnosťami je pri kalamitnej ťažbe ponechávať zdravé stromy (ich skupiny) alebo zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre okolité porasty, ideálne v počte aspoň 5 jedincov na hektár na dožitie (v prípade zdravých stromov). Takýto zásah minimalizuje dopad na niektoré hniezdne, ktoré sa dokážu dočasne prispôbiť aj životu na polomoch ak ostanú zachované hniezdné stromy (tesáre a iné). Zároveň je však nutné ponechávať aj súvislejšie fragmenty biotopov bez zásahu.

Vnútrotné človekom podmienené faktory

Splnenie dlhodobých cieľov môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi.

*Na populácie, ktoré sú predmetmi ochrany v CHVÚ môže limitujúco vplyvať **poľnohospodárstvo***. V tomto ohľade je dôležité predovšetkým **opúšťanie pôdy, rozorávanie TTP a zmena plodín**. Všetky uvedené zmeny v poľnohospodárskej praxi vedú k zníženiu dostupnosti hniezdných biotopov pre predmety ochrany, ako je napríklad prepelica poľná, strakoš kolesár aj k zníženiu dostupnosti potravy pre včelára ale aj iné druhy. Z tohto pohľadu je obzvlášť problematická intenzifikácia hospodárenia vedúca k rozorávaniu TTP, zmene preferovaných plodín a veľkoplošnému pestovaniu hustosiatych plodín, ako napríklad repka, ktoré značne limitujú dostupnosť potravy, a teda vedú buď k zníženiu hniezdnej úspešnosti, alebo priamo k opusteniu niektorých hniezdných teritórií. Je preto veľmi dôležité monitorovať dopad týchto zmien v území a sa zasadzovať za také nastavenie dotácií pre poľnohospodárov, ktoré ich bude motivovať k poľnohospodárstvu šetrnému k prírode v rámci CHVÚ a zároveň aj dostatočne motivovať, aby nedochádzalo k opúšťaniu pôdy.

Limitujúcim faktorom môže byť aj **intenzívne lesné hospodárenie** obzvlášť vo vzťahu k dosiahnutiu cieľa 1 a to zlepšiť súčasný stav hlucháňa hôrneho. Intenzívne využívanie hospodárskych lesov, kde sa vyskytuje tento druh, môže mať pre prítomnosť hlucháňa fatálne následky ak nedostane zachovaný dostatočný rozsah biotopov s vhodnou štruktúrou. Obzvlášť problematickým sú lesy s vysokým zakmenením ako aj nízkym vekom. Vhodným usmernením hospodárenie, s ktorým program starostlivosti počítá, sa však môže úplne predísť nenaplneniu uvedeného cieľa. Intenzívne lesné hospodárenie v prípade spracovania kalamít na veľkých plochách môže byť značne limitujúce aj pre dosiahnutie cieľa 2. Aby sa tomu predišlo je veľmi dôležité pri plánovanej obnove lesa vhodne štrukturovať porasty a pri náhodných ťažbách je dôležité ponechať na dožitie zdravé stromy podľa minimálnych nárokov druhov, prípadne zlomy ako hniezdne podmienky. Pri zohľadnení ekologických nárokov druhov je možné sklíbiť hospodárenie v lese a to aj náhodnú ťažbu tak, aby sa minimalizoval negatívny dopad na uvedené dlhodobé ciele.

Pre realizáciu ochranných opatrení je dôležité zachovanie **podpory verejnosti pre ochranu prírody** ako takú. Podpora verejnosti môže značne v CHVÚ Poľana variovať v závislosti od celkovej ekonomickej situácie, od spôsobu presadzovania opatrení ochrany prírody a od celkového informovania o ochrane prírody a hodnotách územia. V prípade zhoršenia ekonomickej situácie sa na prioritnejšie pozície vnímania dôležitosti ochrany prírody dostanú iné sociálno-ekonomické aspekty života spoločnosti. V takejto situácii je ťažšie hľadať podporu verejnosti na presadzovanie efektívnejšej ochrany prírody a minimalizovať tak dopad tohto faktoru. Čiastočne sa dá minimalizovať dopad takejto negatívnej situácie tým, že sa dlhodobo poukazuje na význam ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami ako aj vhodných mikroklimatických podmienok a pod.). Rovnako ako celková ekonomická situácia (v prípade jej negatívneho vývoja) môže zhoršiť vnímanie verejnosti aj nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody. Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníkmi, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto inkluzívny prístup v konečnom dôsledku nemusí viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda sklbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Niektoré z nich nie je možné ovplyvniť na národnej úrovni, resp. vôbec. Preto ich je potrebné vziať v úvahu pri hodnotení populácií aj v samotnom CHVÚ pre prípad ak tieto faktory majú dopad na populácie v CHVÚ.

Spomedzi vonkajších prírodných faktorov majú na naše populácie dopad **poveternostné podmienky – extrémny počasie na migračných trasách a zimoviskách**. V prípade druhov ako bocian čierny, muchár sivý, muchárik, žltouchost hôrny a včelár lesný a ďalších nie je pre zachovanie populácií týchto druhov dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnom CHVÚ. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu

obsadeniu revírov po návrate zo zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je možné len udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

*Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**. Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých vtáčích druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. V prípade Poľany môže mať nárast teploty veľmi významný dopad na charakter územia. Roky s teplými a suchými letami totiž vedú ku gradácii početnosti lykožrútov, celkovému zhoršeniu podmienok pre smrekové porasty a prispievajú ku celkovému hromadnému odumieraniu smrečín. Tento proces zatiaľ zasiahol viac niektoré iné regióny Slovenska, no s rastúcim počtom extrémnych výkyvov počasia (obzvlášť teplých a suchých rokov) nadobudne tento proces pravdepodobne aj väčšie rozmery. Pritom viaceré druhy sú závislé od významného zastúpenia smreka alebo jedle v lesných porastoch (napríklad dubník trojprstý alebo hlucháň hôrny).*

*Vonkajším prírodným faktorom veľmi významne vplývajúcim na populácie pôvodných druhov vtáctva je **šírenie nepôvodných inváznych druhov šeliem a ostatných živočíchov**. Prípadný výskyt medvedík čistotný je problematický k ochrane hniezd dravcov, keďže medvedík je veľmi dobrý lezec.*

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viaceré antropické faktory s pôvodom mimo územia CHVÚ Poľana môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých.

*V prípade cieľov hrá významnú rolu aj ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania. **Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie** pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy. Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany, dravce. Vzhľadom ku nestabilnej politickej situácii v týchto krajinách sa nedá očakávať zmena legislatívy na ochranu vtáctva v týchto štátoch ani pri tlaku verejnosti z Európy. Preto je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže aj významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom CHVÚ. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je tak potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHVÚ za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Podobne ťažko ovplyviteľným procesom je aj proces odlesňovania v subsaharskej Afrike vplývajúci negatívne na dostupnosť zimovísk ako aj intenzifikácia poľnohospodárstva v týchto krajinách. Preto jediným efektívnym opatrením je potreba zabezpečenia podmienok na hniezdenia a dožadovanie plnenia medzinárodných dohovorov (RAMSAR, AEWA a iné).*

*Na naplnenie cieľov 1, 2, a 3 môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe**. V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky prioritou môžu byť iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozadržná schopnosť zachovalých lesov, pričom zachovalé lesy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany a pod.).*

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Lullula arborea*, *Lanius minor*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Crex crex*, *Dendrocopos leucotos* a *Tetrao urogallus* na priaznivý.

- 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu škovránika stromového (*Lullula arborea*) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.
- 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu strakoša kolesára (*Lanius minor*) na priemernej úrovni minimálne 120 obsadených teritórií.
- 1.3. Zvýšiť rozlohu vhodných biotopov muchárika bieločrkého (*Ficedula albicollis*) o 10%.
- 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (*Ficedula parva*) na priemernej úrovni minimálne 225 obsadených teritórií.
- 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu chrapkáča poľného (*Crex crex*) na minimálnej priemernej úrovni 60 volajúcich samcov
- 1.6. Zvýšiť a udržať populáciu d'atľa bieločrptého (*Dendrocopos leucotos*) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií.
- 1.7. Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) na úrovni vyššej ako 30 kohútov.

2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Bonasa bonasia*, *Dryocopus martius*, *Picus canus*, *Picoides tridactylus*, *Pernis apivorus*, *Saxicola torquata*, *Coturnix coturnix*, *Jynx torquilla* a *Dendrocopos syriacus*.

- 2.1. Udržať populáciu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.
- 2.2. Udržať populáciu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) na priemernej úrovni minimálne 30 obsadených teritórií.
- 2.3. Udržať populáciu žlty sivej (*Picus canus*) na priemernej úrovni minimálne 35 obsadených teritórií.
- 2.4. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*) na priemernej úrovni minimálne 37,5 obsadených teritórií.
- 2.5. Udržať populáciu včelára lesného (*Pernis apivorus*) na minimálnej priemernej úrovni 16 obsadených teritórií.
- 2.6. Udržať populáciu pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*) na minimálnej priemernej úrovni 350 obsadených teritórií.
- 2.7. Udržať populáciu prepelice poľnej (*Coturnix coturnix*) na priemernej úrovni minimálne 45 volajúcich samcov.
- 2.8. Udržať populáciu krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*) na minimálnej priemernej úrovni 97,5 obsadených teritórií.
- 2.9. Udržať populáciu d'atľa hnedkavého (*Dendrocopos syriacus*) na minimálnej priemernej úrovni 14 obsadených teritórií.

3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Poľana.

- 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 24/2008 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.
- 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy

4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva

- 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.
- 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.

3.3. Rámcové plánovanie a modely hospodárenia pre lesné biotopy

Základné rozhodnutia a ciele hospodárenia sú spracované pre lesné porasty podľa identifikátorov v modeloch hospodárenia. Kompletný výstup platných modelov pre jednotlivé PSL je súčasťou Všeobecnej časti PSL pre jednotlivé Lesné celky (LC). Kombináciou identifikátorov na území CHVÚ vzniká celkovo niekoľko sto modelov. V tabuľke na nasledujúcich stranách sú uvedené základné rámce vybrané z modelov s najväčším zastúpením v CHVÚ (výmera identifikátorov nad 50 ha).

Rubné doby, obnovné doby a cieľové drevinové zastúpenie sú optimalizované najmä s ohľadom na kategóriu lesa, drevinovú skladbu a stanovištné podmienky danej lesnej oblasti. Konštrukcia modelov umožňuje reagovať aj na zhoršený zdravotný stav, keďže výrazne zvýšený stupeň ohrozenia porastu umožňuje znížiť rubnú dobu, prípadne upraviť obnovnú dobu. Hospodárske spôsoby uvedené v modeloch hospodárenia sú maximálne prípustnou formou obnovy lesa a zmena na jemnejšie formy je v právomoci odborného lesného hospodára (OLH). Dominantný hospodársky spôsob je podrastový hlavne jeho maloplošná forma. V odôvodnených prípadoch v rámci zákona modely hospodárenia umožňujú aj použitie kombinácie podrastového a holorubného hospodárskeho spôsobu.

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie																
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	
38	A	H	V			511	70	2	110	30	MP		SM	30-40	JD	20-30	BK	30-40	cl	0-10									
38	B	H	V			505	15	2	100	30	HP	MH	SM	40-60	BK	20-40	JD	10-20	cl	5-10									
38	B	H	V			505	18	2	100	30	HP		SM	40-60	BK	20-40	JD	10-15	jh	5-10									
38	B	H	V			511	15	2	100	30	MH	PH	BK	50-60	SM	20-30	JD	10-20	cl	5-15									
38	B	H	V			511	16	2	100	30	MP	HP	BK	40-60	SM	20-30	JD	10-20	cl	5-10									
38	B	H	V			511	18	2	100	30	HP	MH	BK	40-60	SM	20-40	jd	5-10	CL	10-20									
38	B	H	V			511	21	2	100	30	MP	HP	BK	50-60	SM	20-30	jd	5-10	CL	10-20									
38	B	H	V			511	70	2	120	30	MP	PH	BK	55-65	SM	20-30	JD	10-15											

3.4. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu škovránika stromového (<i>Lullula arborea</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.			
1.1.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie škovránika stromového	CHVÚ	VP
1.1.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 3	VP
1.1.3.	Zabezpečiť aby na pasiením a kosením obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	EFP 3	VP
1.1.4.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	EFP 3	VP
1.1.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	EFP 3	VP
1.1.6.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín	EFP 3	VP
1.1.7.	V prípade potreby vytvoriť na okrajoch ornej pôdy trávnaté biopásy o šírke minimálne 10 m	EFP 3	VP
1.1.8.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasienia a kosenia TTP.	EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu strakoša kolesára (<i>Lanius minor</i>) na priemernej úrovni minimálne 120 obsadených teritórií			
1.2.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 4	VP
1.2.2.	Obnova pasienia oviec, kôz a kosenia	EFP 4	VP
1.2.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	CHVÚ	VP
1.2.4.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	EFP 4	VP
1.2.5.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	EFP 4	VP
1.2.6.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	EFP 4	VP
1.2.7.	Z Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie	EFP 4	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.2.8.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu	EFP 4	VP
1.2.9.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	EFP 4	VP
1.2.10.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	EFP 4	VP
1.2.11.	V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcich kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.	EFP 4	VP
1.2.12.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie strakoša kolesára	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 1.3. Zvýšiť rozlohu vhodných biotopov muchárika bielokrkeho (<i>Ficedula albicollis</i>) o 10%.			
1.3.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
1.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
1.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP
1.3.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
1.3.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkeho	CHVÚ	VP
1.3.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
1.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
1.3.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
1.3.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP
1.3.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	EFP 1	VP
1.3.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
1.3.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (<i>Ficedula parva</i>) na priemernej úrovni minimálne 225 obsadených teritórií			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.4.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
1.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	EFP 1	VP
1.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP
1.4.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
1.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	CHVÚ	VP
1.4.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
1.4.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
1.4.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdneho obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
1.4.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP
1.4.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	EFP 1	VP
1.4.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
1.4.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu chrapkáča poľného (<i>Crex crex</i>) na minimálnej priemernej úrovni 60 volajúcich samcov			
1.5.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 3	VP
1.5.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	EFP 3	VP
1.5.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	EFP 3	VP
1.5.4.	Vylúčiť kosenie a mulčovanie príslušným orgánom štátnej ochrany prírody určených hniezdných lokalitách	EFP 3	VP
1.5.5.	V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít	EFP 3	VP
1.5.6.	V prípade ďalšieho poklesu populácií chrapkáča poľného využiť cielenú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona 543/2002 Z.z. a vyhlášky č. 24/2008 Z.z.	EFP 3	VP
1.5.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.5.8.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	EFP 3	VP
1.5.9.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie chrapkáča poľného	CHVÚ	VP
1.5.10.	Kosiť trávne biotopov bez mulčovania, zakáz mulčovania v období od 15.3. do 31.7.	EFP 3	VP
1.5.11.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasenia a kosenia TTP.	EFP 3	VP
1.5.12.	Zabezpečiť aby na pasení a kosení obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 1.6. Zvýšiť a udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií			
1.6.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
1.6.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
1.6.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP
1.6.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
1.6.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa bielochrbtého	CHVÚ	VP
1.6.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
1.6.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
1.6.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
1.6.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP
1.6.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	CHVÚ	VP
1.6.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
1.6.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 1.7. Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i>) na úrovni vyššej ako 30 kohútov			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.7.1.	Pre obnovu porastov vypracovať projekty obnovy podľa nárokov hlucháňa hôrneho.	EFP 2	VP
1.7.2.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	EFP 2	VP
1.7.3.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	EFP 2	VP
1.7.4.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	EFP 2	VP
1.7.5.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 2	VP
1.7.6.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov	EFP 2	VP
1.7.7.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	EFP 2	VP
1.7.8.	Vykonávať obnovu všetkých porastov (s výnimkou spracovania kalamít) najmä výberkovým hospodárskym spôsobom, účelovým hospodárskym spôsobom a pri použití maloplošného clonného rubu hlavne skupinovým a skupinovitým clonným rubom.	EFP 2	VP
1.7.9.	Usmerňovať výchovu mladých porastov (tam kde je to možné) v prospech hlucháňa (vhodné drevinové zloženie, nižšie zakmenenie, podpora solitérnych jedincov, udržanie hustého zavetvenia od spodnej časti kmeňa a pod.)	EFP 2	VP
1.7.10.	Zásahy do porastov (obnovné a výchovné zásahy) realizovať mimo hniezdne obdobie od 1.8. do 28.2.	EFP 2	VP
1.7.11.	Zníženie denzity diviacej zveri v lokalitách výskytu hlucháňa, včítane zákazu jej prikrmovania v týchto lokalitách v priebehu celého roka.	EFP 2	VP
1.7.12.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 2.1. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.			
2.1.1.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
2.1.2.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
2.1.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie jariabka hôrneho	CHVÚ	VP
2.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.1.5.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
2.1.6.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdneho obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
2.1.7.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 2.2. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopos martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 30 obsadených teritórií.			
2.2.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
2.2.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
2.2.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP
2.2.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
2.2.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára čierneho	CHVÚ	VP
2.2.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
2.2.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
2.2.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdneho obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
2.2.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP
2.2.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.2.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
2.2.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 2.3. Udržať populáciu žlny sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 35 obsadených teritórií			
2.3.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
2.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
2.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.3.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
2.3.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	CHVÚ	VP
2.3.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
2.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
2.3.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdneho obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
2.3.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP
2.3.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.3.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
2.3.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 2.4. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na priemernej úrovni minimálne 37,5 obsadených teritórií			
2.4.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1	VP
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1	VP
2.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1	VP
2.4.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	EFP 1	VP
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'ubníka trojprstého	CHVÚ	VP
2.4.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
2.4.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1	VP
2.4.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdneho obdobia (1.8. – 15.3.).	EFP 1	VP
2.4.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	EFP 1	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.4.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.4.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	EFP 1	VP
2.4.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 2.5. Udržať populáciu včelára lesného (Pernis apivorus) na minimálnej priemernej úrovni 16 obsadených teritórií.			
2.5.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	CHVÚ	VP
2.5.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	EFP 1	VP
2.5.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
2.5.4.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	EFP 1	VP
2.5.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	EFP 1	VP
2.5.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1	VP
2.5.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 1	VP
2.5.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	EFP 1	VP
2.5.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	EFP 1	VP
2.5.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	EFP 1	VP
2.5.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov.	EFP 1	VP
Operatívny cieľ č. 2.6. Udržať populáciu prhl'aviar čiernoahlavý (Saxicola torquata) na minimálnej priemernej úrovni 350 obsadených teritórií.			
2.6.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 3	VP
2.6.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 3	VP
2.6.3.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	EFP 3	VP
2.6.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	EFP 3	VP
2.6.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.6.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	EFP 3	VP
2.6.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie pŕhľaviara čiernohlavého	CHVÚ	VP
2.6.8.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	EFP 3	VP
2.6.9.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 3	VP
2.6.10.	Usmerniť výrub krovín cez § 47, § 35 cez orgány OP (remízky – krovinné formácie) – na TTP typu pasienok zachovať min. 10% - 20% zo súčasnej rozlohy krovín <i>Rubus fruticosus</i> , <i>Rosa sp.</i> <i>Crataegus</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Pyrus communis</i> , <i>Juniperus</i> a príp. iných druhov.	EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.7. Udržať populáciu prepelice poľnej (<i>Coturnix coturnix</i>) na priemernej úrovni minimálne 45 volajúcich samcov.			
2.7.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 3	VP
2.7.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	EFP 3	VP
2.7.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	EFP 3	VP
2.7.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	EFP 3	VP
2.7.5.	Zabezpečiť aby na pasiením a kosením obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	CHVÚ	VP
2.7.6.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	EFP 3	VP
2.7.7.	Kosiť trávne biotopov bez mulčovania, zakáz mulčovania v období od 15.3. do 31.7.	EFP 3	VP
2.7.8.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasenia a kosenia TTP.	EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.8. Udržať populáciu krutohlav hnedý (<i>Jynx torquilla</i>) na minimálnej priemernej úrovni 97,5 obsadených teritórií			
2.8.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 4	VP
2.8.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 4	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.8.3.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	EFP 4	VP
2.8.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	EFP 4	VP
2.8.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	EFP 4	VP
2.8.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	EFP 4	VP
2.8.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie krutohlava hnedého	CHVÚ	VP
2.8.9.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 2.9. Udržať populáciu d'atľa hnedkavého (<i>Dendrocopos syriacus</i>) na minimálnej priemernej úrovni 14 obsadených teritórií.			
2.9.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 4	VP
2.9.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	EFP 4	VP
2.9.3.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	EFP 4	VP
2.9.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	EFP 4	VP
2.9.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	EFP 4	VP
2.9.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	EFP 4	VP
2.9.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie d'atľa hnedkavého	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 24/2008 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.			
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 24/2008 Z.z. a platnou legislatívou	CHVÚ	VP
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 24/2008 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Poľana	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	CHVÚ	VP
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Poľana naráža na legislatívne prekážky	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.			
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	CHVÚ	VP
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	CHVÚ	VP
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	CHVÚ	SP
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	CHVÚ	SP
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	CHVÚ	VP
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	CHVÚ a okolie	VP
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	CHVÚ	VP
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Poľany v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	CHVÚ	SP
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.			
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	CHVÚ	VP
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkami odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	CHVÚ	VP
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	CHVÚ	VP

Realizačné projekty navrhovaných opatrení

Praktická starostlivosť

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-01 Ochrana vtáctva v lesoch Poľany v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Rok 2016 – 2025 v čase obnovy PSL
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu/projektov, t.j. organizácia s odbornosťou pre vyhotovenie PSL v spolupráci s organizáciou ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR a MPRV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	550000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2026 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2018, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-02 Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. v energetickom sektore
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	90000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dodávateľ zabezpečuje technické zábrany ako na stĺpy elektrického vedenia, tak na samotné vedenia (v prípade potreby), vysokozdvížne plošiny, rebríky, techniku pre práce vo výškach a ostatné potrebné vybavenie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po skončení stavby nového vedenia, resp. po ošetrení existujúceho vedenia systémom zábran proti zosadaniu, resp. kolízii s vtáctvom.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov

pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.
--	---

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-03 Ochrana biotopov strakoša kolesára v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP4
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody a vlastníci pozemkov, resp. užívateľa
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky alebo svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	169200 € Spolu každoročne bude potrebné manažovať približne 141 ha (5 lokalít s polomerom 300 m) pri cene 40 EUR/ha za manažment
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenie na 1xročne kosenie trávnych porastov kde absentuje pastva, prípadne na preriedenie porastu krovín.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každý rok po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-04 Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP2
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2016-2018, 2021-2022, 2024-2025,
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci či správca lesa
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	280000 € (náklady na výchovné zásahy v EFP3 v prípade potreby v mladých porastoch)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2027 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2017, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-05 Ochrana hniezdných stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 2
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Ďalekohľad, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafón a zariadenie na prehrávanie vtáčích hlasov, GPS, materiál na označenie hniezdného stromu a PC na písanie podnetov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po ukončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa sumarizujúca počty zistených stromov a počty stromov s dosiahnutou ochranou a súvisiacimi údajmi.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-06 Zlepšenie hniezdných podmienok pre dutinové hniezdiče v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	1.3., 2.5., 2.6. a 2.13.
3. Opatrenia	1.3.6., 2.5.5., 2.6.5, 2.11.7., 2.13.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, 2027-2030, 2037-2040
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a správcovia lesných pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	75000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na výrobu búdok (píly, klince, kladivá, dosky) a materiál na lezenie na stromy (skoby, laná, karabíny a pod.).
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021, r. 2031, r. 2041
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po každom období s prijatým projektom na doplnenie búdok pre zlepšenie hniezdných podmienok..
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-07 Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	EFP3, EFP4, EFP5
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, vlastníci

	a užívateľa pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	300000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál a zariadenia potrebné pre údržbu trávnych porastov (predovšetkým kosením, pastvou) na kľúčových lokalitách výskytu kritériových druhov. Takisto podpora pre vlastníkov na služby potrebné pre údržbu týchto TTP
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení kalendárneho roku
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

Monitoring bioty územia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-08 Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Poľana a jeho hniezdnej úspešnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Poľana a bezprostredné okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, GPS, diktafóny, pohonné hmoty, potreby na sčítanie vtákov v kolónií čajok, materiál na telemetrické sledovanie vybraných druhov vtáctva.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu, údaje zapísané do databáz príjemcu projektu.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-09 Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 2
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	16000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, fotopasce, diktafóny.

12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po skončení monitoringu
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z monitoringu a vedecké publikácie popisujúce význam jednotlivých faktorov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

Regulovanie návštevnosti územia a zvyšovanie povedomia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-10 Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Poľana prostredníctvom stráže prírody
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	46500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, bločky, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-11 Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Poľana verejnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.4.
4. Priorita	Stredná
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Naprojektovanie a výstavba náučných chodníkov, na vybraných bodoch výstavba pozorovacích veží, výrobu a osadenie informačných panelov, panelov náučného chodníka, vybudovanie parkoviska, vybudovanie a prevádzka fotokrytov ako nástroj priblíženia miestnej prírody verejnosti
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	V roku 2021 po ukončení projektu a následne v intervale každých päť rokov
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a každých päť rokov správa o návštevnosti územia
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších

právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.
--	--

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-12 Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.1.5., 4.1.6., 4.1.7., 4.1.8. a 4.1.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník a správca pozemku
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dataprotektor a technika na tlač propagačných a vzdelávacích materiálov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-13 Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Poľana v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.7., 4.1.8.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	50000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na prípravu filmu. Podklady na prípravu publikácie o lokalitách pre birdwatching na Poľane a v okolí v angličtine a podklady pre menšie články.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa, vydaný film a publikácie
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

Usmernenie hospodárenia v území a zosúladenie protichodných záujmov

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-14 Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	72000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, štúdií, posúdenia dopadu na CHVÚ, nákup potrebných údajov (napríklad GIS vrstiev a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po ukončení hodnotenia každého projektu samostatne.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z hodnotenia každého zámeru samostatne.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-15 Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	55500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov pre rozhodnutia úradov, terénna obuv, oblečenie, pokutové bločky, zápisníky, fotoaparát, ďalekohľady.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-16 Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP3, EFP4
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, po zrealizovaní opatrení priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné poľovné združenia
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR, MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického	Fotopasce, ďalekohľady, podklady pre úpravu plánu

vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	lovu a chovu, poľovnícke potreby.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa v 2021 po skončení projektu a následne každoročne po skončení sezóny.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-17 Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	3.2.
3. Opatrenia	3.2.1. a 3.2.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR a MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Stolný počítač pre vypracovanie štúdií, podkladové dáta potrebné pre expertov podieľajúcich sa na štúdiách pre ŠOP SR.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečné správy, prípadne zmeny legislatívy.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-18 Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníckmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1. a 4.2.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.2.1., a 4.2.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, pozvánok, dataprojektor, plátno na prezentáciu a priestory na realizáciu workshopov a stretnutí.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU022-19 Zámeny pozemkov pre potreby
-------------------------	--

	optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana
2. Príslušný operatívny cieľ	4.2.
3. Opatrenia	4.2.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody a príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 € Náklady na zamestnancov, externistov pripravujúcich zámenné zmluvy, na zameranie pozemkov a administratívne poplatky.
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov, pozvánok, dokumentácie k zámenným zmluvám a pozemkom a zariadenia pre geometrické vymešanie zamieňaných pozemkov a vypracovanie potrebnej dokumentácie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 24/2008 Z.z.

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2016 – 2031)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU022-01	Ochrana vtáctva v lesoch Poľany v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	19200	19200	19200	19200	19200	19200	19200	19200	19200	19200	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-02	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU022-03	Ochrana biotopov strakoša kolesára v CHVÚ Poľana	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000
SKCHVU022-04	Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	0	70000	70000	70000	70000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Poľana	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU022-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v CHVÚ Poľana	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0
SKCHVU022-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Poľana	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000
SKCHVU022-08	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Poľana a jeho hniezdnej úspešnosti	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU022-09	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-10	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Poľana prostredníctvom stráže prírody	3000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU022-11	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Poľana verejnosti	0	50000	30000	20000	20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-12	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Poľana	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU022-13	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Poľana v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov	0	20000	10000	10000	10000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-14	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Poľana	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU022-15	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Poľana	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU022-16	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0
SKCHVU022-17	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Poľana	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU022-18	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU022-19	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
	Spolu (€)	86200	225200	190200	180200	180200	60200	60200	60200	60200	65200	55500	51000	46000	46000	51000	41000

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2032 – 2045)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45
SKCHVU022-01	Ochrana vtáctva v lesoch Poľany v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	192000
SKCHVU022-02	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	90000
SKCHVU022-03	Ochrana biotopov strakoša kolesára v CHVÚ Poľana	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	6000	180000
SKCHVU022-04	Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	280000
SKCHVU022-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdíčov v CHVÚ Poľana	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU022-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdíče v CHVÚ Poľana	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	75000
SKCHVU022-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Poľana	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	450000
SKCHVU022-08	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Poľana a jeho hniezdnej úspešnosti	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU022-09	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU022-10	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Poľana prostredníctvom stráže prírody	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	46500
SKCHVU022-11	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Poľana verejnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120000
SKCHVU022-12	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Poľana	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	92000
SKCHVU022-	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50000

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45
13	Poľana v zahraničí s cieľom pritiahnutia návštevníkov															
SKCHVU022-14	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Poľana	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	72000
SKCHVU022-15	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Poľana	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	55500
SKCHVU022-16	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	45000
SKCHVU022-17	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Poľana	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU022-18	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
SKCHVU022-19	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Poľana	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
	Spolu (€)	41000	41000	41000	46000	55500	51000	46000	46000	51000	41000	41000	41000	41000	57000	2098000

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti

4.1. Logická matica vyhodnocovania programu starostlivosti

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	<u>Dlhodobé ciele</u>			
1.	Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov Lullula arborea, Lanius minor, Ficedula albicollis, Ficedula parva, Crex crex, Dendrocopos leucotos a Tetrao urogallus na priaznivý	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
2.	Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov Bonasa bonasia Dryocopos martius Picus canus Picoides tridactylus, Pernis apivorus, Saxicola torquata, Coturnix coturnix, Jynx torquilla a Dendrocopos syriacus.	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
3.	Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Poľana	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
4.	Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.	Počet návštevníkov vybraných lokalít (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
	<u>Operatívne ciele</u>			
1.1.	Zvýšiť a udržať populáciu škovránika stromového (Lullula arborea) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.	Zvýšiť a udržať populáciu strakoša kolesára (Lanius minor) na priemernej úrovni minimálne 120 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.	Zvýšiť rozlohu vhodných biotopov muchárika bielokrkého (Ficedula albicollis) o 10%.	Rozloha vhodných a nevhodných biotopov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.4.	Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (Ficedula parva) na priemernej úrovni minimálne 225 obsadených teritórií	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.5.	Zvýšiť a udržať populáciu chrapkáča poľného (Crex crex) na minimálnej priemernej úrovni 60 volajúcich samcov	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.6.	Zvýšiť a udržať populáciu ďatľa bielochrbtého (Dendrocopos leucotos) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií	Zistený počet párov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.7.	Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (Tetrao urogallus) na úrovni vyššej ako 30 kohútov	Zistený početkohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.	Udržať populáciu jariabka hôrneho	Zistený počet párov	Záznamy	Plní sa (ak sú

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	(Bonasa bonasia) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií		z monitoringu zadané do databázy	každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.	Udržať populáciu tesára čierneho (Dryocopus martius) na priemernej úrovni minimálne 30 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.	Udržať populáciu žlny sivej (Picus canus) na priemernej úrovni minimálne 35 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.	Udržať populáciu dŕbníka trojprstého (Picooides tridactylus) na priemernej úrovni minimálne 37,5 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.	Udržať populáciu včelára lesného (Permis apivorus) na minimálnej priemernej úrovni 16 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.	Udržať populáciu pŕhľaviar čiernohlavý (Saxicola torquata) na minimálnej priemernej úrovni 350 obsadených teritórií	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.	Udržať populáciu prepelice poľnej (Coturnix coturnix) na priemernej úrovni minimálne 45 volajúcich samcov.	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.	Udržať populáciu krutohlav hnedý (Jynx torquilla) na minimálnej priemernej úrovni 97,5 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.	Udržať populáciu ďatľa hnedkavého (Dendrocopos syriacus) na minimálnej priemernej úrovni 14 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
3.1.	Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 24/2008 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
3.2.	Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy	Vyhotovená štúdia, prípadne úpravy legislatívy	Dodaná štúdia analyzujúca legislatívne limity ochrany predmetov ochrany. Legislatívne úpravy v prospech predmetov ochrany	Plní sa (ak je vypracovaná štúdia a ak sú potrebné úpravy legislatívy, ak sú prijaté) / Neplní sa (ak nie je vypracovaná štúdia alebo ak nie sú prijaté potrebné úpravy legislatívy)
4.1.	Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a	Počet návštevníkov lokality (prichádzajúcich za účelom jej	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite	spoznania)		
4.2.	Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu	Počet obyvateľov podieľajúcich sa na praktickej ochrane vtáctva	Správy z aktivít praktickej ochrany vtáctva	Plní sa / Neplní sa
	Opatrenia			
1.1.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie škovránika stromového	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.1.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.3.	Zabezpečiť aby na pasiením a kosením obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	Rozloha obhospodarovaných trávnych porastoch		Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.4.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.1.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.6.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín	Rozloha vhodných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.1.7.	V prípade potreby vytvoriť na okrajoch ornej pôdy trávnaté biopásky o šírke minimálne 10 m	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.8.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasenia a kosenia TTP.	Rozloha vytvorených biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
1.2.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
1.2.2.	Obnova pasenia oviec, kôz a kosenia			
1.2.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.2.4.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkoplošných lúčkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.5.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.6.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov,	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
			organizácie OP	
1.2.7.	Z Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.8.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.9.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.10.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.11.	V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcimi kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
1.2.12.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie strakoša kolesára	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkeho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	obdobia (1.8. – 15.3.).			
1.3.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
1.3.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.3.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.4.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.4.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
1.4.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.4.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.5.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z	Plní sa priebežne /

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP		kontroly	neplní sa priebežne
1.5.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy.	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.5.4.	Vylúčiť kosenie a mulčovanie príslušným orgánom štátnej ochrany prírody určených hniezdných lokalítach	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.5.	V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.6.	V prípade ďalšieho poklesu populácií chrapkáča poľného využiť cieľenú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona 543/2002 Z.z. a vyhlášky č. 24/2008 Z.z.	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ
1.5.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.8.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalítach	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.5.9.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie chrapkáča poľného	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.5.10.	Kosiť trávne biotopov bez mulčovania, zakázať mulčovanie v období od 15.3. do 31.7.	Záznamy z kontroly	Záznamy z kontroly	Záznamy z kontroly
1.5.11.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasenia a kosenia TTP.	Rozloha vytvorených biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
1.5.12.	Zabezpečiť aby na pasení a kosením obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.6.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.6.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.6.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.6.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov			
1.6.5.	Zabezpečiť pravidelné monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa bielochrbtého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.6.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.6.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.6.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.6.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.6.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
1.6.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.6.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.7.1.	Pre obnovu porastov vypracovať projekty obnovy podľa nárokov hlucháňa hôrneho.	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.7.2.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	Zistený počet tokanísk	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.7.3.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	Počet kontrol na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.7.4.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.7.5.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.7.6.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.7.7.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	Počet kontrol na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.7.8.	Vykonávať obnovu všetkých porastov (s výnimkou spracovania kalamít) najmä výberkovým hospodárskym spôsobom, účelovým hospodárskym spôsobom a pri použití maloplošného clonného rubu hlavne skupinovým a skupinovitým clonným rubom.	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.7.9.	Usmerňovať výchovu mladých porastov (tam kde je to možné) v prospech hlucháňa (vhodné drevinové zloženie, nižšie zakmenenie, podpora solitérnych jedincov, udržanie hustého zavetvenia od spodnej časti kmeňa a pod.)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.7.10.	Zásahy do porastov (obnovné a výchovné zásahy) realizovať mimo hniezdne obdobie od 1.8. do 28.2.	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.7.11.	Zníženie denzity diviacej zveri v lokalitách výskytu hlucháňa, včítane zákazu jej prikrmovania v týchto lokalitách v priebehu celého roka.	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
1.7.12.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.1.1.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.1.2.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie jariabka hôrneho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.1.5.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.1.6.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.1.7.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.4.	Zabezpečiť reguláciu	Počet JPRL so	Schválené PSL	Plní sa / plní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	zpracovanými zásadami OP		čiastočne / neplní sa
2.2.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára čierneho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.2.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zpracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zpracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.2.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.2.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zpracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	Počet JPRL so zpracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žľny sivej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.3.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.3.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.4.	Zabezpečiť reguláciu lesohospodárskych činností v celom EFP v procese prípravy PSoL s cieľom zabránenia zníženia podielu buka v drevinovom zložení lesných porastov a zachovania podielu starých porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'ubníka trojprstého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.8.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch časov mimohniezdného obdobia (1.8. – 15.3.).	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.9.	Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie min. 10 m ³ /ha/rok mŕtveho dreva	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.10.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.4.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.12.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročne aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.5.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.5.4.	Vylúčenie holorubov a fragmentácie porastov	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.6.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.5.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.5.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.11.	Udržať podiel a štruktúru prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových porastov.	Rozloha vhodných lesných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.6.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
2.6.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.6.3.	Zabezpečiť mozaikovitú výsadbu solitérov stromov na veľkopošných lúčach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.6.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ
2.6.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie pŕhľaviara čiernohlavého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.8.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.9.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
2.6.10.	Usmerniť výrub krovín cez § 47, § 35 cez orgány OP (remízky – krovinné formácie) – na TTP typu pasienok zachovať min. 10% - 20% zo súčasnej rozlohy krovín <i>Rubus fruticosus</i> , <i>Rosa</i> sp. <i>Crataegus</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Pyrus communis</i> , <i>Juniperus</i> a príp. iných druhov.	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.7.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.5.	Zabezpečiť aby na pasiením a kosením obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 15 % z celkovej obhospodarovanej plochy/LPIS/	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.6.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.7.	Kosiť trávne biotopov bez mulčovania, zakáz mulčovania v období od 15.3. do 31.7.	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.8.	Podporovať chov hospodárskych zvierat, pasienia a kosenia TTP.	Rozloha vytvorených biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
2.8.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne	Rozloha biotopov	Správa	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy		z realizačných projektov	
2.8.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.8.3.	Zabezpečiť mozaikovitu výsadbu solitérov stromov na veľkopoľných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ
2.8.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie krutohlava hnedého	Záznamy z kontroly	Záznamy z kontroly	Záznamy z kontroly
2.8.9.	Vytvárať na okrajoch ornej pôdy (orná pôda nad 2 ha) trávnaté pásy o šírke cca 3-5 m	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.1.	Zachovať tradičné pasienkové a lúčne hospodárenie, zabrániť opúšťaniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha biotopov	Správa z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
2.9.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.9.3.	Zabezpečiť mozaikovitu výsadbu solitérov stromov na veľkopoľných lúkach (> 1 ha) a pasienkoch a v okolí rozptýleného osídlenia, náhradnú výsadbu solitérov po odstraňovaní starých stromov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.4.	Podporovať aktívnu výsadbu vysokokmenných ovocných stromov (výška stromov nad 10 m) v blízkosti samôt, poľnohospodárskych podnikov, okrajov dedín	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.5.	Vylúčiť používanie insekticídov a pesticídov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.6.	Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody pri obhospodarovaní lokalít	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ	Počet kontrol v CHVÚ
2.9.7.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie ďatľa hnedkavého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
			databázy	chýbajú v danom roku (aktuálne dáta)
3.1.1.	Zhodnotiť efektivitu súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 24/2008 Z.z. a platnou legislatívou	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 24/2008 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Poľana	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam zakázaných činností	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Poľana naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.2.	Prí investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	Počet exkurzií	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchovné aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Veľkej Fatry v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchovné a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre	Počet zrealizovaných	Správy	Plní sa / plní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	projektov	z realizácie projektov	čiastočne / neplní sa
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkami odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	Počet zrealizovaných zámen pozemkov	Zámenné zmluvy	Plní sa / neplní sa

5. Použité podklady a zdroje informácií

SOS/BirdLife Slovensko (2013). Metodika systematického dlhodobého monitoringu výberových druhov vtákov v CHVÚ. ŠOP SR, Banská Bystrica.

Miklós, L., 2002. Atlas krajiny Slovenskej republiky. I. vyd., Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR; Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia

Vass, D., 1988. Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov Panónskej panvy na území ČSSR, Bratislava: Geologický ústav Dionýza Štúra

Hraško, J., Linkeš, V., Šály, R., Šurina, B., 1993. Pôdna mapa Slovenska, Bratislava: Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy

Vook, I., 2009. Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Prešov, SAŽP CKP

Malinovský, V., 2014. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2014, Sprievodná správa, Košice

Bél, A., 2009. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Košice

Register evidencie navrhovaných, určených, blokových a zrušených prieskumných území, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/pu/>

Prehľad výhradných ložísk a ložísk nevyhradených nerastov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/loziska/>

Register zdokumentovaných svahových deformácií na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/zosuvy/>

Register zaevidovaných skládok odpadov na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/skladky/>

Databáza hydrogeologických a geotermálnych vrtov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/hgvrtvy/>

Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu

Vyhláška MŽP SR č. 24/2008 Z. z. zo 7. 1. 2008, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Poľana, účinná od 1. 2. 2008

Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny dostupný na <http://uzemia.enviroportal.sk/>

Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska, Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 2009-2013 dostupné na <http://www.beiss.sk/>

Mapový portál Štátnej ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica, 2014 dostupné na <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.html>

<http://www.sazp.sk/slovak/struktura/ceev/DPZ/pramene/pramene.html#mapa>

Register nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkový úrad SR, 2015 dostupný na <https://www.pamiatky.sk/sk/page/evidencia-narodnych-kulturnych-pamiatok-na-slovensku>

<http://www.putnickemiesta.sk/>

DANKO, Š., DAROLOVÁ, A. & KRIŠTÍN, A. (EDS.) 2002: ROZŠÍRENIE VTÁKOV NA SLOVENSKU. VEDA, VYDAVATEĽSTVO SAV, BRATISLAVA, 688 PP.

POLÁK, P., SAXA, A. (EDS.), 2005: PRIAZNIVÝ STAV BIOTOPOV A DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU. ŠOP SR, BANSKÁ BYSTRICA, 736 PP.

SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2013: METODIKA SYSTEMATICKÉHO DLHODOBÉHO MONITORINGU VÝBEROVÝCH DRUHOV VTÁKOV V CHRÁNENÝCH VTÁČÍCH ÚZEMIACH. – ŠTÁTNÁ OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, BANSKÁ BYSTRICA

- RPS SLOVAKIA 2010: AKTUALIZÁCIA DEFINOVANIA PRIAZNIVÉHO STAVU VYBRANÝCH DRUHOV DRAVÝCH VTÁKOV. OCHRANA DRAVCOV NA SLOVENSKU, BRATISLAVA, 32 PP.
- SUCHÝ, O., 2003: PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ POTRAVY VÝRA VELKÉHO (BUBO BUBO) V JESENÍKÁCH V LETECH 1955-2000. BUTEO 13: 31 - 39 s.
- DEMKO, M. 1995: PRÍSPEVOK K POZNANIU AVIFAUNY SEVEROZÁPADNEJ ORAVY. – ZBORNÍK ORAVSKÉHO MÚZEA,, 12: 96 – 110.
- MIKOLÁŠ M., KALAFUSOVÁ I., TEJKAL M., ČERNAJOVÁ I., MICHALOVÁ Z., HLÁSNY T., BARKA I., ZRNÍKOVÁ K., BAČE R., SVOBODA M. (2013): STAV HABITATU JADROVEJ POPULÁCIE HLUCHÁŇA HÔRNEHO (TETRAO UROGALLUS) V ZÁPADNÝCH KARPATOCH: JE EŠTE PRE HLUCHÁŇA NA SLOVENSKU MIESTO? SYLVIA 49:79–98.
- RYBANIČ, R., KAŇUCH, P., FIALA, J., KRIŠTÍN, A., WALITZKY, Z., NOBEL, P., DANKO, Š., MADERIČ, D., KARASKA, D., RAJTÁR R., BOBÁKOVÁ, L. 2003: NÁVRH SÚSTAVY CHRÁNENÝCH VTÁČÍCH ÚZEMÍ (SPA) V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A ICH OCHRANNÉ PODMIENKY. – SOVS, BRATISLAVA, 145 s.
- DORRESTEIJN I., HARTEL T., HANSPACH J., VON WEHRDEN H. & FISCHER J. 2013: THE CONSERVATION VALUE OF TRADITIONAL RURAL LANDSCAPES: THE CASE OF WOODPECKERS IN TRANSYLVANIA, ROMANIA. PLOS ONE 8(6): E65236. DOI:10.1371/JOURNAL.PONE.0065236.
- FERIANC O. 1977 & 1979: VTÁKY SLOVENSKA. DIEL 1 & 2. VEDA, BRATISLAVA, 682 & 472 PP.
- HUDEC K. ET AL. 1983: FAUNA ČSSR. PTÁCI – AVES. DÍL III/1 & 2. ACADEMIA, PRAHA, 1236 PP.
- KORŇAN M. 2004: STRUCTURE OF THE BREEDING BIRD ASSEMBLAGE OF A PRIMAEOVAL BEECH-FIR FOREST IN THE ŠRÁMKOVÁ NATIONAL NATURE RESERVE, THE MALÁ FATRA MTS. BIOLOGIA, BRATISLAVA 59/2: 219–231.
- KOVALIK P., PAČENOVSKÝ S., ČAPEK M. & TOPERCER J. 2010: SLOVENSKÉ MENÁ VTÁKOV SVETA. SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO, BRATISLAVA, 396 PP.
- MICHALKO J., BERTA J. & MAGIC D. 1986: GEOBOTANICKÁ MAPA ČSSR, SLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA, TEXTOVÁ ČASŤ. VEDA, BRATISLAVA, 168 PP.
- SCHERZINGER W. 1982: DIE SPECHTE IM NATIONALPARK BAYERISCHER WALD. SCHRIFTENREIHE DES BAYERISCHEN STAATSMINISTERIUMS FÜR ERNÄHRUNG, LANDWIRTSCHAFT UND FORSTEN 9: 1–119.
- TOPERCER J. 1996: NIEKTORÉ PRIESTOROVOČASOVÉ VZORCE VO VTÁČÍCH ZOSKUPENIACH A V ICH HABITATOCH VO VYBRANÝCH DOLINÁCH VYSOKÝCH POHORÍ ZÁPADNÝCH KARPÁT. 155 PP.+PRÍLOHY, MS. [KANDIDÁTSKA DIZERTAČNÁ PRÁCA; DEPON. IN: LESNÍCKA FAKULTA TU, ZVOLEN].
- BLUME D. 1993: DIE BEDEUTUNG VON ALT- UND TOTHOLZ FÜR UNSERE SPECHTE. BEIH. VERÖFF. NATURSCHUTZ LANDSCHAFTSPFLEGE BAD.-WÜRTT. 67: 157–162.
- CAPECKI Z. 1970: DZIĘCIOŁY W TATRZAŃSKIM PARKU NARODOWYM. CHROŃMY PRZYR. OJCZ. 26: 46–48.

- JAMNICKÝ J. 1982: ĎATĽOVITÉ (PICIDAE) LESOV TATRANSKÉHO NÁRODNÉHO PARKU. ZBORNÍK TANAP 23: 123–152.
- KROPIL R. & KORŇAN J. 1991: PRÍSPEVOK K HNIEZDNEJ BIOLÓGII A EKOLÓGII ĎUBNÍKA TROJPRSTÉHO (*PICOIDES TRIDACTYLUS* /L./) NA SLOVENSKU. ZPRÁVY MOS 49: 7–12.
- PAČENOVSKÝ S. 1999: NOTES AS TO OCCURRENCE, BREEDING, QUANTITY AND HABITAT DEMANDS OF THREE-TOED WOODPECKER (*PICOIDES TRIDACTYLUS*) IN THE SLOVENSKÉ RUDOHORIE MOUNTAINS IN EASTERN SLOVAKIA. TICHODROMA 12 (SUPPL. 1): 16–28.
- PAVLÍK Š. 1998: STAV POZNANIA A PERSPEKTÍVY VÝSKUMU ĎATĽOV NA SLOVENSKU. TICHODROMA 11: 133–146.
- POSPELOV S. M. 1956: K VOPROSU O CHOZJAJSTVENNOM ZNAČENII ĎATĽOV V LESACH LENINGRADSKOJ OBLASTI. ZOOL. ŽURNAL 35: 600–605.
- SANIGA M. 1993: ORNITOCENÓZY ŠTÁTNEJ PRÍRODNEJ REZERVÁCIE ŠÚTOVSKÁ DOLINA. ZBOR. ORAV. MÚZ. 1993: 89–102.
- KLOUBEC B.: HNÍZDĚNÍ SÝCE ROUSNÉHO (*AEGOLIUS FUNEREUS*) V BUDKÁCH NA ŠUMAVĚ: SHRNUTÍ Z LET 1978-2002. BUTEO 13: STR. 75 – 86.
- KROPIL R. 1994 METODIKA PROGRAMU SČÍTANIA VTÁKOV NA SLOVENSKU. – TICHODROMA 7: 138-143.
- HANSEN M. C., POTAPOV P. V., MOORE R., HANCHER M., TURUBANOVA S. A., TYUKAVINA A., THAU D., STEHMAN S. V., GOETZ S. J., LOVELAND T. R., KOMMAREDDY A., EGOROV A., CHINI L., JUSTICE C. O. & TOWNSHEND J. R. G. 2013: HIGH-RESOLUTION GLOBAL MAPS OF 21ST-CENTURY FOREST COVER CHANGE. SCIENCE 342/6160: 850–853 A MAPY <[HTTP://EARTHENGINEPARTNERS.APPSPOT.COM/SCIENCE-2013-GLOBAL-FOREST](http://earthenginepartners.appspot.com/science-2013-global-forest)>
- KORŇAN M. 2013: BREEDING BIRD ASSEMBLAGE DYNAMICS OF A PRIMAEOVAL TEMPERATE MIXED FOREST IN THE WESTERN CARPATHIANS (SLOVAKIA): SUPPORT FOR PLURALISTIC COMMUNITY CONCEPT. ORNIS FENNICA 90: 151–177.
- KORŇAN M. & ADAMÍK P. 2013: ŠTRUKTÚRA HNIEZDNEJ ORNITOCENÓZY PRIRODZENÉHO BUKOVO-SMREKOVÉHO LESA V NÁRODNEJ PRÍRODNEJ REZERVÁCII ŠÚTOVSKÁ DOLINA V MALEJ FATRE. IN: KROPIL R. & LEŠO P. (EDS) ZBORNÍK ABSTRAKTOV Z JUBILEJNEJ 25. STREDOSLOVENSKEJ ORNITOLOGICKEJ KONFERENCIE S MEDZINÁRODNOU ÚČASŤOU „APLIKOVANÁ ORNITOLÓGIA 2013“, 6. SEPTEMBER 2013, ZVOLEN. VYDAVATEĽSTVO TU, ZVOLEN, P. 11–12 (IN ABSTRACTO).
- MITRUS C., KLESZKO N. & SOĆKO B. 2006: HABITAT CHARACTERISTICS, AGE, AND ARRIVAL DATE OF MALE RED-BREASTED FLYCATCHERS *FICEDULA PARVA*. ETHOL. ECOL. & EVOL. 18/1: 33–41.

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Aquila heliaca* – Orel královský. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Meyburg, B.U. & Kirwan, G.M. (2013). Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53159> on 16 September 2015).

Danko a Chavko (2002). Orol kráľovský (*Aquila heliaca*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.

Danko, Š. a Karaska, D. (2002). Výr skalný (*Bubo bubo*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Zuna-Kratky, T. (2003): Hnízdění výra velkého (*Bubo bubo*) v nížinných lužních lesoch v SV Rakousku. *Crex* 20: 41–47.

Šotnár, K. (2007): Tree nesting of Eagle owl (*Bubo bubo*) in Prievidza district. *Slovak Rapt J* 1: 59–60.

Pačenovský, S., Chrašč, P. a Repel, M. (2012): Nesting by the Eurasian eagle owl (*Bubo bubo*) in a nest of the whitetailed eagle (*Haliaeetus albicilla*). *Slovak Rapt J* 6: 37–40.

Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. & de Juana, E. (2013). Eurasian Eagle-owl (*Bubo bubo*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55008> on 16 October 2015).

Karaska, D. (2002). Bocian čierny (*Ciconia nigra*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Elliott, A., Christie, D.A., Garcia, E.F.J. & Boesman, P. (2014). Black Stork (*Ciconia nigra*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52739> on 28 September 2015).

Hudec, K. (ed.) (1994). *Ciconia nigra* – Čáp černý. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR a SR. Díl I. Academia, Praha.

Meyburg, B.U., Boesman, P. & Marks, J.S. (2014). Lesser Spotted Eagle (*Clanga pomarina*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook*

of the *Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53154> on 15 October 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Aquila pomarina* – Orel křiklavý. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR. Díl II./1 Academia, Praha.

Orta, J., Kirwan, G.M. & Garcia, E.F.J. (2013). European Honey-buzzard (*Pernis apivorus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52958> on 23 October 2015).

Karaska, D. a Danko, Š. (2002). Včelár lesný (*Pernis apivorus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Demko, M. (2001). Program záchrany kriticky ohrozeného druhu chrapkáč poľný (*Crex crex*) na území Slovenska. ŠOP SR, Banská Bystrica.

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Crex crex* – Chřástal poľný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Taylor, B. & de Juana, E. (2014). Corncrake (*Crex crex*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53633> on 16 September 2015).

Winkler, H. & Christie, D.A. (2015). Grey-faced Woodpecker (*Picus canus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56316> on 23 October 2015).

Kropil, R. (2002). Tesár čierny (*Dryocopus martius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). Black Woodpecker (*Dryocopus martius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56291> on 28 September 2015).

Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56224> on 17 October 2015).

Pavlík, Š. (2002). Ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H., Christie, D.A., Kirwan, G.M. & de Juana, E. (2014). Middle Spotted Woodpecker (*Leiopicus medius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56223> on 8 October 2015).

Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. & Marks, J.S. (2015). Ural Owl (*Strix uralensis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55042> on 10 October 2015).

Krištín, A. (2002). Penica jarabá (*Sylvia nisoria*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Aymí, R., Gargallo, G. & de Juana, E. (2015). Barred Warbler (*Sylvia nisoria*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58954> on 24 September 2015).

Šťastný, K. a Hudec, K. a (2011). *Sylvia nisoria* – Penice vlašská. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 3/I. Academia, Praha.

Taylor, B. (2006). Red-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59057> on 17 October 2015).

Taylor, B. (2006). Collared Flycatcher (*Ficedula albicollis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59049> on 17 October 2015).

Krištín, A. a Kropil, R. (2002). Muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Yosef, R., International Shrike Working Group & Christie, D.A. (2012). Red-backed Shrike (*Lanius collurio*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2012). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/60470> on 23 October 2015).

Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: *Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy*. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.

Orta, J., Kirwan, G.M., Boesman, P., Garcia, E.F.J. & Marks, J.S. (2015). Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53162> on 14 October 2015).

Danko, Š. (2002). Lelek obyčajný (*Caprimulgus europaeus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Cleere, N. & Christie, D.A. (2013). European Nightjar (*Caprimulgus europaeus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55209> on 5 October 2015).

Krištín, A. (2002b). Škovránik stromový (*Lullula arborea*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Donald, P. (2004). Woodlark (*Lullula arborea*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/57683> on 25 September 2015).

Šťastný, K. a Hudec, K. (2011). *Lullula arborea* – Skřivan lesný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl III/1. Academia, Praha.

Saniga, M. (2002). Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

de Juana, E. & Kirwan, G.M. (2013). Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53330> on 30 September 2015).

Demko, M. (2002). Prepelica poľná (*Coturnix coturnix*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

McGowan, P.J.K., de Juana, E. & Boesman, P. (2013). Common Quail (*Coturnix coturnix*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53434> on 16 September 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Coturnix coturnix* – Křepelka polní. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Collar, N. & Christie, D.A. (2013). Common Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58497> on 19 October 2015).

Kropil, R. (2002). Žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Taylor, B. (2006). Spotted Flycatcher (*Muscicapa striata*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59021> on 19 October 2015).

Pavlík, Š. (2002a). Krutohlav obyčajný (*Jynx torquilla*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H., Christie, D.A. & Kirwan, G.M. (2015). Eurasian Wryneck (*Jynx torquilla*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56121> on 8 October 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Jynx torquilla* – Krutihlav obecný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.

Krištín, A. (2002c). Hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Baptista, L.F., Trail, P.W., Horblit, H.M., Boesman, P. & Sharpe, C.J. (2015). European Turtle-dove (*Streptopelia turtur*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/54149> on 8 October 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Streptopelia turtur* – Hrdlička poľní. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.

Collar, N. (2005). Common Stonechat (*Saxicola torquatus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58515> on 16 September 2015).

Šťastný, K. a Hudec, K. (2011). *Saxicola torquatus* – Bramborníček černošlý. Academia, Praha. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 3/I. Academia, Praha.

Krištín, A. (2002c). Pŕhľaviar černošlý (*Saxicola torquata*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov ochrany

6.2. Mapa vlastnícko – užívateľských vzťahov

6.3. Mapa využitia územia

6.4. Mapa ekologicko funkčných priestorov

6.5. Porastová mapa